

6 МИСТЕЦТВО 6

Галина Кізілова, Лариса Гринишина

2023

Галина Кізілова, Лариса Гринишина

МИСТЕЦТВО

6

Галина Кізілова, Лариса Гринишина

МИСТЕЦТВО

**підручник інтегрованого курсу для 6 класу
закладів загальної середньої освіти**

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

**Тернопіль
Астон
2023**

УДК 7.01(075.2)
К38

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 08.03.2023 № 254)**

Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено

Кізілова Г. О., Гринишина Л. М.

К38 Мистецтво : підручник інтегрованого курсу для 6 класу закладів загальної середньої освіти / Г. О. Кізілова, Л. М. Гринишина. — Тернопіль : Астон, 2023. — 216 с. : іл.

ISBN 978-966-308-890-7

У підручнику подано навчальний матеріал за навчальною програмою «Мистецтво. 5–6 класи (інтегрований курс)» (автори О. М. Івасюк, О. А. Комаровська, Г. О. Кізілова, Н. А. Лемешева, О. В. Лобова, Л. Й. Назар, І. Ю. Чужинова, О. А. Шулько).

Видання містить навчальний матеріал та розвивальні завдання, спрямовані на досягнення очікуваних результатів навчання за змістовими лініями мистецької освітньої галузі. Матеріал підручника дібрано з метою формування та розвитку загальнокультурної компетентності та предметних компетентностей з музичного та образотворчого мистецтва.

УДК 7.01(075.2)

ISBN 978-966-308-890-7

© Кізілова Г. О., Гринишина Л. М., 2023
© ТзОВ «Видавництво Астон», 2023

Гіперпосилання розміщено на форзацах.

УНІКАЛЬНІСТЬ ХУДОЖНЬОГО ТАЛАНТУ

1. Творці мистецтва 6, 9
2. Розмаїття мови мистецтва..... 12, 15
3. Прагнення краси та ідеалу..... 18, 21
4. В гостях у Мельпомени..... 24, 27

МОЇ ПОГЛЯДИ НА МИСТЕЦТВО

5. Я і мистецтво 30, 33
6. Настрій і почуття в мистецтві 36, 39
7. Увага на сцену!..... 42, 45
8. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше..... 48, 51

ДОБРО І ЗЛО В МИСТЕЦТВІ

9. Образи добра і зла в мистецтві 54, 57
10. Краса і потворність в українському
мистецтві..... 60, 63
11. Краса духовного світу..... 66, 69
12. Сакральне мистецтво 72, 75

СУЧАСНІСТЬ МИСТЕЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ

13. Народні витоки в мистецтві..... 78, 81
14. Народні витоки в сучасному мистецтві 84, 87
15. Традиції надихають..... 90, 93
16. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше..... 96, 99

РЕАЛЬНЕ І ВИГАДАНЕ В МИСТЕЦЬКИХ ТВОРАХ

17. Шукаємо натхнення в літературі 102, 105
18. У гостях у героїв міфів 108, 111
19. Фантастичне та реальне в кіно 114, 117

ВНУТРІШНІЙ СВІТ І ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ В МИСТЕЦТВІ

- 20. Мистецькі портрети..... 120, 123
- 21. Загальне та детальне 126, 129
- 22. Відчути душу..... 132, 135
- 23. У ритмі танцю 138, 141

ІСТОРИЧНІ СЮЖЕТИ В МИСТЕЦТВІ

- 24. Історичні сюжети 144, 147
- 25. Лицарі звитяги 150, 153
- 26. Прекрасна мить 156, 159
- 27. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше..... 162, 165

МИСТЕЦТВО НА ВУЛИЦЯХ МІСТА

- 28. Місто надихає 168, 171
- 29. Мистецькі візитівки міста..... 174, 177
- 30. Мандруємо вулицями міста 180, 183
- 31. Вуличне мистецтво..... 186, 189

МИСТЕЦТВО ЗМІНЮЄ ЛЮДИНУ І ЖИТТЯ

- 32. Мистецтво пошуку нового 192, 195
- 33. Творче перетворення простору 198, 201
- 34. Мистецтво реклами 204, 207
- 35. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше..... 210, 213

До шестикласників!

Вітаємо допитливих та творчих шестикласників!

Сповнене барв та звуків, життя дивує нас та дарує безліч ідей для творчості. Пірнай у мелодії та кольори, експериментуй і шукай, створи свій власний світ краси! Пізнавай світ мистецтва разом з нашим підручником!

У ньому ти знайдеш усе необхідне для творчості.

Переконайся в тому, що успіх приходить до наполегливих.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ (АРТИКИ І АРТУСИ)

Подумай

Виконай

Створи

Послухай

Роздивись
і проаналізуй

Разом
цікавіше

КОЛЬОРИ НА ПОЗНАЧЕННЯ РІВНІВ:

Початковий

Середній

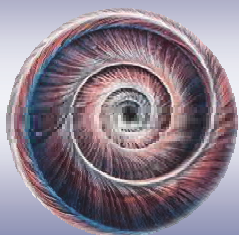

Достатній

Високий

Відповідні кольори запитань на підсумкових уроках позначають рівень опанування матеріалу.

УНІКАЛЬНІСТЬ ХУДОЖНЬОГО ТАЛАНТУ

1. Творці мистецтва

Музика — це світ, наповнений неповторними звуками, образами, характерами та настроями. Вона здатна глибоко впливати на емоційний стан слухача.

Поява музичного твору залежить від співпраці двох митців. Це композитор та виконавець. Дрібні нотні знаки оживають у виразному звучанні музичного інструмента. Так народжується музичний шедевр.

Пригадай, що таке художній та музичний образи. Що спільного у цих поняттях і чим вони відрізняються? Обери правильну відповідь.

**Створення засобами мови живопису явищ дійсності
та духовного світу людини.**

**Створення засобами мови мистецтва картини реального світу
та переживань митця.**

**Створення засобами музичної мови явищ дійсності
та духовного світу людини.**

Ця співдружність має два боки — прагнення до злиття у створенні музичного образу та до самовираження і самоствердження як творця.

Від виконавця залежить, чи пожвавить він музичний твір, одухотворить його або спростить.

У період творчості Дакена, Баха й Моцарта ставлення виконавця музики до написаного тексту було дуже вільне. Виконавці могли вносити зміни в нотний текст, темброве забарвлення, динаміку, темп тощо. Усе це було пов'язане з мистецтвом імпровізації.

В епоху романтиків Шумана та Ліста в нотних текстах починає з'являтися надлишок динамічних нюансів, темпових відхилень та інше. Композитори більше уваги приділяють емоційній складовій музичного тексту.

Пригадай головні засоби музичної виразності. Обери із запропонованих термінів правильні відповіді. Поясни зміст музичних понять.

Мелодія

Ритм

Темп

Тривалість

Лад

Динаміка

Тембр

Звук

Гармонія

Створення художнього образу неможливе без урахування жанрових особливостей, національних рис світогляду композитора / композиторки, використаних виразних засобів музики. Усе це тісно пов'язано з поняттям інтерпретація.

Інтерпретація — (від латинського *interpretatio* — роз'яснення, тлумачення) — художнє тлумачення музикантом-виконавцем музичного твору в процесі виконання нотного тексту. Інтерпретація залежить від естетичних смаків та майстерності артиста-виконавця / артистки-виконавиці, його / її розуміння авторського задуму.

До початку XIX століття мистецтво інтерпретації було тісно пов'язане з композиторською творчістю: як правило, композитори самі виконували свої твори.

Іноді виконавська інтерпретація ставала поштовхом для появи нового музичного шедеву. Так французький композитор Шарль Франсуа Гуно дав нове життя Першій прелюдії До-Мажор Йоганна Себастьяна Баха. Він написав на її основі мотет (вокальний поліфонічний твір) «Ave Maria» для сопрано, оркестру, органу та клавіру. Твір став неймовірно популярним. І сучасні музиканти створюють власні інтерпретації цього твору.

Прослухай музичні твори. [Використай QR-коди.](#)

Прелюдія До-Мажор Йоганна Себастьяна Баха.

Мотет «Ave Maria» Йоганна Себастьяна Баха — Шарля Франсуа Гуно у виконанні Марії Каллас та у виконанні сучасного співака Боббі Макферріна.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Визнач склад виконавців.
- ♦ Охарактеризуй засоби виразності кожного твору.
- ♦ Порівняй художні образи даних творів.

Розучи пісню. Створи власну її інтерпретацію, створи свій ритмічний варіант приспіву. Порівняй своє бачення із думкою друзів-однокурсників. Що спільного? Чим відрізняється твоя інтерпретація від інших?

ВЕСЕЛКОВА ПІСНЯ

Музика Ольги Янушкевич,

слова Марії Ясакової

За ве-сел - ко - вим, за не-бо - кра - єм хтось на со - піл - ці ча - рів-но
гра - є. А чи то гра - є, чи то зда - єть-ся, чи піс-ня ли-не із мо-го сер-ця?
Над мо-ім кра - єм, над мо-ім міс-том піс-ня лу-на - є го - ло-сом чис-тим.
Піс - ня злі-та - є у світ ши-ро - кий. Ве-сел-ка гра - є на се-ми но - тах.
В ча-рів-ний // на се-ми но-тах, се-ми но-тах.

2. В чарівній пісні слова чудові,
Всі кольорові, всі веселкові.
Краплинки сонця у кожному слові.
Краплинки щастя теж кольорові.
Приспів.

3. За веселковим, за небокраєм
Срібні дзвіночки хтось розсипає.
На тих дзвіночках веселка грає,
Пісня лунає над рідним краєм.

Чи можливо дати нове життя музичному твору через інтерпретацію?

Народження музики дало можливість людині виражати свої думки й почуття через звук.

1. Творці мистецтва

У найскладніші та найсвітліші моменти свого життя людина творить: малює, ліпить, вишиває, вирізьблює то-що. У кожному із цих творів зберігається часточка душі її автора, саме тому вони й знаходять відгук у серцях людей.

Що робить людина на зображеннях? До якого виду мистецтва належать мистецькі твори, з якими вона працює? Що тобі вже відомо про творців мистецтва? Пригадай поняття «аматор / аматорка», «фахівець / фахівчиня», «майстер / майстриня».

Про цілющу силу мистецтва створено чимало анімаційних та кінофільмів, і кожен з них здатний надихнути на створення справжніх шедеврів. Переглянь за [QR-кодом](#) короткометражний фільм аргентинського режисера Карлоса Ласкано про Лілу.

Великою заслугою та винагородою для творчої людини є знайти свій **неповторний стиль у мистецтві**. Під авторським стилем розуміють спільність індивідуальних рис художнього твору, що роблять об'єкт

унікальним, відмінним від інших. Прикладом такого стилю можна вважати твори **Олега Шупляка**, серед яких особливе місце займають двовзори — картини-ілюзії, які відкривають подвійні сенси і потребують уважного споглядання.

«Дівчина, що читає Далі»

«Мальви для Квітки Цісик»

«Мамай усміхнений»

Проаналізуйте одну з картин автора. Які сенси закладені в ній?

Не менш упізнаваною є творча манера **Івана Марчука**, який винайшов особливий спосіб нанесення фарби для створення ілюзії об'єму в пейзажах, портретах та абстрактних композиціях — **пльонтанізм**.

«Скажи мені правду»

«На околиці села»

Іноді різні митці / мисткині звертають свою увагу на один і той самий образ або явище, проте «тлумачать», тобто інтерпретують його по-своєму. Отже, **інтерпретація** — це авторське тлумачення, трактування, розкриття сенсу художнього твору.

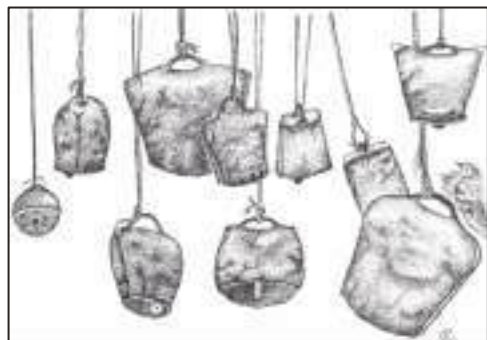
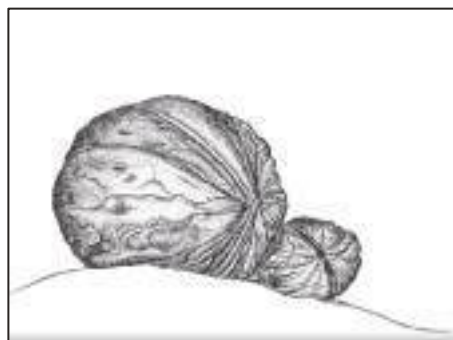
Дієго Веласкес «Меніни»

Пабло Пікассо «Меніни. За Веласкесом»

На першому уроці в цьому навчальному році варто згадати про найменший, але такий важливий елемент графічного рисунка — крапочку. Художниця **Олена Сергєєва** створює прості за формою і водночас виразні графічні композиції, які можуть надихнути тебе на створення власного крапкового рисунка. Згадай: передати об'єм у зображенні предметів у цій техніці ти зможеш, регулюючи щільність крапок.

Кожен із нас може стати митцем і розвинути власний стиль.

2. Розмаїття мови мистецтва

Різноманіття музики найкраще засвідчує жанрова палітра. Завдяки поняттю «жанр», яке ховається в назві твору, можна зрозуміти особливості задуму композитора, уявити зміст твору, музичні образи. **Музичний жанр** (з французького *genre* — рід, вид, тип, манера) — різновид музичної творчості, який визначають за різними ознаками. Найчастіше жанри розрізняють за складом виконавців та способом виконання.

Послухай музичні фрагменти. Дай відповідь на запитання. Хто виконує музику? Яка кількість виконавців? Спробуй назвати виконавський склад та назву музичних творів.

1

2

3

4

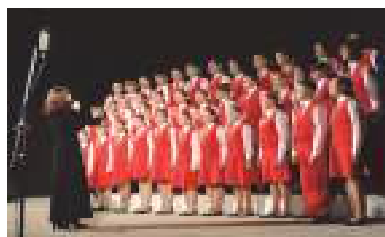
Традиційно всі музичні жанри поділяють на вокальні та інструментальні за способом виконання.

Пригадай, яка музика називається вокальною, а яка — інструментальною?

Розглянь зображення, пригадай назви цих виконавських складів. Які із зображень представляють вокальну, а які інструментальну музику? Чи є зображення, що не мають чіткого розподілу? Поміркуй чому?

Серед музичних творів є такі, що написані для голосу в супроводі музичного інструмента чи оркестру. Вони належать до **вокально-інструментальних** жанрів. Найчастіше це пісня, романс. Окремо існує група музично-театральних жанрів. До них належать музичні вистави, опери, балети.

Виконання творів великими колективами у вокальній та інструментальній музиці сприяло появі симфонічної та хорової музики. Так народилися симфонії, концерти, ораторії, кантати. Цим жанрам характерні великі музичні форми та глибокий зміст. Якщо музика створена для виконання малим складом музикантів у невеликих приміщеннях, то її називають **камерною**. До таких жанрів належать етюд, п'єса, соната, пісня, солоспів.

Серед камерно-вокальних жанрів чільне місце посідає **пісня-романс**.

Романс — невеликий за обсягом музичний твір для сольного співу з інструментальним акомпанементом. Особливими рисами цього жанру є передача особистих настроїв та почуттів, наспівна, лірична мелодика. Найпопулярнішим інструментом для супроводу є гітара, також це може бути фортепіано, бандура. Цей жанр зародився в Іспанії як пісня, написана народною мовою, що була символом боротьби. Пізніше романс поширився в інших країнах, ставши піснею про кохання.

В Україні з XIX століття романс існував як авторська пісня та ліричні вірші. Тому до його поширення долучалися й українські поети: Степан Руданський «Повій, вітре, на Вкраїну», Леонід Глібов «Стоїть гора високая», Євген Гребінка «Очі чорнії».

Українські композитори вподобали цей жанр. Для його визначення вони також використовують термін «солоспів».

Багато українських солоспівів стали народними. Імена їхніх авторів втрачено, а твори передавались усно, породжуючи нові варіанти мелодій та текстів. Це й стало

Гіллермо Гомес-Хіль
«Дівчина з гітарою»

головною рисою пісні-романсу. Вперше таке поняття вжив у своїй творчості Микола Лисенко.

Серед кращих зразків пісні-романсу є твір «Взяв би я бандуру». Автором слів цієї пісні інколи називають Михайла Петренка, бо деякі рядки з його поезії «Туди мої очі...» збереглися в цій пісні, що стала народною.

Досліди. Ознайомся з розповіддю про походження пісні. Поясни, чому її вважають народною.

Використай QR-код.

Бандурист
Микола Литвин

Прослухай народну пісню-романс «Взяв би я бандуру».

Обери запитання (завдання) для себе.

Використай QR-код.

- ◆ Хто виконує твір?
- ◆ Охарактеризуй засоби музичної виразності твору.
- ◆ Які ознаки ліричності ти відчув / відчула, слухаючи романс?
- ◆ Що спільного в романсі з народними ліричними піснями?

Одним із різновидів романсу є **серенада** (від італійського *sera* — вечір) — лірична вітальна пісня, яку виконували ввечері або вночі під вікнами коханої. Саме австрійському композитору Францу Шуберту належить одна з найвідоміших серенад «Вечірня серенада». Українська поетеса Олена Пчілка зробила один з найкращих перекладів тексту Людвіга Рельштаба.

Прослухай романс «Вечірня серенада» Франца Шуберта.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Хто виконує твір?
- ◆ Охарактеризуй засоби музичної виразності твору.
- ◆ Чи є цей твір романсом і чому?
- ◆ Чому твір називають серенадою?

Які музичні жанри найпоширеніші у вокальній музиці?

**Музичний світ вирізняється великою жанровою палітрою.
Розуміння жанрових особливостей твору сприяє
розкриттю музичних образів.**

2. Розмаїття мови мистецтва

Під час створення робіт у тому чи іншому виді образотворчого мистецтва митці / мисткині послуговуються певними засобами художньої виразності, які й визначають характер цього твору.

1

Емі Накадзіма

2

Університет технологій. Швеція

3

Марта Пітчук

4

5

Мілан Медін Матіас

Назви види образотворчого мистецтва, зразки яких зображено.

Варто пам'ятати, що не існує єдино визнаної системи видів образотворчого мистецтва та засобів їх виразності. Нерідко йдеться і про дизайн як вид образотворчого мистецтва. Окремі виражальні засоби можуть бути актуальними для різних видів. Скажімо, ритм є важливим і для архітектури, і для декоративно-ужиткового мистецтва.

Зістав зображення на с. 13 з описами поданими нижче.

А

Асоціюється з творчістю народних умільців. Виражальними засобами є *орнамент, ритм, стилізація*.

Б

Асоціюється з пам'ятниками. Виражальними засобами є *об'єм, фактура, форма, пластика*.

В

Асоціюється з галереєю, мазками, картинами. Виражальними засобами є *колір, композиція, колорит*.

Г

Асоціюється з силуетними або лінійними зображеннями. Виражальними засобами є *крапка, штрих, пляма і лінія*.

Д

Асоціюється зі спорудами. Виражальними засобами є *ритм, симетрія, пропорції*.

Є багато видатних представників / представниць кожного з видів образотворчого мистецтва, і ти обов'язково складеш власний список фаворитів, проте з деякими з них можеш познайомитися вже сьогодні [за QR-кодом](#).

Серед графіків незмінно популярною залишається постать Мауріца Корнеліуса Ешера.

Відкриттям для Європи став загадковий Іоанн Георг Пінзель.

Подив та захоплення викликають живописні полотна Марти Пітчук.

Професіоналізм і фантазія відомих архітекторів знайшли своє відображення в найкращих бібліотеках світу.

Кращі традиції самчиківського та петриківського розписів побачиш у роботах Ольги Машевської.

Оскільки в природі все взаємопов'язане і рання осінь ще тішить нас яскравими барвами, то й ми сьогодні поєднаємо живопис з графікою. Спочатку на зволоженому аркуші виконай плями обраних кольорів. Зверху плям виконай графічне зображення елементів, не дотримуючись суворо їхньої форми.

Зауваж, що виконання композиції в такій техніці потребує певної творчої розкутості. Сміливо експериментуй, проте намагайся дотримувати композиційної та колористичної рівноваги.

Розмаїття мови мистецтва забезпечує безмежний простір творчої самореалізації для кожного.

3. Прагнення краси та ідеалу

Серед видів музичного мистецтва розрізняють народну, академічну (професійну) та популярну музику. Їхня жанрова палітра теж має особливості та поділяється на вокальну й інструментальну. В усіх видах музики є жанри для вокального ансамблю.

Пригадай, з якими вокальними колективами ти ознайомився / ознайомилась у п'ятому класі? Обери правильну відповідь та поясни її.

солоіст

хор

оркестр

Ансамблем (з французької *ensemble* — разом) називають музичний колектив — гурт, групу музикантів, що разом виконують твір. Вокальний ансамбль складається із співаків — від 2 та до 11 чоловік. Як і хор, ансамблі бувають:

за складом —

чоловічі

жіночі

дитячі

мішані

за кількістю (найпопулярніше) —

дует
2 особи

тріо
3 особи

квартет
4 особи

квінтет
5 особи

секстет
6 особи

за манерою співу —

академічні

народні

естрадні

Про останню категорію сьогодні наша розповідь.

Ознайомся та порівняй манери виконання в різних музичних творах.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Який склад ансамблю, чи зрозумілим є текст пісні?
- ♦ Яке забарвлення голосів та який голос переважає у звучанні?
- ♦ Охарактеризуй взаємодію голосів та особливості манери виконання.

Народний традиційний спів — це характерна манера звукоутворення, яка зародилася завдяки народній пісні. Вона доступна кожному. Народне виконання — це гучний спів на посмішці. Такий звук називають «відкритим». Йому характерне дзвінке звучання, чітка дикція.

Прослухай українську народну козацьку пісню «Коло річки, коло броду» у виконанні фольклорного гурту «Козачка».

Академічна манера співу — це професійний, технічний вокал. Він базується на специфічній вокальній позиції, яку називають оперною чи класичною. Академічний вокал відрізняється співом на «легкому позіху», утворюючи в роті купол й округляючи голосні. Гучний та яскравий звук залежить від особливого дихання.

Прослухай українську народну історичну пісню «Ой Морозе, Морозенку...» у виконанні вокального ансамблю «Явір».

Естрадний спів — це спів, який якнайширше використовує підсилення технічними пристроями (мікрофоном). Естрадний вокал за особливостями звучання знаходиться між академічним і народним. Завдання естрадних виконавців — пошук оригінального, власного звуку.

Прослухай польсько-українську народну пісню «Гей, соколи» у виконанні вокального ансамблю «Пікардійська терція».

Що об'єднує ці пісні?

Народна козацька чи історична пісня — це один із найулюбленіших вокальних жанрів. Деякі з них ставали урочистими піснями-гімнами (славнями). Таку долю має українська пісня «Ой у лузі червона калина», яка стала народною.

Досліди. Дізнайся більше про багату історію написання та популяризації цієї пісні. Чому вона така популярна сьогодні?

Розучи пісню. Створи власну інтерпретацію твору щодо манери виконання. Продумай використання засобів музичної виразності для передачі характеру славня.

ОЙ У ЛУЗІ ЧЕРВОНА КАЛИНА

Слова Степана Чернецького

музика народна

Урочисто

Ой у лу - зі чер - во - на ка - ли - на по - хи - ли - ла -
ся, / Що - гось на - ша слав - на У - кра - ї - на за - жу -
ри - ла - ся. А ми ту - ю чер - во - ну ка -
ли - ну пі - дій - ме - мо, а ми на - шу слав - ну У - кра -
ї - ну гей, гей роз - ве - се - ли - мо! 1. // се - ли - мо!

2. Не хилися, червона калино, —
Маєш білий цвіт,
Не журися, слава Україно, —
Маєш добрий рід!
А ми тую червону калину
підіймемо,
А ми нашу славу Україну,
Гей-гей, розвеселимо!

3. Виступають стрільці січовії
У кривавий тан
Визволяти братів-українців
З московських кайдан.
А ми тії московські кайдани
розірвемо,
А ми нашу славу Україну,
Гей-гей, розвеселимо!

4. Як повіє буйнесенький вітер
З широких степів
Та й прославить по всій Україні
Січових стрільців.
А ми тую стрілецькую славу збережемо,
А ми нашу славу Україну,
Гей-гей, розвеселимо!

Які пісні-славні ти знаєш? Чому вони важливі?

**Майстерне виконання національних гімнів нашої країни
пробуджує національну гордість.**

3. Прагнення краси та ідеалу

Уся історія мистецтва є свідченням прагнення людей до краси, до пошуку ідеалу. Уявлення ж про цей ідеал суттєво змінювалося разом із розвитком технологій та естетичних канонів. Не дивно, що найбільше уваги митців / мисткинь приділено саме жіночій красі. Ця подорож варта цілого розділу, але стислий огляд теж допоможе тобі сформувати уявлення про цей процес.

Епоха палеоліту

Давній Єгипет

Давній Рим

Середньовіччя

Бароко

Початок XX століття

Що тобі відомо про одяг, аксесуари та прикраси різних епох? Мода якого періоду подобається тобі найбільше і чому?

ВИТОНЧЕНА

ПИШНА

СТРИМАНА

ПЕРВІСНА

СМІЛИВА

ПРИРОДНА

Роздивіться зображення. Доберіть прикметники до них.

Завдяки збереженим мистецьким надбанням ми маємо сьогодні уявлення про спосіб життя, традиції та ідеал краси наших предків. Зберегти ці надбання для майбутніх поколінь допомагають художники-реставратори / художниці-реставраторки.

Художник-реставратор — це фахівець, який займається відновленням і збереженням творів мистецтва та пам'яток історії. Спочатку він / вона проводить ретельне дослідження того, що реставруватиме. На цьому етапі потрібно докладно задокументувати стан предмета, його первісний вигляд, хімічні, фізичні та біологічні особливості, з'ясувати причини та характер руйнувань. Далі необхідно дібрати оптимальний метод для відновлення.

Якими знаннями та якостями, на твою думку, повинен бути наділений реставратор / реставраторка? Де він / вона можуть працювати?

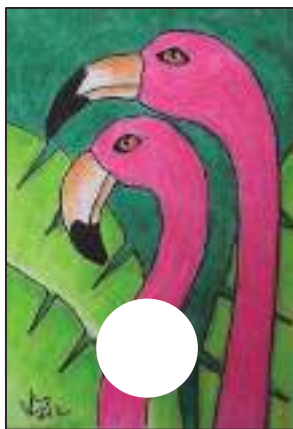

Твір до і після реставрації

Працюючи в парах, підготуйте і запропонуйте один одному «реставрувати» зображення, в яких заклеєна білим кружечком їхня певна частина.

Завданням кожного є максимально точно та охайно відновити зображення за допомогою матеріалів.

Чи вдалося «реставрувати» малюнок? Чи правильно були обрані матеріали?

Те, що вважається красивим сьогодні, може не викликати захоплення в наступних поколіннях.

4. У гостях у Мельпомени

Які асоціації викликає у вас це зображення?

Так, мова піде про театр. Це слово з грецької перекладається як «видовище» та має кілька значень. Театр — синтетичний вид мистецтва, у якому взаємодіють інші мистецтва. Це колектив (труппа), який створює та публічно виконує твори театрального мистецтва. Також це архітектурна споруда, у якій показують театральні вистави. Театр посідає важливе місце в естетичному вихованні людини. Кожен вид театрального мистецтва своїми засобами розповідає глядачеві про людські переживання, думки, почуття, про різні події — реальні й вигадані, теперішні та історичні.

Обери правильні зображення символів тих мистецтв, які поєднуються в театрі.

Тому є велика кількість різновидів театрів. Їх класифікація залежить від актора, який доносить до глядача зміст подій. Артистами можуть бути не тільки люди, а й ляльки, тварини чи предмети, якими керують за сценою.

Так з'явилися ляльковий театр, театр тіней, вогню, звірів, дитячий (ролі виконують діти). Розрізняють також і такі театри: драматичні, музично-драматичні, опери та балету, сатири та гумору, мюзиклу, оперети, театр абсурду, театр пісні та інші.

Через особливості театральної мови окремо виділяють театр міміки та жестів, радіотеатр, монотеатр та інші.

Про які з вище перерахованих різновиди театрів ти вже знаєш? Пригадай їхні особливості. З якими іншими видами театрів ти ознайомився / ознайомилась минулого року?

Бажання актора експериментувати, розвиватися та бути оригінальним сприяло появі нового театального жанру — **моновистави**. Моновистава — це вистава з однією дійовою особою. Її складність полягає в повній самовіддачі та зосередженості актора. Відповідальність за якість вистави лежить не тільки на режисерові, але й на виконавці. Театральні діячі вважають цей жанр найскладнішим для актора. У ньому велику увагу приділяють декораціям та спецефектам, музичному оформленню.

Чернівецький театр ляльок

Театр тіней «Teulis»

Львівський національний академічний театр опери та балету

Цей жанр сприяв появі моно-театру, або театру одного актора. В Україні є свій монотеатр — монотеатр Володимира Смотрителя «Кут» у місті Хмельницькому та театр одного актора Михайла Мельника «Крик» у місті Дніпрі.

Жанр моновистави набирає популярності. Багато акторів створюють незабутні образи в ньому. Жанр моновистави використовують не лише в драматичних чи музично-драматичних театрах, його можна побачити

і в балеті, ляльковому театрі, театрах комедії, пісні, театрі абсурду та інших.

Переглянь фрагменти моновистав, [використавши QR-коди](#). Визнач, які види театру представлені в них.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Хто виконує музику у фрагментах? Який настрій створює фрагмент?
- ♦ Яка музика використана для оформлення спектаклю? Які образи створює актор?
- ♦ Яка роль музичного оформлення? Які засоби використовує актор для розкриття образів?

Наталія Коновалова. «Важко бути другом людини» за твором Євгена Дударя.

Світлана Олійник. «Рукавичка» за мотивами однойменної казки.

Меліса фон Вепі. «Дзеркало», музика Стефано Оліва.

Чому моновистава така популярна в сучасному театральному мистецтві? Який літературний твір ти обрав / обрала б для створення моновистави?

Театральна творчість створила умови для різноманіття театрів. Найскладніший серед них — це монотеатр.

4. В гостях у Мельпомени

Вистава в театрі завжди сповнює глядачів широкою палітрою вражень, адже вона звертається до наших емоцій та органів чуття. Чи не найважливішу роль у цьому відіграє **візуальна складова вистави** — те, що ми бачимо. І тут важлива художня єдність усіх компонентів цього візуального ряду.

Афіша — перше, що приваблює погляд глядача. Вона повинна лаконічно показати ідею твору через влучні виразні образи.

Про що могли би бути вистави, афіші до яких ти бачиш?

З перших хвилин дійства ми охоплюємо поглядом сцену — і саме **декорації** посилюють наше занурення в художній світ життя нових людей, допомагають поєднати акторів із простором їхньої взаємодії.

Добери прикметники для опису поданих декорацій. За допомогою чого вдається передати казковість атмосфери в них?

Новітні технологічні досягнення проникли на сцену, щоб здивувати глядачів яскравими спецефектами. Спроектоване цифрове зображення поглинає всю сцену і сприяє створенню ефекту повної присутності в моменті дії.

Третім важливим елементом візуального ряду є **сценічний костюм**. Він повинен повністю відповідати концепції вистави, історичній епосі, жанрові твору та органічно доповнювати гру акторів.

Костюми до вистави «Аліса в країні див»

Створення театральних костюмів та робота художника по костюмах варті особливої уваги.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Іноді актор / акторка наважується на участь у **моновиставі**, тобто виставі для однієї дійової особи. Це потребує великої майстерності та самовіддачі, дає йому / їй можливість творчо самореалізуватися, дозволяє експериментувати. А глядачам цікаво побачити митця на відстані простягнутої руки, відчувати себе безпосереднім співрозмовником актора / акторки, зрозуміти, що ця сповідь звернена саме до них.

Працюйте в групах. Оберіть тему для своєї групи — птахи, квіти, звірі тощо. Розробіть дизайн костюмів відповідно до обраної теми. Ось варіант костюмів овочів.

Чи в єдиному стилі виконані ескізи костюмів у групі?

Знання історії мистецтва, розуміння сучасних процесів у ньому та багата уява — запорука успіху у створенні візуальної складової вистави.

МОЇ ПОГЛЯДИ НА МИСТЕЦТВО

5. Я і мистецтво

Музика — невід’ємна складова нашого життя. Її здатність зачаровувати та проникати в людську душу змушує нас переживати величезну кількість емоцій і почуттів. Сум і рішучість, радість і хвилювання — все це народжується в нас за допомогою музики. Дослідники доводять, що цей вид мистецтва — ровесник людства. Музика супроводжувала людей з їхніх перших кроків, ще від часів первісного суспільства. Відтоді вона стає духовною «мовою» всього матеріального світу. Сьогодні музика — одна з дієвих форм самовираження, голос покоління. Вона допомагає виявляти свої почуття і ділитися ними з іншими.

Пригадай, де у своєму житті ти чуєш музику? Якій музиці надаєш перевагу? Які музичні твори ти любиш слухати, щоб підняти собі настрій?

Кожна людина звикла з самого народження чути музику. У кожного є улюблена музична композиція, яка розслабляє, і та, яка напружує. Роль музики в нашому житті доволі вагома. Вона має здатність впливати на настрій людини та змінювати його.

Перед тобою назви музичних творів, які ти слухав / слухала раніше. Які з них можуть вплинути на твій настрій і як?

«Ой у лузі червона калина»

«Веселкова пісня»

«Ave Maria»

Ознайомся із цікавими історіями впливу музики на людей. Поділись враженнями з друзями.

Використай QR-код.

Проаналізуй цитати видатних людей про роль музики. Як ти їх розумієш? Вирази власне бачення музики в одному реченні.

«Як гімнастика випрямляє тіло, так музика випрямляє душу людини».
Василь Сухомлинський

«Я б навчав дітей музики, фізики та філософії; але найголовніше музики, тому що музика і всі інші мистецтва є ключем до навчання».
Платон

«Де не вистачає слів — говорить музика».
Ганс Крістіан Андерсен

Мова музики, в основі якої лежить звук, оживає та емоційно наповнюється лише завдяки засобам виразності. Саме вони розфарбовують музичний твір у палітру настроїв, роблять його цікавим та змістовним, дають можливість виконавцю наповнити композиторський задум живими емоціями.

Обери серед понять ті, що є засобами музичної виразності. Поясни їхні особливості.

темп

тембр

балет

тривалість

нота

динаміка

лад

мелодія

Послухай фрагменти музичних творів. *Використай QR-код.*

Обери завдання (завдання) для себе.

- ♦ Який настрій викликає в тебе слухання цих творів?
- ♦ Які засоби виразності використано для передачі характеру?
- ♦ Порівняй вплив кожного твору на слухача.

Перша частина сонати для скрипки з чембало До-Мажор Максима Березовського.

Адажіо з Аранхуеського концерту для гітари іспанського композитора Хоакіна Відре Родріго.

Розучи пісню. Які почуття викликає пісня? Чи вплинула вона на твій настрій? У чому полягає художня роль засобів виразності?

МРІЇ ЗБУВАЮТЬСЯ

Музика Людмили Бражнікової,

слова Юрія Рибчинського

Помірно

Є кра - ї на ди - во - виж - них мрій, ді - ти там - у - сі ма - лень - кі
прин - ци. Від зо - рі во - ни і до зо - рі у - ві сні лі - та - ють, на - че
пти - ці. Мрі - ї збу - ва - ють - ся, мрі - ї збу - ва - ють - ся, не - га - раз - ди у -
сі за - бу - ва - ють - ся. Мрі - ї збу - ва - ють - ся, мрі - ї збу - ва - ють - ся, з си - ніх не - бес нам зір -
ки по - смі - ха - ють - ся. Мрі - ї збу - ва - ють - ся.

2. Є країна дивовижних мрій,
Там схід сонця завжди
пурпуровий.
Там пливе кораблик паперовий
І у небі паперовий змії...

3. Є країна дивовижних мрій,
Там ріка ніколи не міліє,
Там душа ніколи не старіє,
Там, в країні дивовижних
мрій.

Проект. Візьми участь у проекті «Лікувальна дія музики». Завдання проекту: дослідити вплив музики на здоров'я людини. Результат проекту: плейлист музичних творів для покращення настрою.

Чи змінився твій настрій на сьогоднішньому уроці? Що найбільше вплинуло на нього?

Вплив музики на людину величезний. Вона є втіхою та порятунком навіть у найважчі часи.

5. Я і мистецтво

Тобі вже відомо, що в кожного твору мистецтва є свій творець. Він чи вона прагнуть створити власний неповторний стиль, у якому би відображалось світобачення автора. Митці з витонченим, делікатним характером створюють роботи, у яких будуть відчуватися саме ці риси. Енергійні, експресивні натури своїми динамічними лініями чи мазками передадуть у роботі власну енергію.

Віра Кавура «Іриси»

Сенді Хоусон

Які з описаних вище характеристик відображають подані зразки?

*Джин Хонгджун
«Пташка»*

*Роберт Хеттік
«Тактика бою»*

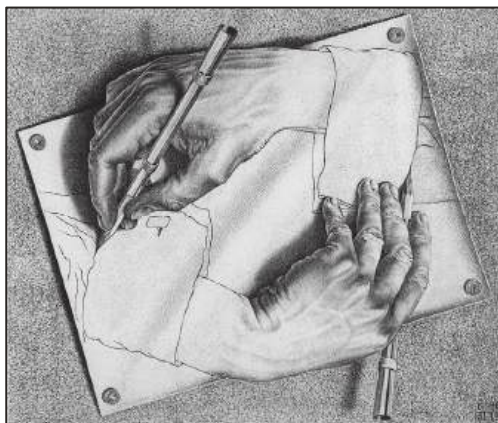

Які, на твою думку, риси характеру властиві авторам цих творів?

Дивовижним поєднанням математичної раціональності та графічної майстерності є роботи нідерландського художника **Мауріца Корнеліса Ешера**, якими захоплюється не одне покоління графіків. У них простежується ідея нескінченності, взаємопроникнення, вражають логічне мислення та багата уява автора.

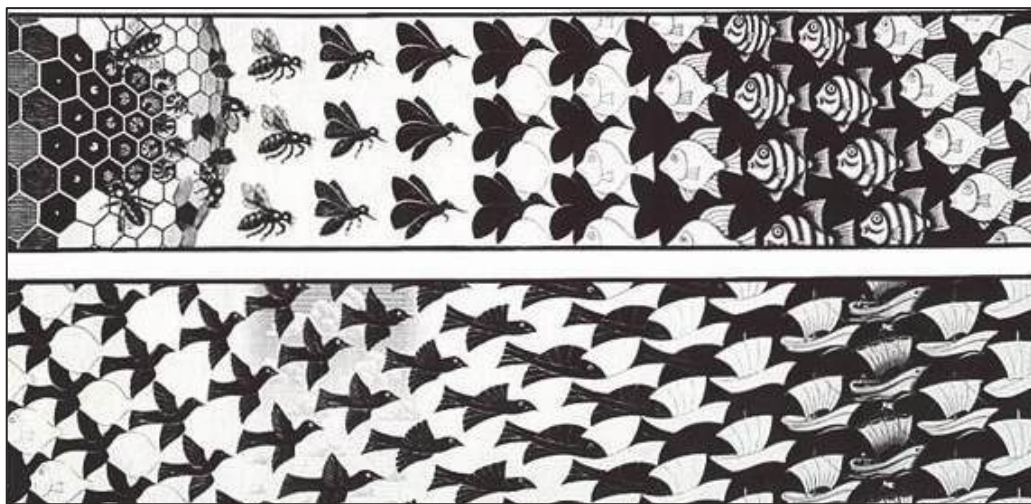

*Мауріц Корнеліс Ешер
«Рептилії»*

*Мауріц Корнеліс Ешер
«Руки»*

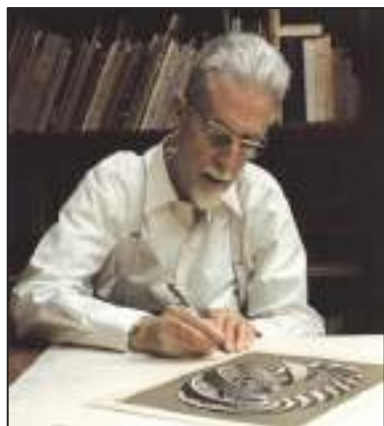
Не менш цікавими є його **теселяції** — картини, у яких відбувається перетворення одних форм на інші. Ці форми-образи закомпоновані таким чином, щоб між ними не було вільного простору.

Мауріц Корнеліс Ешер «Метаморфози»

Простеж процес перетворення. Як поступово змінюється форма?

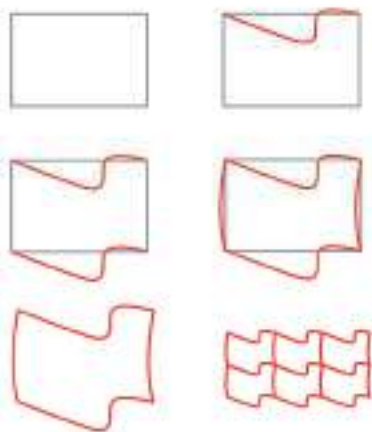
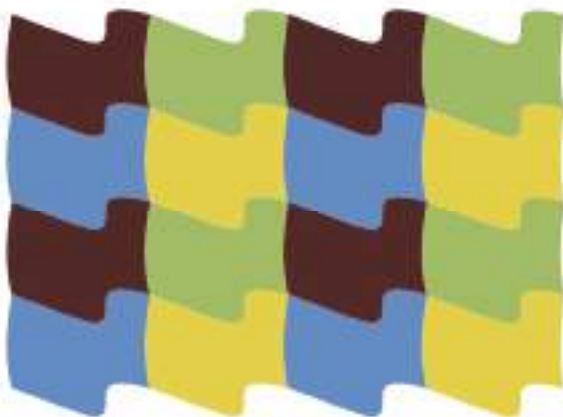

Мауріц Ешер довів, що мистецтво здатне поєднати розум і почуття, інтелект і фантазію. Твори митця стали відображенням його способу сприймати світ, його мислення, його характеру.

*Переглянь більше за
QR-кодом.*

Однакові квадратики ідеально складаються в геометричну композицію. Але кілька нескладних кроків перетворюють твою роботу в техніку аплікації на твір у стилі Ешера. На клаптику щільного картону намалюй квадрат або прямокутник, відріж від нього 1-2 частини за зразком і приєднай їх з протилежного боку. Отриману форму використай як шаблон, вирізаючи довільну кількість елементів різних кольорів, з яких створи геометричну композицію.

Переглянь приклад виконання на відео за QR-кодом.

Те, що ти створюєш і як ти це створюєш, є відображенням твого світобачення та характеру.

6. Настрій та почуття в мистецтві

З самого народження людина чує різні музичні ритми. Багато хто й не замислюється про вплив музики на людину. Хоча це питання було актуальним ще з давніх часів. Уже тоді було відомо, що за допо-

могою музики можна викликати радість, зняти біль і навіть вилікувати від серйозних хвороб. Так, у Стародавньому Єгипті хорovým співом лікували безсоння. Лікарі Стародавнього Китаю вважали, що музика здатна вилікувати будь-яку хворобу. Великий математик і вчений Піфагор запропонував використовувати музику проти гніву, люті, помилок і пасивності.

Сучасною наукою доведено, що музика впливає на глибину дихання, ритм серцевих скорочень і практично на всі процеси життєдіяльності. Крім того, було встановлено вплив музики на воду і на ріст рослин.

Дуже впливає на душевний стан людини та її внутрішній світ камерна музика, яка має особливі можливості для передачі емоцій та почуттів.

Визначне місце в камерній музиці належить **камерно-інструментальному ансамблю**. Виникнення цього різновиду музикування пов'язане з практикою домашнього виконання. Камерно-інструментальні твори виконують соло чи в ансамблі, їхні назви подібні на камерно-вокальну музику. Найпоширенішими інструментами, які використовують у камерно-інструментальному ансамблі, є скрипка, альт, віолончель, фортепіано, флейта. У складі камерно-інструментальної музики встановилися певні традиції. Так, виконання

Чжан Цуйін «Гармонія»

музичного твору одним інструментом у супроводі фортепіано називають соло. Переважно соло створюють для струнних чи духових інструментів.

Які камерно-інструментальні ансамблі зображено на світлинах? Пригадай назви струнних інструментів, які входять у дані ансамблі.

Композитори всіх часів дуже любили писати музику для камерно-інструментального ансамблю.

Пригадай особливості жанрів камерно-інструментальної музики. Установи відповідність між назвою жанру та його характеристикою.

етюд

Одночастинний інструментальний твір мрійливого характеру, навіяний поетичним настроєм ночі.

соната

Невеликий музичний твір віртуозного характеру, який використовують для вдосконалення музичних навичок.

ноктюрн

Музичний твір для одного або кількох інструментів, що складається з трьох контрастних частин.

Прослухай фрагменти творів для камерно-інструментального ансамблю. Визнач назви цих ансамблів. [Використай QR-код.](#)

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Який настрій викликає в тебе слухання цих творів?
- ♦ Які засоби виразності допомогли створити відповідний настрій? З якими творами цих композиторів ти вже ознайомився / ознайомилась?
- ♦ Порівняй вплив кожного твору. Який твір сподобався більше і чому?

Соната для двох фортепіано Ре-Мажор Вольфганга Амадея Моцарта.

Квартет для двох скрипок, альту та віолончелі Василя Барвінського.

Попурі на тему українських народних пісень «Українець у Нью-Йорку» в обробці Миколи Дивіна.

Музика допомагає людині впоратися з важкими життєвими ситуаціями. Музика здатна створити і підтримати потрібний настрій.

Поради юному меломану (любителю / любительці музики).

- Вранці краще слухати бадьору і ритмічну музику, вона допоможе прокинутися та радіти життю. Якщо тобі сумно, краще звернути увагу на веселу і енергійну музику.

- Спокійна і плавна музика допоможе розслабитися і заспокоїтися.

- Якщо тобі потрібно швидше заснути, то послухай повільну, спокійну інструментальну музику.

- Щоб вплив музики був відчутним, важливо вибирати ті композиції і мелодії, які тобі подобаються.

- Слухання класичної музики допоможе розвинути не лише музичний смак, але й впливає на кору головного мозку.

- Якщо не дотримуватись цих порад, то вплив музики на людину може виявитися негативним.

У яких життєвих ситуаціях краще використати музичні твори, що звучали сьогодні на уроці. Поясни свій вибір?

Слухання камерно-інструментальної музики покращить твій настрій. Правильно обирай характер композицій.

6. Настрій і почуття в мистецтві

Першою сходинкою в процесі народження певного мистецького твору є **задум**, ідея автора / авторки. Перед початком роботи митці уявляють місце розташування твору, положення персонажів, розмір твору, матеріали, техніку виконання тощо.

Запропоновані твори є зразками станкового **живопису**, зображують міський пейзаж. Проте, очевидно, автори цих полотен мали різні задуми.

Місто на картині Хосе Родрігеса є яскравим, живим. Густі мазки прямокутної форми лише умовно нагадують будівлі, проте ми легко впізнаємо в них панорамне зображення міста. Певна незавершеність роботи посилює відчуття легкості і швидкості її виконання. Твір викликає піднесений настрій, краще сприймається на відстані. Відображення споруд позначає наявність поверхні води.

Хосе Родрігес
«Місто у відображенні»

Вуличка Умані на картині Миколи Беркоса зображена реалістично, деталізовано. Панорама міста на задньому плані підказує її розташування. Твір дає багато інформації про час, пору дня, архітектурні об'єкти. Простір на полотні має глибину. Твір викликає бажання наблизитися, уважно розглянути, дає відчуття присутності.

Михайло Беркос
«Вулиця Умані»

Відмінність у передачі настрою та втіленні задуму в **графіці** можна дослідити на прикладі двох творів видатного українського художника Георгія Якутовича.

Георгій Якутович
«Василь і Микола
Шуфлетюки»

Георгій Якутович
«Аркан»

На портреті братів ми бачимо дві статичні фігури на тлі Карпатських гір. Вони є одним цілим з природою. Твір викликає почуття гордості за людей праці. Задумом автора було показати красу та гармонію української природи і людей, які в ній живуть.

Задум твору «Аркан» полягав у відтворенні нестримної енергії гуцульського народного чоловічого танцю. Спільною рисою з попереднім твором є емоційне єднання з природою. Люди і природа на картині зливаються в динамічному русі, цьому відчуттю сприяють енергійні лінії і форми об'єктів.

Порівняй види образотворчого мистецтва та засоби передачі емоційного стану в них.

Скульптура

Живопис

Графіка

Динамічність
ліній, контраст

Пластика тіла,
виразність міміки

Виразний колорит,
динамічна композиція

Проаналізуй, які емоції передає литовська **скульпторка** Юрга Мартин у своїх творах.

Виконай у техніці гуаші малюнок на тему «Яскравий спогад», у якому намагайся передати сонячний настрій та позитив. Для цього обирай відповідний сюжет, яскраві та чисті кольори.

Перегляньте в парах малюнки один одного. На окремих аркушах опишіть свої враження та почуття від малюнків один одного. Обміняйтеся описами, прочитайте та порівняйте їх.

Настрій і почуття є одними з найважливіших компонентів мистецького твору.

7. Увага на сцену!

«Концерт» — це слово уже знайоме тобі, друже.

Обери слово, що асоціюється в тебе з поняттям «концерт», додай до нього свій варіант.

соліст

виступ

зала

сцена

Запрошуємо тебе на сцену, бо сьогодні мова піде про **концерт** (від латинського — змагаюся) — прилюдне виконання музичних та вокальних творів, а також естрадних, драматичних та хореографічних номерів за певною програмою. Концертом називають і творчий звіт актора / акторки.

Історія появи концерту доволі давня. Так у Стародавній Греції та Римі відбувалися змагання музикантів та читців. У Середньовіччі такі виступи організовували для себе лише аристократи і кількість слухачів була обмежена. Перший великий відкритий концерт організовано в Лондоні у 1672 році придворним музикантом Джоном Баністером для міських слухачів.

Гверчіно «Концерт 1617 р.»

Сучасний концерт стає справжнім видовищем, яке охоплює сотні тисяч глядачів. Такі концерти відбуваються на великих майданчиках зі спеціально змонтованою сценою, звуковою та світловою апаратурою та великим екраном для показу виконавця / виконавиці.

Концерти мають такі різновиди:

- **сольний** — концерт одного виконавця чи колективу;
- **концерт-дивертисмент** — збірний, змішаний. Визначається виступом артистів різних жанрів;
- **академічний, філармонічний** — відбувається в концертній організації, що ставить за мету пропаганду високохудожніх і музичних творів. Він може формуватися лише з хорової чи інструментальної музики. Такий концерт вимагає підготовки;
- **камерний** — у малому приміщенні;

- **тематичний** — концерт на одну тему, але жанри можуть бути різні;

- **естрадний** — концерт розважального характеру, у якому переважає естрадна пісня, гумор, танець;

- **гала-концерт** (з франц. «великий») — особливо святкове, урочисте видовище за участю публіки;

- **шоу** — пишне видовище з участю зірок естради, цирку, джазу, спорту і т. д., у якому велике значення мають декорації, світло, технічні можливості;

- **телеконцерт** та **радіоконцерт** — цей різновид залежить від способу його транслявання за допомогою телебачення чи радіо дуже великій аудиторії.

Переглянь зображення. Які різновиди концертів тут представлено?

Концертна програма — це сценічний або майданний твір, який має певний розвиток, тобто драматургію. Традиційно концертна програма повинна мати пролог, основну частину (15–20 номерів) та фінал. Головним принципом формування програми концерту є контраст між сусідніми номерами. Вони можуть бути різних видів, жанрів, характерів, або їх виконують різні виконавці. Драматургія концерту розвивається, посилюється, до найемоційнішого номера — кульмінації. Усім дієм керує режисер / режисерка.

Переглянь відеоролики концертів. [Використай QR-код.](#)

Концерт оркестру Віденської філармонії.
Ювілейний концерт групи Man Sound 2018 р.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ До якого різновиду належить цей концерт?
- ◆ Який принцип лежить у підборі номерів? Опиши його.
- ◆ Як розвивається драматургія концерту? Скільки кульмінацій має концерт? Поясни свою думку.

Розучи пісню. Продумай використання засобів музичної виразності для передачі характеру пісні. Для якого концерту можна її використати?

ЦВІРКУНЕЦЬ

Слова та музика Наталії Май

У не - бі си - нім шма - точ - ком си - ру по - во - лі жов - тий

мі - сяць про - пли - вав, Ти - хень - ко піс - ню сво - ю не - смі - лу цвір -

кун в тра - ви - ці шов - ко - вій спі - вав. Ту - ру - ру - ру - ру. ту - ру - ру -

ру - ру. ту - ру - ру - ру - ру. ту - ру - ру - ру. 1. 2. ру.

2. Скотився вечір бузку на плечі,
І зорі засвітилися ясні,
Заснула міцно уся малеча
Під лагідні цвіркунчика пісні.
3. Нічна розмова, як колискова,
І сні солодкі бавили малят,
Раділо пісні усе довкола
І до світанку чулося здаля.

Уяви себе режисером шкільного концерту. Яким би він був?

**Концерт створює унікальні можливості кожному
доторкнутись до прекрасного.**

7. Увага на сцену!

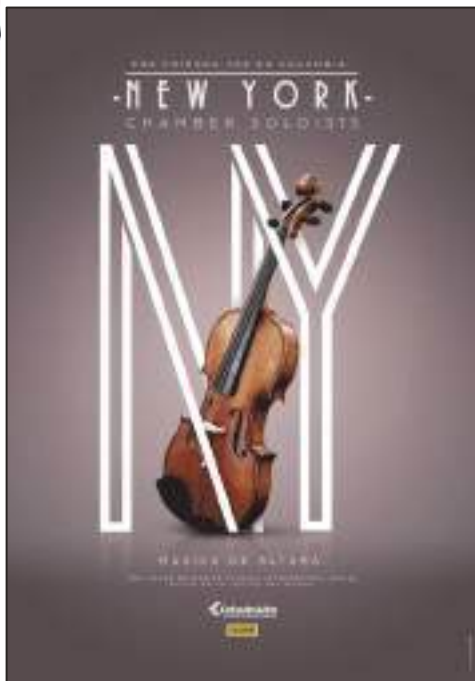
Тобі відомо, що афіша була і залишається дієвим засобом інформування потенційних відвідувачів масових культурних заходів про час і місце їхнього проведення. Головною метою створення афіш є викликати зацікавлення в глядачів, забезпечити бажану кількість відвідувачів концерту чи вистави. Адже від цього безпосередньо залежить функціонування театрів, концертних залів, філармоній тощо.

Серед трьох афіш концертів класичної музики обери таку, яка видається тобі найбільш сучасною та дієвою. Обґрунтуй свій вибір.

Головним елементом концертної естрадної афіші, як правило, є фото виконавців у впізнаваних образах. Цей прийом працює, адже зацікавлений глядач / глядачка миттєво реагує на таке зображення. Обов'язковими елементами є також назва заходу, імена виконавців, час та місце проведення. Часто зазначають логотип або іншу ін формуацію про спонсорів чи організаторів заходу. Проте все частіше можемо бачити концептуальний підхід до створення афіш, розрахований на досвідченого й інтелектуально розвиненого глядача.

У чому, на твою думку, новаторство цих афіш?

Кожна афіша є маленьким твором мистецтва, який з'явився завдяки старанню та творчій енергії **графічного дизайнера / дизайнерки**. Як у випадку з іншими творами мистецтва, усе починається із задуму. До уваги потрібно взяти стиль колективу, манеру виконання, особливості цільової аудиторії. Тоді, відповідно до задуму, обирають дизайн афіші — стримані чи яскраві кольори, пишність чи мінімалізм, відповідні шрифти та об'єкт, на який буде зроблено акцент.

Розташуй умови ефективності концертної афіші від найбільш до найменш важливої. Що, на твою думку, потрібно, щоб глядач на неї зреагував?

Висота розміщення афіші

Цікавий шрифт

Незвичайні зображення

Формат афіші

Правильно обрані кольори

Про переваги та недоліки роботи графічного дизайнера дізнайся за [QR-кодом](#).

Створи концертну афішу для реальної або вигаданої групи чи виконавця. Скористайся запропонованим шаблоном або обери власну позу для головного об'єкта зображення. Зазнач назву / ім'я виконавця / виконавиці, час та місце дійства. Прагни цілісності в стилі афіші.

Візуальна інформація є важливою для підтримки мистецьких заходів і розвитку культури.

8. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше

Ось прийшов час підняти завісу підсумкового уроку.

Музика — це художнє відображення життя людини та суспільства через звук. Вона є зрозумілою абсолютно всім, незалежно від статі, віку, раси, релігії тощо. Музична діяльність супроводжує всі напрями життя людини, її можна використовувати у вихованні, навчанні, лікуванні тощо. Давньогрецький філософ Платон вважав, що яка музика звучить у державі, така й держава.

Музика — це засіб або спосіб передачі емоцій і почуттів. Запитайте в різних людей про те, що значить музика для них, і отримаєте різні відповіді. Музика може бути способом отримання насолоди, самовираженням, хобі, справою всього життя. А що для тебе музика? Перевір себе.

Евтерпа, муза ліричної поезії та музики

1. Відгадай, яке музичне поняття тут заховалося. Використай клавіатуру телефону.

,,,+ 773 + TA+ ,,акція

2. Обери правильне твердження:

- а) **музичний жанр** — це різновид музичної творчості, який визначається за різними ознаками;
- б) **музичний жанр** — це різновид музичної творчості, який визначається лише за складом музичного колективу;

в) **музичний жанр** — це різновид музичної творчості, який визначається за однією ознакою.

3. Які жанри зашифровано в цих асоціативних рядах?

Вечір, гітара, вітання, кохання.

Куліса, актор, самовіддача, «Кут», «Крик».

4. Обери інструменти, які найчастіше використовують для супроводу в камерно-вокальній музиці.

5. Пригадай, які є манери співу. Встанови відповідність.

естрадна

Виконавці зосереджені на гучний, відкритий спів.

народна

Спів на «легкому позіху», утворюючи в роті купол й округляючи голосні.

академічна

Оригінальний, власний спів, посилений технічними пристроями.

6. Обери жанри камерно-вокальної музики.

романс

етюд

опера

моновистава

пісня

соната

серенада

7. Прослухай фрагменти творів. Використай QR-код.

- Визнач, до якого різновиду камерної музики вони належать.

- Визнач склад виконавців.

- Пригадай назву та автора творів.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

8. Увага! Оголошуємо підготовку до святкового концерту! Об'єднайся з друзями у творчий колектив – організаційну групу.

Продумайте і створіть концертну програму з творів, які ви слухали на уроках. Продумайте різновид концерту та склад виконавців так, щоб дотримувати принципу контрасту.

9. Пригадай пісні, які розучували на уроках, скомпонуй з них мініконцерт. Врахуй принципи драматургії концерту. Урізноманітни свій виступ ритмічним імпровізаційним супроводом та запроси однокласників до спільного музикування. Попробуй себе в ролі соліста / солістки.

Музика дає можливість кожному прожити всі барви почуттів та емоцій по-своєму. Особливо це тонко передає камерна музика.

8. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше

Настав час переконатися, що уроки мистецтва збагатили тебе важливими й корисними знаннями.

1. Пригадай творців мистецтва. У чому полягає різниця між аматором / аматоркою та фахівцем / фахівчиною?
2. Назви виражальні засоби скульптури.
3. Серед запропонованих зображень знайди те, яке належить до того виду образотворчого мистецтва, виражальними засобами якого є лінія, крапка, пляма та штрих.

Зеновій Кецало
«Молодиці з Криворівні»

Скульптурна
композиція на фасаді
паризької опери

4. Під яким QR-кодом подано зразок архітектури?

5. Гра «Так чи ні?». Підрахуй, скільки ствердних відповідей у тебе виходить. Шість? Просто чудово!

- Інтерпретація — це авторське тлумачення, трактування, розкриття сенсу художнього твору.
- Художник-реставратор — це фахівець, який займається відновленням та збереженням творів мистецтва та пам'яток історії.
- Ідеали краси змінювалися.
- Афіша, костюми акторів, оформлення сцени та музичний супровід належать до візуальної складової театрального дійства.
- Мистецький твір є відображенням характеру, темпераменту та світобачення автора / авторки.
- Твір мистецтва може викликати лише позитивні емоції.
- Динамічність ліній і контраст є засобами передачі настрою у графіці.
- Афішу створює художник-реставратор.
- Моновистава — це вистава, яку показують лише один раз.
- Дієвість афіші залежить від багатьох чинників.

6. Чий авторський стиль ти розпізнаєш у запропонованому творі? Що дозволяє тобі робити певні висновки?

Холлі Варбертон «Обличчя у натовпі»

7. Проаналізуй свої враження від твору. Які емоції в тебе він викликає? Який зміст вклала авторка в назву картини? Яку роль у вираженні ідеї твору зіграв контраст кольорів?

Чудові результати! Знання й уміння можуть стати твоєю суперсилою. Чим не привід зліпити супергероя чи супергеройку? Це можуть бути знайомі тобі персонажі мультфільмів або фільмів, але й можна зліпити образ того, кого ти вважаєш гідним звання героя.

Чи вдалося мені створити впізнаваний образ? Наскільки охайною є моя робота? Чи дотримана симетрія у фігурі?

**Завершення одного етапу означає початок іншого.
Не зупиняйся на досягнутому!**

ДОБРО І ЗЛО В МИСТЕЦТВІ

9. Образи добра і зла в мистецтві

Світ музики наповнений прекрасними мелодіями Баха, Моцарта, Гріга, Шопена, Лисенка. Як будь-який інший вид мистецтва, музика має свої специфічні особливості й виражальні засоби. Саме вони створюють незабутні художньо-інтонаційні образи, які впливають на наш емоційний стан.

*Берта Морізо
«Люсі Лео за піаніно»*

Пригадай, які ти знаєш основні засоби музичної виразності? Поясни їх значення на вибір.

Особливості мелодії, темп, тембр, динаміка та інші засоби музичної мови створюють певний характер музичного образу. Якщо провести експеримент і програти одну й ту саму мелодію в мажорному або мінорному звучанні, у швидкому або повільному темпі, у високому чи низькому регістрі, то вона буде передавати вже зовсім іншу емоцію і, відповідно, загальний характер музичного твору зміниться.

Встанови відповідність між характером твору та засобами музичної виразності. Наведи приклади відомих творів.

Мінор+повільний темп

Мажор+повільний темп

Мінор+швидкий темп

Мажор+швидкий темп

Спокій, споглядання

Гнів, схвилюваність

Радість, веселість

Скорбота, печаль

Найпопулярнішими образами класичної музики є теми добра і зла, краси та потворності. Іноді композитор / композиторка втілює ці два протилежні образи в одному творі. Одним із світових шедеврів камерно-вокальної музики є балада Франца Шуберта «Лісовий цар» («Вільшаний король»).

Фреска Карла Готліба Пешеля до балади Гете «Король ельфів»

У музиці **баладою** (від італійського *ballade* — танцювати) називають різновиди романсу або інструментальної п'єси, які мають драматичний зміст з елементами фантастики.

У творі змальовано чотирьох героїв: автора, батька, дитину і лісового царя. Їх усіх озвучує один вокаліст у супроводі фортепіано. Це зумовлює певні труднощі для виконавця, адже кожен образ передано через певний діапазон співацького голосу та ритмічний малюнок.

[Дізнайся більше за QR-код.](#)

Співацькі голоси за статтю, забарвленням звуку та рухливістю голосу бувають:

Стать	Вид	Різнovid
Жіночі	сопрано (високий)	колоратурне, лірико-колоратурне, ліричне, драматичне, лірико-драматичне
	меццо-сопрано (середній)	ліричне та драматичне
	контральто (низький)	
Чоловічі	Тенор (високий)	ліричний, драматичний, лірико-драматичний, альтіно
	Баритон (середній)	ліричний та драматичний
	Бас (низький)	високий, низький, октавіст (профундо)

Прослухай музичний твір.

[Використай QR-код.](#)

Балада Франца Шуберта на слова Йоганна Вольфганга фон Гете «Лісовий цар».

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Який настрій викликав у тебе цей творів? Хто його виконує?
- ♦ Діапазоном яких співацьких голосів створено кожен музичний образ?
- ♦ Яку роль відіграє ритмічний малюнок у створенні образів балади?
- ♦ Що представляє п'ятий образ балади?

Розучи пісню. Охарактеризуй образ пісні. Чи є він традиційним? Створи ритмічний супровід до твору.

ЧАРІВНИЦЯ-ОСІНЬ

Музика та слова Наталії Май

Ча-рів-ни-ця о-сінь ка-ро-б-ка за-квіт-ча-ла зо-ло-том са-
ди, я ле-чу на кри-лах на у-ро-ки, зна-ю, що до кла-су за-йдеш
ти. Ти по-смі-ха-еш-ся до ме-не, не-на-че принц каз-ко-вих снів,
і у о-чах тво-їх зе-ле-них крап-лин-ки сон-ця і вес-ни.

2. І стають коротшими уроки,
І сміється сонце за вікном,
Знає тільки осінь кароока —
З ким піду я завтра у кіно!

Наведи приклади образів добра і зла в мистецтві. Взаємодія подібних чи протилежних образів має глибший вплив на слухача?

Взаємодія образів добра і зла є головним засобом розвитку музики.

9. Образи добра і зла в мистецтві

Серед різноманітних художніх образів, що були створені й створюються митцями / мисткинями, особливе місце посідають образи добра і зла.

Вони не могли не з'явитися, адже роздуми про ці одвічні філософські категорії властиві людині, яка мислить, пізнає себе і світ. Усе людське життя збудовано довкола протистояння «світлого» і «темного», піднесеного та низького.

Найбільш очевидне таке протистояння у творах релігійного спрямування, де божественне стає синонімом добра та підкреслюється чистими кольорами і продуманою композицією.

Арі Шеффер
«Спокуса Христа»

Проаналізуй, як положення, пози та колористичні рішення підкреслюють протистояння добра і зла у творі.

Добро асоціюється із чимось світлим, чистим, наприклад: сонце, маленькі діти та чарівні тварини, квіти, яскраві фарби, усмішки. Зло ми відчуємо в проявах нещирості, насильства, негативних типажів, темних кольорах.

Працюйте в групах. Складіть перелік негативних персонажів відомих вам мультфільмів, фільмів, казок чи ігор. Абстрагуючись від побаченого образу, уявіть, яким би ви зобразили героя, які засоби обрали б для посилення його негативу.

Дарт Вейдер

Баба Яга

Кошій Безсмертний

Снігова королева

Іноді художники сві-
домо спотворюють нега-
тивних героїв, проте зов-
нішня потворність не повинна
асоціюватися зі злом. Спот-
ворене хворобою обличчя дідуса
у творі Доменіко Гірландайо
сповнене добра, турботи та
щирості. Цей твір живопису
випромінює ласку та тепло,
сповнюючи глядача відчуттям
гармонії. Положення рук дити-
ни, погляди героїв передають
тепле ставлення автора до них.

Доменіко Гірландайо
«Портрет старого з онуком»

Обговоріть у групах.

Чи можна вважати
подані нижче образи
спотвореними? Що спонукало авторів зображувати жінок
у такий спосіб? Що може слугувати причиною величезної
цікавості знавців мистецтва до цих творів? Чи доцільно
вважати ці образи злими?

Парія Гадері
«Жінка»

Пабло Пікассо
«Дора Маар з кішкою»

Згадай, як у мистецтві називають узгодження протилежних якостей — темного та світлого, великого та маленького, гладкого та фактурного тощо? Розташуй літери так, щоб склалося слововідповідь.

Без сумніву, контрастна аплікація в японській техніці **нотан** стане найкращим продовженням розмови про протистояння добра і зла.

Ознайомся із цією технікою ближче [за QR-кодом](#).

Контур форми має починатися і закінчуватися на одному боці. Вирізаний елемент наклеї у дзеркальному відображенні. Експериментуй з формами основи та кольорами. Працюй охайно.

Мистецтво допомагає виховувати високі моральні якості і глибше розуміти суть речей.

10. Крása і потворність в українському мистецтві

Мистецтво не обмежується зображенням лише прекрасних предметів і явищ реального світу. Воно відтворює і потворне, але завжди прагне робити це прекрасно. Так подібні явища втрачають своє негативне значення. Як до цього ставляться українські митці?

Прослухай музичний твір.
Які образи помітні в ньому?

Прелюдія до Партити
№5 Мирослава Скорика.

Використай QR-код.

Іван Марчук «Прелюдія»

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Які почуття в тебе викликав цей твір?
- ♦ Якби кожна рука виконувала свою партію окремо, які б образи ти уявив / уявила?
- ♦ Розглянь картину Івана Марчука «Прелюдія». Партія якої руки зображена тут?

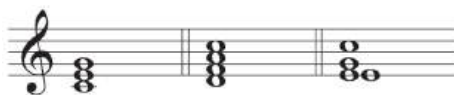
Одним з найважливіших засобів музичної виразності в музиці є **гармонія** (з грецької — зв'язок, порядок, лад, злагодженість). Вона підкреслює виразність мелодії, збагачує її звучання. Поняття гармонії в музиці містить в собі різні грані: це термін, що означає «милозвучність», і наука про співзвуччя та акорди, закономірність їх послідовності.

Основу гармонії складають співзвуччя, на яких базується музичний розвиток.

Співзвуччя — одночасне звучання двох або більше тонів, які є різними за кількістю та якістю звучання. Так, співзвуччя, у якому звучить два різних за висотою звуки, називають **інтервалом**.

Якщо в одночасному звучанні поєднано три і більше різних звуків — це **акорд**.

За якістю звучання, враженням співзвуччя сприймають як **консонанси** (милозвучні, узгоджені, м'які, спокійні, стійкі) та **дисонанси** (незлагоджені, напружені, нестійкі, різкі).

Прослухай зразки консонансів та дисонансів.

Використай QR-код.

Співзвуччя	Інтервали	Акорди
Консонанси		
Дисонанси		

За допомогою програм віртуального фортепіано самостійно зіграй консонанси та дисонанси.

Гармонія важлива для композиторів. Адже, щоб писати гарну музику, потрібно вміти грамотно вибудовувати музичну думку. Хаос звуків навряд чи буде вважатися шедевром. Саме наука «Гармонія» розповідає про взаємодію консонансів та дисонансів у музичному ладі.

Пригадай, що таке лад. Обери правильні твердження.

Лад — це взаємозв'язок між звуками у звукоряді.

Лад буває мажорним чи мінорним.

Лад — це взаємодія між звуками різної тривалості.

З попередніх уроків ти вже знаєш, з якою потужною силою музика може впливати на емоційний стан слухачів. Слухати постійно неузгоджені, різкі дисонанси дуже важко

та неприємно. За правилами гармонії всі дисонанси в музичному творі повинні переходити в консонанси. Музиканти називають це правилами тяжіння нестійкого до стійкого в ладі.

Прослухай зразок переходу дисонансу в консонанс.

Використай QR-код.

Але в сучасній музиці зростає значення дисонансу. Композитори частіше використовують ці співзвуччя, щоб зробити свій твір контрастнішим, яскравішим, емоційнішим, тобто особливим. Це значно підкреслює умовну різницю між прекрасним та потворним.

Прослухай повторно прелюдію з Партити № 5 Мирослава Скорика. Поясни наявність у ній консонансів та дисонансів. Намалюй словесну чи живописну ілюстрацію до твору.

Традиційно українська музика завжди була милозвучна. А які засоби виразності використовували композитори минулого століття, щоб поєднати образи добра і зла у вокально-хоровій музиці? Одним із яскравих прикладів такого переплетення є твір Миколи Леонтовича «Пряля».

Прослухай хорову мініатюру.

Використай QR-код.

Обробка української народної пісні «Пряля» Миколи Леонтовича.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Який настрій викликав твір? Хто його виконував?
- ◆ Які образи створив композитор? Якими засобами музичної виразності він скористався?
- ◆ Консонанси чи дисонанси переважають у творі? Завдяки чому виникає контраст у творі?

Чи є наявні поняття «консонансу» та «дисонансу» у твоєму житті? Наведи приклад.

Світлина Миколи Угерин-Безгрішного «Волинська пряля», 1916 р.

Усі образи прекрасного чи потворного можна передати через гармонію консонансів та дисонансів.

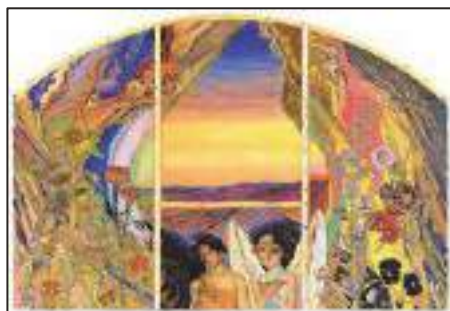
10. Крása і потворність в українському мистецтві

Бажання зображувати потворні образи частіше пов'язане з прагненням автора / авторки спонукати глядача до аналізу та роздумів. У такий спосіб митці виражають свою громадянську позицію та ставлення до певних явищ. Відразливість форм та кольорових поєднань у творі Олега Шупляка символізують безглуздість та жорстокість воєнної агресії 2022 року.

Олег Шупляк «Мордор»

Ідея співіснування добра та зла, краси і потворності відображена в картині Михайла Жука «Біле і чорне». У ній він показав страждання нерозділеного кохання молодого поета Павла Тичини.

Михайло Жук «Біле і чорне»

У цій картині ми бачимо образи білого та чорного ангелів, але вони не протиставлені, вони об'єднані сумом, навіть певною поетичністю. Кожен з них прекрасний по-своєму. Незвичайна композиція твору посилює відчуття гармонії та рівноваги.

Значно легше серед творів українських художників та майстрів знайти зразки краси, ніж потворності. Ліричність, поетичність та вміння бачити красу довкола властиві українській душі. Саме тому серед творів усіх видів образотворчого мистецтва бачимо роботи, сповнені динаміки, яскравих емоцій та глибокого змісту. Усе сказане цілком стосується рукотворних шедеврів майстрині гобеленів Ольги Пілюгіної.

Дізнайся більше про процес виготовлення гобеленів [за QR-кодом](#).

«Зимовий спокій»

Який символічний зміст вклала авторка в образи птахів та дерев у своїх творах? Які емоції вони викликають у тебе?

Навіть негативні персонажі українських казок не є однозначно поганими. Вони можуть викликати співчуття і розуміння. Іноді для втрати гармонії, яка і є однією з головних ознак краси, достатньо порушити пропорції тіла героя. Цей прийом застосовують карикатуристи у своїх сатиричних портретах. Його ж використала ілюстраторка народних казок Катерина Штанко.

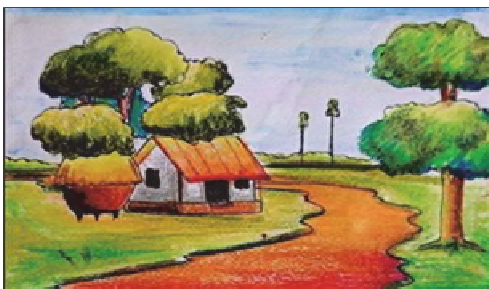

Катерина Штанко

Спробуй передати саме цю гармонію та спокій у пейзажі, виконаному кольоровими олівцями або фарбами. Розпочни роботу із лінії горизонту та лінійного рисунка об'єктів. Працюй у кольорі від великих площин (небо, трава, дорога) до дрібних деталей.

Використовуй лінії різного типу для передачі природності зображуваних об'єктів.

Чи достатньо охайним та виразним вийшов мій пейзаж? Чи вдалося мені додати власні творчі ідеї в зображення його елементів?

**Краса і потворність співіснують у мистецтві.
Українські образи добра і зла сповнені неповторного
колериту.**

11. Краса духовного світу

Протягом усього існування людства музика — його незмінний супутник. Вона допомагає через образно-емоційний зміст зрозуміти поняття добра та зла, передати своє ставлення до Бога та природи. Спів та хорове виконавство мають потужну силу емоційного впливу як на слухача, так і на виконавців. Розвиток великих вокально-хорових жанрів сприяв цьому.

Які вокально-хорові жанри ти знаєш?

Одним із таких визначних жанрів є кантата. **Кантата** (від латинського *canto* — співаю) — це концертний твір урочистого або лірико-епічного характеру, що складається з кількох закінчених номерів, виконується співаками-солістами, хором у супроводі оркестру. Кантата за призначенням буває світською та духовною. Зазвичай вона складається з оркестрового вступу, хорів, арій, речитативів, іноді ансамблів. **Речитативом** називають протяжне наспівне проказування.

До жанру кантати звертались композитори різних епох. Високохудожні зразки кантат створив Йоганн Себастьян Бах, Карл Орфф. Серед українських композиторів до цього жанру зверталися Михайло Вербицький, Микола Лисенко, Денис Січинський та інші. Жанр кантати є в доробку сучасної композиторки Лесі Дичко, яка у своїй творчості поєднує традиції духовної та народної музики. [Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

Леся Дичко
(нар. 1939 р.)

Прослухай IV частину кантати.

[Використай QR-код.](#)

Четверта частина «Зима» на тему української народної пісні «Щедрий вечір» з кантати «Пори року» Лесі Дичко.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Який настрій викликає музика кантати?
- ♦ Які образи виникають в уяві?
- ♦ Пригадай, хто з композиторів присвячував свою музику порам року? Чим подібні музичні твори і чим відрізняються? Який характер речитативу?

Ще один жанр вокально-хорової музики пов'язаний з духовною музикою. **Ораторія** (від латинського *oro* — говорю, багато розмовляю) — великий концертний твір на певний сюжет для солістів, хору і симфонічного оркестру. Перші ораторії були частиною богослужіння в храмах (капелах) Італії.

Ораторія відрізняється від кантати розгорнутим сюжетом і масштабними розмірами, а від опери — відсутністю сценічної дії та художнього оформлення (хоча бувають винятки).

Свого розквіту цей жанр набуває у творчості німецького композитора Георга Фрідріха Генделя.

Він є автором 25 ораторій, серед яких найбільш відома — «Месія» (Помазаник, Спаситель) з хором «Алилуя» — на тексти Біблії короля Якова. Її традиційно виконують на Різдво Христове.

Георг Фрідріх
Гендель
(1685–1759)

Прослухай фрагмент ораторії.

[Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

[Використай QR-код.](#)

Хор «Алилуя» з другої частини ораторії «Месія» Георга Фрідріха Генделя.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Який настрій викликає хор?
- ♦ Який образ постає в уяві? Які засоби виразності композитор використовує для створення образу?
- ♦ Порівняй фрагменти кантати та ораторії.

Розучи «Молитву за Україну» Крістіни Загаріної. Продумай використання засобів музичної виразності для передачі характеру пісні.

МОЛИТВА ЗА УКРАЇНУ

Музика та слова Крістіни Загаріної

Мо-я мо-лит-ва не-хай ли - не, до Те-бе на-че-фі - мі - ам.

І сер-це ли-не без-у - пин - но в чу-до-вий Твій не-бес-ний Храм. Бо-же, я мо-

люсь за У - кра-ї - ну, Бо-же, мо - лю Те-бе за лю-дей: Ти їх про - сти, Ти їх сла-си і

ми - лість Сво-ю нам я - ви. Бо-же, я зна - ю, що Ти бу-деш з на - ми в Хра-мі Сво -

є - му під не - бе - са - ми. Ра-дість і мир Ти да - ру - вав, жит -

тя за лю-дей від - дав; в кни-гу жит - тя нас за-пи - сав, нас за-пи - сав.

2. Без Бога жити неможливо,
І час пробудження настав,
І я молю за Україну,
Щоб край наш рідний процвітав.

Які відомі тобі музичні твори мають подібний вплив на слухача, як «Молитва за Україну»?

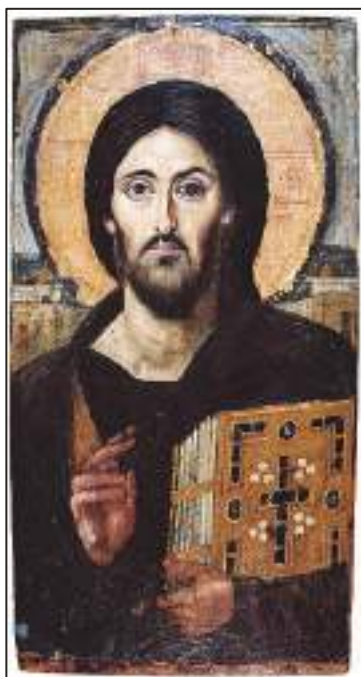
Музика має потужний вплив на духовний світ людини.

11. Краса духовного світу

Роздуми про образи добра і зла приводять нас до унікальних творів мистецтва, притаманних насамперед східному християнському світу — ікон. **Ікона** (з грецької «образ», «зображення») — це живописне, мозаїчне або рельєфне зображення Ісуса Христа, Богородиці, святих і подій Святого Письма. На відміну від релігійних картин, яких і в історії мистецтва є чимало, ікона — це символічне, а не реалістичне зображення.

Богоматір Оранта (мозаїчний образ із собору Софії Київської)

Христос Пантократор

Символічність ікони проявляється в кожному її елементі. Тонкий ніс символізує духовність, тонкі губи — мовчазність. Німб символізує божественну досконалість і небесне сяйво. В Ісуса Христа німб завжди хрещатий, що є символом страждання і перемоги.

Переглянь розповідь про іконопис [за QR-кодом](#). Яку роль виконують ікони в житті віруючої людини? Яким є ставлення до ікон у традиційній українській культурі?

Серед зображень на релігійну тематику особливої популярності в європейському мистецтві набули образи небесних посланців — янголів (ангелів). Вони є збірним втіленням небесних сил, духів невидимих і безтілесних. Їх частіше зображають у вигляді прекрасних крилатих юнаків, що втілюють духовні якості янголів: досконалість, швидкість, незалежність від матеріальних перепон і здатність бачити більше, ніж доступно людям. Часто також зображають їх з різними музичними інструментами.

*Едвард Берн-Джонс
«Ангел грає на флейті
флажолеті»*

*Ангел, що грає на віолі.
Фрагмент фрески із
церкви Санті Апостолі*

Особливої майстерності потребує створення мозаїчних зображень у внутрішньому та зовнішньому оздобленні храмів. Це кропітка робота, яка передбачає ретельний добір форм та кольорів смальти (кольорове, непрозоре скло у вигляді невеликих кубиків або пластинок) для створення християнських образів.

Мозаїка Зіринецького монастиря

Якими цікавими, виявляється, можуть бачити ангелів художники-ілюстратори! Замріяні, розгублені, загадкові, сумні і веселі — хіба вони можуть не викликати симпатію?

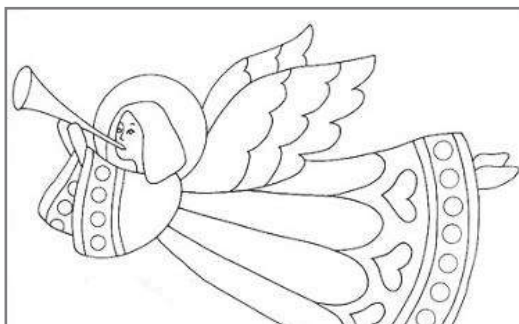

Євгенія Гапчинська
«Найкращий ранок»

Ніно Чакветадзе
«Ангели»

Завдяки терпінню та старанню ти можеш створити власне мозаїчне зображення ангела. Виконай довільний лінійний рисунок. Нарви пальцями або наріж ножицями дрібні шматочки тонкого кольорового паперу і наклеї їх у відповідні ділянки зображення. Доповни втрачені лінії фломастерами або гелевою ручкою.

**Іконописний жанр у мистецтві сповнений неповторної краси.
Його твори здатні викликати високі почуття і прагнення.**

12. Сакральне мистецтво

Сакральне мистецтво — це мистецтво, тісно пов'язане з вірою в Бога, релігійними обрядами, релігійним життям. Воно наповнене символами, у яких зашифровані релігійні образи.

Значенню слова «сакральний» в українській мові найближче відповідає священне, але також містичне, релігійне, божественне, магічне, духовне. Духовність людини буде проявлятися у ставленні до себе, свого Творця, до інших, до природи, до усього, що створено людиною. Найвищими цінностями духовного життя є Правда, Добро та Краса. Саме сакральне мистецтво як складова духовного найкраще передає ці цінності.

Найдавнішим сакральним музичним мистецтвом в Україні, що дійшло до нас, є великий пласт народних обрядових пісень. Пізніше вони лягли в основу творчості багатьох професійних композиторів. Тому їхні твори набувають великого духовного значення.

*Фрагмент сторінки
бенедиктинського
антифонарія XII–XIV ст.*

Обери серед назв ті, які належать до сакрального мистецтва.

колядки

колискові

ліричні

обжинкові

козацькі

купальські

веснянки

історичні

Якщо говорити про сакральне мистецтво у вузькому розумінні, то воно стає синонімом церковного мистецтва.

Усі релігії у своїх обрядах використовують спів як наймогутніший засіб впливу на вірян. У різних регіонах виконавські традиції відрізняються мелодикою та складом виконавців.

Так, у традиції буддизму, найдавнішій світовій релігії, спів та гра на музичних інструментах використовують для супроводу релігійних свят, традиційних танців очищення, обрядів. Серед тибетських буддійських монахів практикують особливий спосіб речитативу за допомогою стародавнього горлового співу.

Послухай горловий спів тибетських монахів. Вислови своє враження.

[Використай QR-код.](#)

Вокалізований речитатив використовують і в азані — заклику до молитви в ісламі, наймолодшій релігії світу.

Ознайомся з виконанням азану. Вислови своє враження.

[Використай QR-код.](#)

Ще однією великою світовою релігією вважають християнство. Використання музики в богослужінні воно запозичило ще в іудаїзмі, з якого вийшло. Традицією східного православного християнства стає хоровий спів без супроводу. У західній церковній культурі, католицизмі та протестантизмі, використовують інструментальний супровід.

Саме в Україні зароджується традиція хорового багатоголосся та формується жанр хорового концерту. Одним із найвизначніших його творців є Максим Березовський. Він прагнув поєднати українську народну мелодику з західноєвропейською класичною школою. У його доробку окреме місце посідає хоровий концерт «Не отвержі мене...». У цьому творі Березовський створив образ самотньої, людини-страдника, яка мріє про щастя. Поліфонічний (багатого-

Максим
Березовський
(1745–1777)

лосний) виклад теми композитор майстерно поєднує з народною мелодикою.

Послухай фрагмент концерту. [Використай QR-код.](#)

I частина хорового концерту № 18 «Не отвержі мене...» Максима Березовського.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Хто виконує твір?
- ♦ Охарактеризуй музичний образ.
- ♦ Які засоби виразності використано для створення образу?

Одним із найвизначніших представників західноєвропейської класичної музики, який звертався до сакральної музики, є Вольфганг Амадей Моцарт. Серед його творів найціннішим вважають Реквієм — траурну поминальну месу (богослужіння). Історія створення цього шедевру наповнена таємничістю.

Вольфганг
Амадей Моцарт
(1756–1791)

[Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

Найвідомішим у Реквіємі є «Lacrimosa» (Сльозну) — найтрагічніший фрагмент твору. Але центром внутрішньої боротьби героя стала третя частина меси «Dies irae» (День гніву).

Послухай фрагмент Реквієму. [Використай QR-код.](#)

III частина Реквієму «Dies irae» Вольфганга Амадея Моцарта.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Хто виконує твір? Який настрій він викликав?
- ♦ Які засоби виразності використано для створення образу?
- ♦ Порівняй твори Моцарта та Березовського.

Проект. Візьми участь у проекті «Ім'я Моцарта в українській сакральній музиці». Завдання проекту: дослідити, як ім'я Моцарта пов'язане з Україною. Створити інформаційний лист.

Які відомі тобі музичні твори належать до сакральних?

Сакральне мистецтво впливає на духовний стан вірян.

12. Сакральне мистецтво

Продовжуючи тему сакрального мистецтва, тісно пов'язаного з вірою в Бога, звернемо увагу на **храми** — споруди, призначені для здійснення релігійних обрядів. Архітектура храмів має дуже багату історію, яка показує, що саме з будівництва храмів починалися і поширювалися всі архітектурні новаторства, усі нові стилі і напрямки в мистецтві. До сьогодні збереглися величні культові споруди великих цивілізацій стародавнього світу. А також з'явилося чимало сучасних зразків дивовижної архітектури релігійних споруд.

Мечеть шейха Зайда,
Індія

Каплиця кадетів
Академії ВПС, США

Ставкірка з Боргунди,
Норвегія

Храм Кайлаш, Індія

Михайлівський Золотоверхий
монастир, Україна

Які з поданих зображень, на твою думку, є зображеннями нових, а які — старовинних храмів? Що дає підстави робити подібні висновки? Що в них приваблює вірян та туристів?

Релігійні споруди в різних куточках світу вражають розмаїттям форм та оздобленням. Вони створюють неповторні образи та є елементами національного колориту.

Пагода —
буддистська чи
індуїстська культова
споруда

Синагога —
юдейський
молитовний будинок

Кірха — храм
у країнах Сканди-
навії, Німеччині,
Фінляндії, Естонії

У житті українців храми відіграють особливу роль, вони є об'єктами постійної уваги та гордості. Протягом багатьох історичних періодів вони зазнавали руйнувань та знищення. Великий внесок у збереження та примноження творів сакрального мистецтва в Україні зробив видатний графік та живописець Микола Стороженко.

[Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

Микола Стороженко, розпис бані церкви Миколи Притиска, Київ

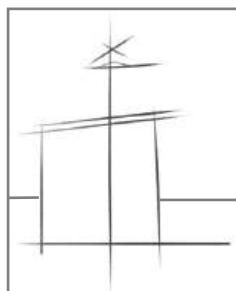
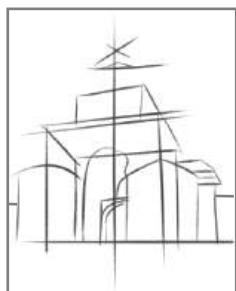
У творах сакрального циклу Миколи Стороженка та манері цього художника помітний вплив візантійської школи іконопису. Його герої сповнені духовної величі, мовчазні, статичні, задумані. Він сміливо експериментує, доповнюючи релігійні сюжети постатями української історії та культури.

Із сакрального циклу Миколи Стороженка

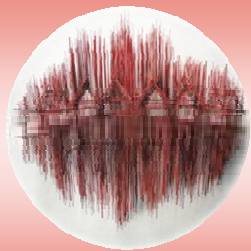

Тема уроку підштовхує до сміливих кроків — створюємо графічне зображення храму. Знайди зображення храму, уважно вивчи його форму і положення в просторі. Розпочни з основних ліній — вісь симетрії, базові елементи, узгодження пропорцій. Поступово деталізуй зображення.

Які твори мистецтва називають сакральними? Що викликає захоплення в сакральній архітектурі? Чим можуть зацікавити відвідувачів сакральні споруди мого міста / села?

Відвідування храмів та робота над творами сакрального мистецтва наповнює життя творчої людини особливим сенсом.

СУЧАСНІСТЬ МИСТЕЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ

13. Народні витoki в мистецтві

Наш народ має багату культуру, величезний скарб якої складається з цінностей, надбаних багатьма поколіннями. Віками народна мудрість передавалась через звичай, обряди, фольклор. Саме народна творчість зберегла та донесла до нашого покоління українську національну культуру. Фольклор став неоціненним джерелом розвитку всієї української класичної та сучасної музики.

Пригадай, як поділяється пісенний фольклор за змістом. Об'єднай пісні в традиційні жанри: календарно-обрядові, родинно-побутові, соціально-побутові. Які ще жанри тобі відомі?

петрівчани

колискові

козацькі

веснянки

історичні

колядки

щедрівки

весільні

Особливий інтерес до фольклору виник на початку XIX століття, коли як в Європі, так і в Україні нові мистецькі віяння сприяли його популяризації. Вагомий внесок у збирання і дослідження українського фольклору зробили українські митці: Тарас Шевченко, Леся Українка, Микола Лисенко, Філарет Колесса, Дмитро Яворницький та багато інших.

Найбільш традиційним для українських композиторів було створення хорових обробок українських народних пісень.

Пригадай, що таке обробка. Обери правильну відповідь.

Це видозмінення музичного твору без зберігання основної мелодії.

Це видозмінення музичного твору через зберігання основної мелодії та використання спеціальних музичних прийомів.

Це інтерпретація музичного твору.

Назви композитора, якого вважають майстром хорової обробки. Обери ті твори, які належать його перу.

«Дударик»

«Котику сіренький»

«Гей, соколи»

«Щедрик»

«Пряля»

Величезний внесок у розвиток українського фортепіанного мистецтва внесли українські композитори, які обробляли та перекладали для фортепіано українські пісні та танці. Обробки Якова Степового, Василя Барвінського, Юрія Щуровського, Віктора Косенка та багатьох інших проникнуті інтонаціями народного мелосу, ритмічним колоритом українських танців та глибиною протяжних кобзарських дум.

Прослухай музичний твір. [Використай QR-код.](#)

Українська народна колядка «Що то за предиво» у перекладі для фортепіано Василя Барвінського.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Який настрій викликав у тебе цей твір? Хто його виконує?
- ♦ Які засоби виразності розкривають музичний образ?
- ♦ Проаналізуй будову твору та зобрази її графічно.

Активно втілюють фольклор у власній творчості такі композитори, як Мирослав Скорик, Леся Дичко, Іван Карабиць. Вони не просто бережливо опрацьовують народний мелос, а творять подібно до народних митців. У народній пісні через варіювання наспіву виникла куплетно-варіаційна форма, яка характерна для української вокальної музики.

*Мирослав Скорик
(1938–2020)*

Її аналогом в інструментальному фольклорі стала вільно імпровізована обробка популярного наспіву. **Варіації** —

музична форма, у якій головна тема піддається різноманітним змінам (мелодичним, ладовим, ритмічним, гармонічним). Кожна зміна теми називається варіацією. Це одна з найпопулярніших форм написання інструментальних перекладів та обробок.

Прослухай музичний твір. [Використай QR-код.](#)

Фрагмент із «Симфонії колядок» Мирослава Скорика.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Який настрій викликав у тебе цей твір? Хто його виконує?
- ♦ Які засоби виразності використав композитор, розкриваючи музичний образ?
- ♦ Яка форма лежить в основі прослуханого твору?

Розучи українську народну колядку. Охарактеризуй образ пісні. Які засоби музичної виразності використаєш, створюючи образ свята? Підбери ритмічний супровід колядки.

А ЦЬОГО ДВОРА НЕ МИНАЄМО

Українська народна колядка

А цього двора не минаємо. Святий вечор!
Ми вашу хату величаємо. Святий вечор!
Одкривай двері, накривай столи. Святий вечор!
Кладіть на столи з маком пироги. Святий вечор!
З маком пироги, кусень ковбаси. Святий вечор!
Цьому не кінець — зернят рукавець. Святий вечор!
Чи так, чи не так, виноси п'ятак. Святий вечор!
Жартуй не жартуй, коляду готуй. Добрий вечор!

Яку роль відіграє народна музика у твоєму житті?

**Могутня сила фольклору в житті кожного з нас —
незаперечна.**

13. Народні витоки в мистецтві

За будь-яких умов та історичних обставин людина захоплювалася красою та прагнула оздобити своє житло і предмети побуту: одяг, посуд, прикраси, меблі тощо. Так народна художня творчість лягла в основу **декоративно-прикладного (ужиткового) мистецтва**, метою якого є створення та оздоблення предметів, що мають практичне призначення. Це мистецтво тісно пов'язане з ремеслами, у ньому відображені традиції та вірування певного народу, його уявлення про красу та мораль.

Спробуй самостійно встановити країну або регіон, зразки матеріальної культури якого представлені на поданих зображеннях. Назви предмети побуту та мистецькі об'єкти на них.

Дізнайся більше про декоративно-ужиткове мистецтво Далекого Сходу [за QR-кодом](#).

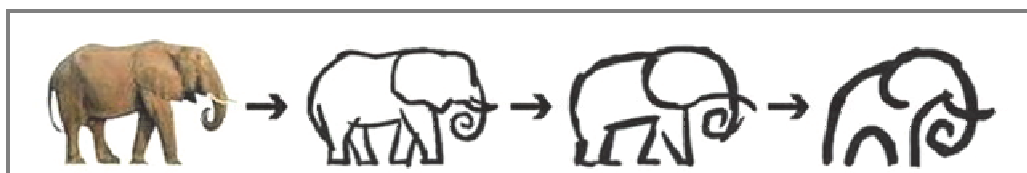
Розвиток декоративно-прикладного мистецтва безпосередньо залежав від розвитку народних ремесел, тому поступово сформувався поділ цього мистецтва на види, назви яких відображають різноманітну діяльність народних майстрів та майстринь.

Дізнайся більше про види декоративно-прикладного мистецтва [за QR-кодом](#).

Засобами виразності декоративно-прикладного мистецтва є стилізація, ритм і символізм. **Стилізація** — узагальнення та спрощення зображуваних предметів до зручної для використання в орнаменті форми.

Глибоким символізмом та обрядовістю сповнені народні традиції розпису по тілу, властиві культурам країн Полінезії та Сходу.

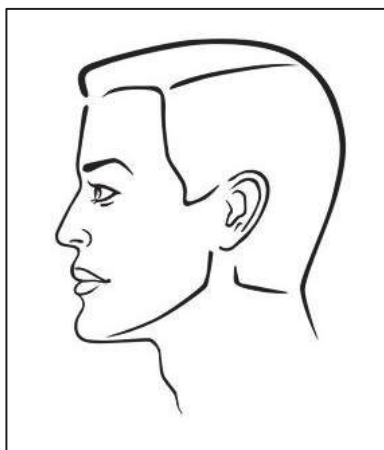
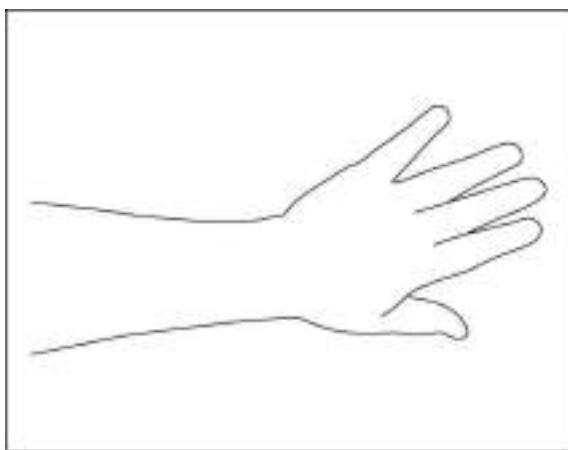
Розпис по тілу народу Маорі (Нова Зеландія). Головний елемент орнаменту — спіраль.

Мехенді — мистецтво розпису тіла хною в Індії та країнах Сходу.

Витончені лінії розписів по тілу захоплюють і викликають бажання відтворити власний візерунок. Обери цікавий для себе варіант. Виконай власноруч або скористайся запропонованими шаблонами і виконай графічний лінійний рисунок розпису олівцем чи гелевою ручкою.

Чим здивували мене традиційні ремесла народів світу? Що в них є спільного з українськими ремеслами?

Основою будь-якого виду мистецтва є народна творчість.

14. Народні витoki в сучасному мистецтві

Український музичний фольклор пройшов довгий шлях перетворень, але не втратив своєї актуальності у світі сучасного мистецтва. Багата культурна спадщина народних пісень є джерелом натхнення для сучасних композиторів і виконавців, які створюють нову українську музику.

Рівненський гурт
«Ot Vinta»

Наведи приклади народних пісень у виконанні сучасних виконавців. Уяви себе сучасним композитором. Які музичні інструменти ти використаєш для обробки української народної колядки «А цього двора не минаємо». Чому?

Любов українців до народної музики сприяла розвитку нових музичних напрямків. Музиканти експериментували із перекладами народної пісні на сучасні інструменти, поєднанням різних естрадних стилів та фольклору. Великого значення набуло застосування новітніх технологій, комп'ютерної та синтезаторної обробки звуку для створення оригінальних і незвичних звучань. **Синтезатор** — електронний музичний інструмент, у якому електронні коливання перетворюються на звук. Він може бути клавішним або управлятися за допомогою кнопок, педалей, коліс та регуляторів. Цей інструмент має унікальні можливості створювати будь-які музичні тембри, зокрема і незвичайні електронні звуки.

[Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

Поява електронних музичних інструментів сприяла розвитку нового напрямку популярної музики у XX столітті. Це **фолк-музика** (з англійської *Folk music* — народна музика), яка пов'язана із відродженням традиційної народної музики та етнічної музики (англійської *world music*). Цей напрям поєднує фольклорну та сучасну популярну музику, наприклад, фолк-рок, фолк-джаз, етно-електроніка та інші.

Фолк-рок виник у середині 1960-х років у США і став загальносвітовим напрямом музичного мистецтва. У ньому

ти почувеш поєднання народної мелодики, манери звучання та використання деяких народних інструментів із енергійним та агресивним звучанням електронних інструментів, які характерні рок-музиці. В Україні фолк-рок представлений творчістю гуртів «ВВ», «Мертвий півень», «Плач Єремії» та інші.

«Воплі Відоплясова»

Прослухай композицію рок-гурту «ВВ».

Використай QR-код.

Сучасна обробка української народної пісні «Добрий вечір тобі».

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Які почуття в тебе викликав цей твір?
- ◆ Хто виконує пісню?
- ◆ Що нового в цьому варіанті виконання?
- ◆ Яку роль відіграє музичний супровід у творі? Поясни свою думку.

Традицією українських виконавців стало створювати сучасні обробки колядок та щедрівок. У відомої української співачки Тіни Кароль є музичний фільм «Різдвяна історія», у якому виконавиця переспівала популярні українські народні обрядові пісні в сучасному аранжуванні.

Тіна Кароль

Прослухай обробку пісні. *Використай QR-код.*

Сучасна обробка української народної пісні «Тиха ніч».

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Які почуття в тебе викликав цей твір?
- ◆ Який склад супроводу колядки?
- ◆ Що нового в цьому варіанті виконання?

Цікавим поєднанням фольклору та електронної (створеної та виконаної за допомогою електронних технологій) музики стала композиція Каті Чілі та гурту Go_A.

Катя Чілі

Прослухай композицію.

Використай QR-код.

Сучасна обробка української народної пісні «Щедрий вечір» у виконанні Каті Chilly та гурту Go_A.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Які почуття в тебе викликав цей твір?
- ◆ Хто виконує пісню?
- ◆ У якому стилі створено вокальну партію композиції?
- ◆ Які особливості супроводу, інструментальний склад, стиль?

Розучи українську народну щедрівку. Охарактеризуй образи пісні. Які засоби музичної виразності використаєш, створюючи образи пісні? Підбери ритмічний супровід щедрівки.

ОЙ ЧИ Є, ЧИ НЕМА ПАН-ГОСПОДАР ДОМА?

Українська народна щедрівка

Ой нема, ой нема,	Та й муки спетлювать,
Та й поїхав до млина.	Меду-пива купувать.
Щедрий вечір, добрий вечір,	Щедрий вечір, добрий вечір,
Та й поїхав до млина.	Меду-пива купувать.
Меду-пива купувать,	
Щедрівників частувать.	
Щедрий вечір, добрий вечір,	
Щедрівників частувать.	

Чи змінилось твоє ставлення до фольклору?

Переосмислення українського фольклору сучасними музикантами та композиторами дало нам нові музичні шедеври.

14. Народні витoki в сучасному мистецтві

Роки незалежності стали періодом нових можливостей для українських митців та мисткинь. Постало питання самовизначення, необхідності переказати сучасною мовою зміст власної культури, що тривалий час розвивалася в умовах ізоляції від міжнародних мистецьких процесів. Основою пошуків стало традиційне народне мистецтво.

Розпис житла народними мотивами та використання оздоблених предметів побуту були традицією в наших предків, яка продовжує жити в сучасних інтер'єрах кафе, готелів тощо.

Поширеними техніками, що використовуються у створенні таких інтер'єрів, залишаються розпис та ліпнина. Поєднання цих технік дозволяє створити цікаві ефекти фактури.

Серед предметів побуту, оздоблених в національному стилі, найпопулярнішим серед покупців є посуд, який важливо обирати свідомо та орієнтуватися в його стильовому розмаїтті.

Чи добре ти знаєшся на традиційних українських розписах? Знайди серед поданих зображень зразок петриківського, опішнянського та косівського розписів.

Пригадай особливості українських народних розписів та основні елементи. Якими є традиційні кольори народних розписів (зразки яких подані на цій сторінці зверху)?

Осучаснення традиційних художніх форм сприяє розвитку національного стилю й утвердженню національного іміджу Української держави. Переконливо та впевнено елементи української культури популяризують дизайнери одягу.

Дізнайся про елементи традиційного народного одягу та їхні назви [за QR-кодом](#).

Джерелом натхнення для дизайнерів одягу є й автентичні українські прикраси, виготовлення яких потребує неабиякої майстерності. Поєднання різних матеріалів та технік виконання робить їх ексклюзивними. В давнину прикраси мали особливе значення та навіть оберігали їхнього власника. Наприклад, намисто захищало від злих сил та зурочень, а також було символом здоров'я та дівочої вроди. Вважали, що розрив нитки намиста попереджав власницю про нещастя.

Коралі, дукати, гердани, згарди, кризи, пацьорки, баламути, дармовіси, шелести, салби залишаються символами жіночності та української ідентичності. Дізнайся про них більше [за QR-кодом](#).

Образ української красуні буде неповним без традиційних прикрас. Намалюй власний обрис плечей або доповни зображення в альбомі прикрасою, виконаною в техніці аплікації. Познач основні елементи олівцем. Хрестики-згарди можна зробити зі смужки паперу, складеного «гармошкою». Інші елементи виріж та наклеї на відповідне місце в прикрасі. Доповни зображення графічними матеріалами.

Традиційне народне мистецтво дає підґрунтя для новітніх форм мистецької творчості.

15. Традиції надихають

Фольклорний рух в Україні охопив майже всі види мистецтва: літературу, живопис, музику, театр, кінематограф.

Фестиваль (від латинського *festivus* — святковий, веселий) — масове святкове дійство, що містить в собі огляд чи представлення успіхів у певних видах мистецтва. Фестивалі бувають музичними, мистецькими, гастрономічними (приготування їжі), історичними (відновлення історичних подій), кінофестивалі та інші.

Які фестивалі ти відвідував / відвідувала? Які види мистецтв там були представлені? Коли цей фестиваль відбувався? Що цікавого ти дізнався / дізналась для себе?

Серед мистецьких та музичних фестивалів окреме місце посідають етнографічні або етнофестивалі. В Україні вони почали з'являтися в 1991 р. Так у червні того року в Луцьку відбувся перший Міжнародний фестиваль українського фольклору «Берегиня». Інтерес до національної спадщини, духовне відродження України сприяли стрімкому зростанню протягом останнього десятиліття кількості етнографічних фестивалів. Сучасні етнофестивалі можна умовно поділити на три групи. До першої належать заходи, які показують традиції народу на невеликій (локальній) території. Наприклад, Міжнародний гуцульський фестиваль, «Бойківська ватра», «Поліське літо з фольклором».

Переглянь фрагмент етнофестивалю.

[Використай QR-код.](#)

Міжнародний фестиваль «Поліське літо з фольклором», місто Луцьк.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Фольклор яких країн представлений на фестивалі?
- ◆ З якими видами фольклору можна ознайомитися на фестивалі?
- ◆ Яка роль глядача на фестивалі?

До другої групи фестивалів належать історичні реконструкції (відновлення) автентичних (як у першоджерелі) звичаїв і свят народу. Наприклад, «Сорочинський ярмарок», «Обжинки», святкування Різдва чи Купайла.

І, нарешті, до третьої групи належать фестивалі, що поєднують у собі старовинну й сучасну культури народу. Наприклад, «Країна мрій» у Києві чи «Букова віть» у Чернівцях.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Переглянь фрагмент етнофестивалю. *Використай QR-код.*

Міжнародний фестиваль «Країна мрій», місто Київ.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Хто бере участь у фестивалі?
- ◆ З якими видами мистецтв можна ознайомитися на фестивалі?
- ◆ Які жанри фольклору представлені на фестивалі?

Етнофестивалі можуть організовуватися у формі фестивалю-ярмарку, презентації народних ремесел і промислів, концерту, фольклорного свята, реконструкції давньої культури, дегустації національної кухні тощо.

За місцем проведення фестивалі бувають «мандрівними», що кожного фестивального року відбуваються в іншому місті країни, як-от Міжнародний етнофестиваль «Країна мрій». Інші фестивалі мають постійне місце проведення, наприклад, «Маланка-фест» (м. Чернівці), «Карпатський вернісаж» (м. Івано-Франківськ) та інші.

Переглянь фрагменти етнофестивалю. *Використай QR-код.*

Міжнародний фестиваль «Маланка-фест», місто Чернівці.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Які традиції та обряди лежать в основі фестивалю?
- ◆ У якій формі відбувається фестиваль?
- ◆ Що спільного з попередніми фестивалями?

Розучи пісню. Охарактеризуй образ пісні. Які засоби музичної виразності використаєш, створюючи образ зими?

БІЛИЙ СНІГ

Музика Ірини Батюк,

слова Віталія Войтка

6 На-че в каз-ці сип - ле сніг сріб-ним сям-вом нам до ніг. В час, ко - ли ми щи-ро

13 ві-рим в чу - де-са, у во-г - нях святко - вих свіч ся - є Но-во-річ-на ніч і так хочеться від

20 щас-тя в не-бе - са. Бі - лий, бі - лий, бі-лий сніг, бі - лим за - ме - ло весь світ. І свят-ко-вий

26 дух в сер-цях, ся - є щас-тя у о-чах. Но - вий, но - вий, но-вий рік із каз-ко - вих

йде до-ріг. Бі - лим ан-гель - ським кри-лом за - сі - ва - є всіх доб - ром. Доб-ром.

2. Сніговіїв карусель

Закружляє й понесе

В рік новий,

Що вже підкрався на поріг.

Це найкраща в світі ніч,

Віє світлом від облич,

І лунає, мов в дитинстві, щирий сміх.

Проект. Візьми участь у проекті «Найкращий етнофестиваль мого регіону» Завдання проекту: дослідити історію етнофестивалів, які проводять у вашому регіоні. Створити інформаційний лист.

Які фестивалі ти хочеш відвідати?

Фольклорний рух в Україні пов'язаний із піднесенням національної свідомості українців.

15. Традиції надихають

Бажання зберегти та примножити народні традиції в мистецтві зумовило активний розвиток **етнодизайну** — мистецтва перенесення елементів національної культури, зокрема декоративно-прикладного мистецтва (форм, орнаментів, колористики, традиційних технік тощо) в сучасні промислові вироби. Етнічні мотиви широко застосовують у дизайні одягу та середовища, вони милують око в графічному дизайні, рекламі, рекламно-сувенірній продукції, вебдизайні.

Чи доводилося тобі купувати сувенірну продукцію з етнічними мотивами? Кому вона була призначена? Наведи приклади товарів, у дизайні яких була використана національна символіка та народні мотиви.

Свідоме, обґрунтоване використання національної орнаментики, колористики, символіки, поєднання натуральних, екологічних матеріалів із сучасними технологіями посилили етномотиви в дизайні інтер'єру.

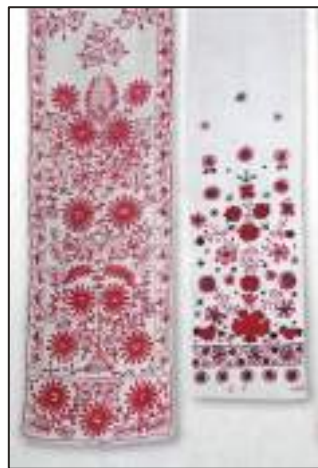
Українські дизайнери активно використовують етнічні мотиви для розробки логотипів національних та закордонних брендів.

Логотип для національного бренду одягу

Логотип для словацької компанії зі стилізованим деревом життя — поширеним образом української вишивки, зразки рушників з деревом життя.

Етніка в одязі вже давно вважається трендовою. Такий стиль привертає увагу розмаїттям декоративних деталей: вишивки, аплікацій, прикрас з бісеру, паеток і стрічок. Етнічні мотиви в одязі та аксесуарах мають дуже яскравий, насичений і незвичний вигляд.

Мода на українські етнічні мотиви спонукала авторів найвпливовішого журналу мод VOGUE створити серію роликів про красу народного вбрання різних регіонів України.

Переглянь за QR-кодом.

Найпоширенішими елементами молодіжної моди залишаються футболки та світшоти. Скористайся можливістю спробувати свої сили в етнодизайні та виконай ескіз розпису цих предметів одягу в графічній чи живописній техніці. Працюй натхненно, адже українське — це модно!

Звертаючись до народного мистецтва, дизайнери вносять у промисловий виріб національну складову.

16. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше

Культура українського народу — це його душа, а звичаї, обряди та традиції — чарівні струни, які зворушують серця українців. Важливу роль у житті кожного українця відіграють календарні свята та обряди. Серед них найбільш очікуваним є, безперечно, зимовий цикл свят, оскільки саме зимові свята передбачають наближення чудес, здійснення найзаповітніших мрій, відчуття чогось зовсім нового та прекрасного. Традиції, звичаї не повинні забуватися. Саме ми є своєрідною золотою ниткою, яка поєднує минуле і сьогодення. Не забувай наших пращурів та вшануй культуру українського народу! Перевір свої досягнення.

1. Обери правильне твердження:

- **фольк-музика** — це поєднання фольклору та сучасної популярної музики;
- **фольк-музика** — це поєднання фольклору та рок-музики;
- **фольк-музика** — це поєднання сучасної народної пісні та джазової музики.

2. Пригадай, який із запропонованих творів має трагічний кінець.

Франц Шуберт.
«Лісовий цар»

Микола Леонтович.
«Пряля»

Леся Дичко.
«Пори року»

3. Які із вказаних нижче фестивалів поєднують старовинну та сучасну музику.

«Сорочинський ярмарок»

«Країна мрій»

«Коломийка»

«Поліське літо з фольклором»

«Бойківська ватра»

4. Розшифруй назву фестивалю. Де він відбувається? Які головні дійства проходять на цьому фестивалі?

5. З чого складається кантата? Обери правильні відповіді.

- вступ арія увертюра речитатив дія

6. Установи відповідність. Визнач найвищий та найнижчий голос.

баритон	ліричний, драматичний, лірико-драматичний, альтіно
меццо-сопрано	високий, низький, октавіст (профундо)
тенор	колоратурне, лірико-колоратурне, ліричне, драматичне, лірико-драматичне
бас	ліричне та драматичне
сопрано	ліричний та драматичний

7. Знайди спільні та відмінні риси.

8. Установи відповідність між поняттями консонанс, дисонанс, акорд, співзвуччя та їх характеристиками.

Консонанс	Акорд	Дисонанс	Інтервал
Милозвучне співзвуччя	Співзвуччя з двох звуків	Співзвуччя з трьох звуків	Неузгоджене співзвуччя

9. Які із музичних фрагментів написано як речитатив?

1.

2.

3.

10. Обери серед творів ті, які належать до сакрального мистецтва.

Українська народна пісня
«Пряля» в обробці Миколи
Леонтовича

I частина хорового концерту
№ 18 «Не отвержі мене...»
Максима Березовського

III частина Реквієму «Dies irae»
Вольфганга Амадея Моцарта

Кантата Лесі Дичко
«Пори року»

11. Увага, оголошується організація етнофестивалю, присвяченого зимовим святam! Об'єднайся з друзями у творчий колектив — організаційну групу. Обери місце проведення, різновид та форму організації фестивалю, поясни свій вибір. Продумай перелік запрошених учасників, які жанри вони будуть представляти. Виготови афішу фестивалю.

12. Пригадай пісні, які розучувались на уроках, скомпонуй із них фестивальний виступ. Поясни свій вибір. На якому фестивалі твій виступ буде доречним? Урізноманітни свій виступ ритмічним імпровізаційним супроводом. Запроси однокласників до спільного музикування.

Фольклор є невичерпним джерелом для створення нових шедеврів сучасного мистецтва.

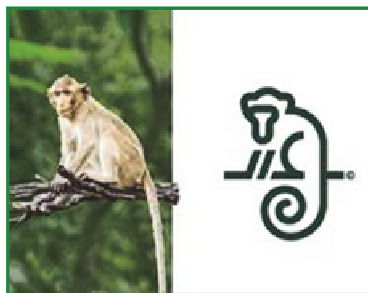
16. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше

Попереду зимові свята, а позаду багато вивченого цікавого матеріалу з мистецтва. Час повторити і пригадати.

1. Як називається металеве оберегове намисто, що складається з двох-трьох ниток, нанизаних на основу з хрестиків?

2. Як називається узагальнення та спрощення зображуваних предметів до зручної для використання в орнаменті форми?

3. Зразок якого з традиційних народних розписів представлено?

Опішнянський

Петриківський

Косівський

4. Який з видів декоративно-прикладного мистецтва позначає процес створення українського різновиду великодніх яєць, декорованих традиційними символами, які пишуться за допомогою воску й барвників?

Ткацтво

Ковальство

Писанкарство

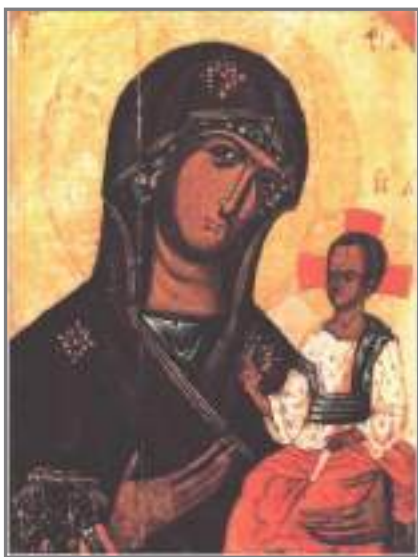
5. До якого виду декоративно-прикладного мистецтва належить витканий вручну стінний безворсовий килим із сюжетною або орнаментною композицією?

Назви цей витвір мистецтва.

6. Знайди серед поданих зображень зразок пагоди.

У яких країнах можна побачити такий тип споруд?

7. У чому полягає символізм іконопису. У яких техніках може бути виконана ікона? У чому відмінність ікон від релігійних картин? Яким є традиційний образ ангела на іконах та релігійних картинах? Що являє собою процес створення мозаїки?

Богородиця Волинська

8. Дай власне визначення одного з понять на вибір:

- Іконопис.
- Контраст.
- Символізм.
- Гобелен.
- Сакральне мистецтво.
- Етнодизайн.

9. Яким чином відбувається популяризація української культури та мистецтва у світі? У яких напрямках дизайну найчастіше використовують етнічні мотиви?

Радісно, що тобі вдалося так успішно впоратися із завданнями! Настрій стане ще кращим, якщо з кольорового паперу та пластиліну створити яскравий торт. Прямокутники паперу жовтого, оранжевого та рожевого кольорів наклеї послідовно для отримання форми торта. Зроби кульки, джгутики, спіральки, квіти і прикрась ними «коржі».

Мистецтво — це свято! Нехай твої знання та досягнення в ньому приносять тобі радість!

РЕАЛЬНЕ І ВИГАДАНЕ В МИСТЕЦЬКИХ ТВОРАХ

17. Шукаємо натхнення в літературі

Серед різних видів мистецтв чільне місце посідає два види, які сприймаються з допомогою слуху: слово в літературі, звук у музиці. Великий педагог Василь Сухомлинський писав: «Слово ніколи не може до кінця пояснити всю глибину музики, але без слова не можна наблизитися до цієї найтоншої сфери пізнання почуттів». Взаємозв'язок музики та літератури чітко простежуємо у вокальній музиці.

Обери жанри, які мають зв'язок з літературою.

Пісня

П'єса

Марш

Романс

Балада

Етюд

Симфонія

Балет

Але чи є літературна основа в інструментальній музиці?

Пригадай, що таке програмна музика. Обери правильну відповідь. Яку роль відіграє література у створенні програмної музики? Назви приклади програмної музики.

Це вокальна музика, написана на певну тему (сюжет).

Це інструментальна музика, написана на певну тему (сюжет), викладену в словесній, часто поетичній, програмі.

Це інструментальна п'єса з порядковим номером у назві.

Одним із яскравих прикладів програмної музики є **симфонічна сюїта**. В історії виникнення цього жанру все починалося з циклу різнохарактерних танців. На початку XVII століття їх було лише чотири, потім кількість зростає. Серед композиторів того часу і Йоганн Себастьян Бах, і Георг Гендель та багато інших, які творили в цьому жанрі.

Пригадай, що таке сюїта? Обери правильну відповідь. Яку програмну сюїту ти слухав у п'ятому класі? Чи пов'язана вона з літературою?

Одночастинний музичний твір, який має художню назву.

Музичний твір, що складається з кількох контрастних самостійних частин, об'єднаних спільним художнім задумом.

Музичний твір, що складається з кількох залежних частин.

Друге життя сюїти почалося у XIX столітті. Такий твір складався з різних частин, п'єс, об'єднаних однією темою чи сюжетом. Найчастіше композитори писали сюїти для симфонічного оркестру. Багато авторів, щоб створити програму твору, використовували літературну основу.

Микола Реріх «Пер Гюнт»

Життя двох симфонічних сюїт «Пер Гюнт» почалося із співпраці двох норвезьких митців, а саме: композитора Едварда Гріга та драматурга Генріха Ібсена. Письменник написав чудову п'єсу, головним героєм якої став шукач щастя із норвезьких легенд та казок.

Композитор створив до неї музику, що складалася з 27-ми номерів. Пізніше переосмислив її у дві симфонічні сюїти по чотири самостійні п'єси.

Прослухай фрагменти частин сюїти. Пригадай, з якими частинами ти ознайомився в початковій школі.

Перша сюїта «Пер Гюнт»
Едварда Гріга:

«Ранок», «Сметь Озі»,
«Танець Анітри», «В печері
гірського короля».

Використай QR-коди.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Яка частина сюїти найбільше сподобалася і чому? Зверни увагу на виконавський склад.

- ♦ Які засоби виразності розкривають кожен музичний образ?
- ♦ Проаналізуй, як у творі реалізовується принцип контрасту між частинами. Опиши це за допомогою кольорів.

Розучи пісню. Охарактеризуй образ пісні. Які засоби музичної виразності використаєш, створюючи казковий образ зими?

БІЛА КАЗКА

Музика Ольги Янушкевич,

слова Марії Ясакової

Бадьоро

Нам зди-тя-чих мрій каз-ку бі-лу ві-тер сні-го-вій

знов на-ві-яв. Ві-хо-ла ї-ї за-круж-ля-ла. При-ві-та-ла зи-монь-ка,

при-ві-та-ла. При-ві-та-ла зи-монь-ка, при-ві-та-ла. Рік но-

Піднесено

вий - рік на-дій. Вір-них дру-зів щи-ре сло-во. Бі-лий сніг, ра-дість, сміх. Но-во-

річ-на ніч каз-ко-ва. Це для вас, це для нас я-лин-ко-ве

ди-во. Це для вас, це для нас друж-ба за-сві-ти-ла.

2. Вітер-сніговій, казка біла
Нас у рік новий всіх здружила.
Принесла тепло нам на свято.
Ми багаті друзями — нас багато.

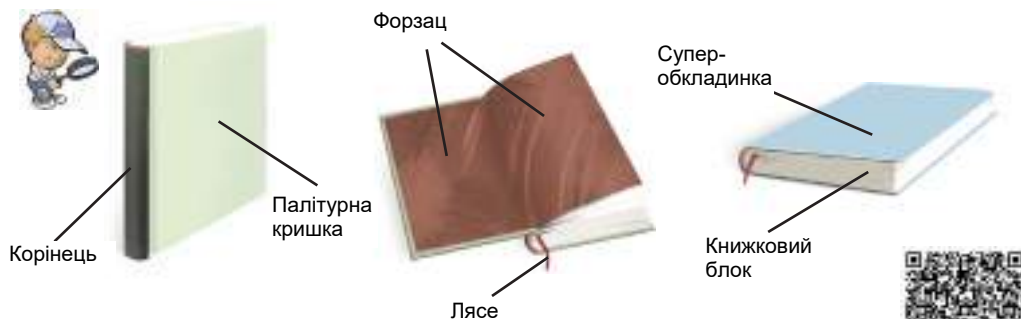

Уяви себе композитором. На який літературний твір ти написав би симфонічну сюїту? Чому?

Література стала основою великої кількості інструментальних музичних творів.

17. Шукаємо натхнення в літературі

Однією з найтісніших серед мистецтв є дружба графіки та літератури. Книга, яка дарує нам радість пізнання дивовижного світу уяви, справжнього та фантастичного, завжди послуговувалася працею художників-графіків. Книга варта ближчого знайомства!

Ознайомся зі складовими елементами книги за [QR-кодом](#).

Книга є формою накопичення та зберігання інформації, а також основним засобом матеріального втілення та поширення художньої літератури. Її розвиток нерозривно пов'язаний із розвитком літератури. Зміна літературних стилів змінює не лише стиль книжкової графіки (творів образотворчого мистецтва ілюстративного чи декоративного характеру, розрахованих на розміщення в книзі), але й визначає весь її зовнішній вигляд — шрифти, побудову сторінки тощо. Книга як сукупність аркушів з'являється вперше на початку нашої ери, поступово замінюючи сувої.

Ілюстрація до
«Tewrdannck»

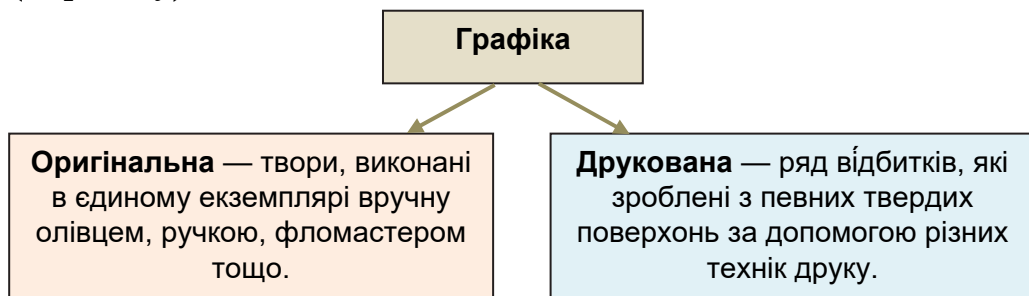

Титульний лист до твору
Опіца, XVII ст.,
гравюра на міді

Сторінка з
«Нюрнберзької
хроніки»
Шеделя, 1493 р.

Графіку як узагальнену назву творів мистецтва можна розділити на два основні види — **оригінальну та друковану** (тиражну).

Так, у друкованій графіці зображення може бути відбито на камені, металі, дереві, лінолеумі за допомогою плоскої, високої або заглибленої техніки друку. Кожен із таких відбитків є кінцевим результатом і метою творчості графіка та має художню цінність.

Лінорит

Шовкодрук

Офорт

Ознайомся з окремими техніками друкованої графіки за [QR-кодами](#).

Однією з найстаріших технік вважається **ксилографія**, гравюра на дереві, що виникла в Китаї ще в VI столітті та активно розвивалася японськими майстрами. Вона є також найдоступнішою технікою: з однієї гравюри можна отримати близько сотні якісних відбитків.

*Кацусіка Хокусай,
ксилографія
«Велика хвиля»*

Георгій Маликов «Роберт Брюс,
король шотландський»

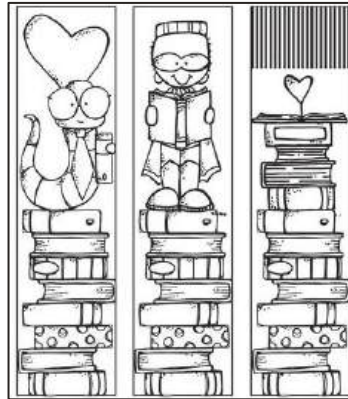
Георгій Якутович
«Тіні забутих предків»

Пригадай виразальні засоби графіки. Які з них ти бачиш на даних зображеннях? Проаналізуй роль контрасту у створенні виразного образу в них.

Швидко повернутися до потрібної сторінки в книзі допоможе закладка, створити яку неймовірно легко. Вияви творчий підхід та авторський стиль у її створенні. В основі буде прямокутник, який необхідно заповнити мотивувальними, позитивними чи символічними графічними зображеннями.

Книга є вірним супутником творчої особистості та незмінним джерелом натхнення для неї.

18. У гостях у героїв міфів

Одними з найдавніших літературних зразків вважають міфи Давньої Греції.

Пригадай музичний твір, у зміст якого введено міф про суд троянця Паріса над трьома богинями-красунями.

Микола Леонтович. «Щедрик»
Костянтин Данькевич. «Лілея»
Василь Барвінський. «Гумореска»

Музика та музиканти теж стають героями міфології. Так у переказах розповідається про музичні поєдинки Марсія та Аполлона, про неймовірні божественні таланти до музики та співу. Кращим доказом цього слугують міфи про співака Орфея, що мав досконалий музичний слух та наймелодійніший голос. Його улюбленим музичним інструментом була ліра, і коли він на ній грав, то зачаровував людей та тварин навколо. За одним із міфів, співаку довелося спуститися до підземного царства бога Аїда, аби визволити свою дружину. За допомогою свого чудового співу та гри на лірі він переконав Харона (перевізника мертвих душ через річку Стікс), який

Маргарита Петкова
«Орфей і Еврідіка»

помилував дружину митця Еврідіку та відпустив її за умови, що подружжю ніколи не можна буде дивитися один на одного. Орфей не зміг дотримати вимоги, втратив свою дружину та помер сам. Цей сюжет нерідко використовували світові митці у своїх творах. Ця тема стає провідною в

Статуя Паріса

Франц Кавчич
«Плач Орфея»

підземного царства бога Аїда, аби визволити свою дружину. За допомогою свого чудового співу та гри на лірі він переконав Харона (перевізника мертвих душ через річку Стікс), який помилував дружину митця Еврідіку та відпустив її за умови, що подружжю ніколи не можна буде дивитися один на одного. Орфей не зміг дотримати вимоги, втратив свою дружину та помер сам. Цей сюжет нерідко використовували світові митці у своїх творах. Ця тема стає провідною в

Однією з перших у світі та кращою у творчості італійського композитора Клаудіо Монтеверді стала опера «Орфей», створена у 1607 році.

Критики вважають, що з появою саме цього твору народився оперний жанр насправді. І хоча в опері були вже арії, ансамблі, хори, велику увагу композитор приділяє оркестровим фрагментам, які продовжували передавати почуття героїв та події лібрето. Твір дуже рідко виконується на сцені, його інструментальні номери отримали нове життя в симфонічній сюїті.

Прослухай фрагмент сюїти. [Використай QR-код.](#)

Сюїта з опери Клаудіо Монтеверді «Орфей».

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Які почуття в тебе викликав цей твір? Хто його виконує?
- ♦ Які засоби виразності розкривають музичний образ? Які події міфу передає музика?
- ♦ Проаналізуй будову сюїти.

Цю тему продовжив німецький композитор Крістоф Віллібальд Глюк. З його чудовою мелодією з опери «Орфей і Еврідіка» ти знайомився у початковій школі. Цей твір вважають одним із кращих втілень міфу. Вперше він прозвучав у 1762 році. І хоча Глюк менше надавав значення оркестру в опері, саме оркестрові номери здобули світову славу. Однією з найвідоміших є мелодія флейти в супроводі оркестру — балетний номер «Танець Блажених тіней».

Клаудіо Монтеверді
(1567–1643)

Прослухай фрагмент з опери.
[Використай QR-код.](#)

Мелодія з другої дії опери «Орфей та Еврідіка» Крістофа Віллібальда Глюка.

Крістоф Віллібальд
Глюк (1714-1787)

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Які почуття в тебе викликав цей твір?
- ♦ Які засоби виразності розкривають музичний образ?
- ♦ Образ кого чи чого ти уявляєш, коли звучить цей твір?

Минає століття, і в 1858 році тема Орфея та Еврідіки набуває антиміфічного, пародійного звучання. Французький композитор Жак Оффенбах пише оперету (маленька опера розважального характеру), якій дає назву «Орфей у пеклі». Вона стає першим успіхом у жанрі, який Оффенбах назвав опера-буфа. Композитор пародіює риси серйозної опери, популярні античні сюжети, наче вивертаючи їх навиворіт. Музика оперети — дотепний сплав із «серйозних» інтонацій, що нагадують Моцарта і Глюка, з канканом і комічністю. Головна тема сцени з канканом завжди асоціюється з французьким естрадним танцем і характерним па — високим підняттям ноги. Як рухливий, енергійний танець канкан ніби ставить під сумнів трагедію давньогрецьких напівбогів та показує, що всі вони є звичайними людьми.

Жак Оффенбах
(1819-1880)

Прослухай сцену з оперети.
Використай QR-код.

Сцена з канканом («пекельний галоп») із другої дії оперети Жака Оффенбаха «Орфей у пеклі».

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Як змінює твій настрій цей твір?
- ♦ Охарактеризуй особливості мелодії канкану?
- ♦ Чи вдалось композиторові передати підступність олімпійських богів, коли вони, обдуривши Орфея, змусили його озирнутися на Еврідіку?

Яким би був музичний твір про Орфея через сто років ?

Афіша, 1878 р.

**Давня міфологія — невичерпне джерело
для митців усіх часів.**

18. У гостях у героїв міфів

Дивовижний світ легенд та міфів став невичерпним джерелом для творчості багатьох митців світу. Схожі на людей, проте з божественними можливостями, герої та героїні міфів бентежили уяву і спонукали до матеріального втілення в камені, на полотні чи в химерному сплетінні ліній. Твори **міфологічного жанру** часто наповнені алегоричним та символічним змістом. Цікаво спостерігати, якими різними можуть уявити собі різні автори одного і того самого героя.

Хосе Луїс «Кліо»

Пол Баудрі «Кліо»

Чарльз Мейнер «Кліо»

Порівняй зображення богині історії Кліо в міфології давніх греків у різних авторів. У чому полягає відмінність у розкритті образу? Якими рисами характеру наділили автори цю богиню?

Дізнайся про образи інших давньогрецьких богів в образотворчому мистецтві за [QR-кодом](#).

Іноді різні митці звертають свою увагу на один і той самий образ, проте «тлумачать», тобто інтерпретують його, по-своєму. Отже, **(інтерпретація — це авторське тлумачення, трактування, розкриття сенсу художнього твору).**

Прикладом такої авторської інтерпретації можна вважати твір Сальвадора Далі за мотивами міфу про Нарциса.

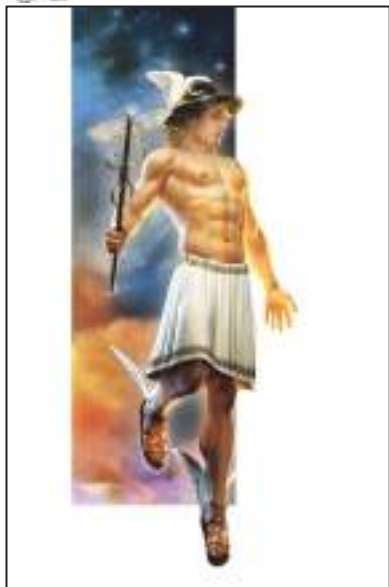

Сальвадор Далі «Метаморфози Нарциса»

Згадай, що тобі відомо про цей міф. Що нового привніс у тлумачення цього образу Сальвадор Далі?

Пригадай сюжет міфу за [QR-кодом](#).

У процесі зображення певного героя чи героїні міфу важливо дізнатися про всі події, пов'язані з ним чи нею, щоб відтворити образ максимально точно. Зокрема це стосується атрибутів, які є невід'ємними для певного образу, як крилаті сандалі та шолом для Гермеса, за допомогою яких він швидкий та невловимий. А його жезл здатний присипляти або пробуджувати людей. Саме таким постає в міфах Гермес —покровитель торгівлі, поширювач інформації та посланець богів.

Вій, мабуть, є найпопулярнішим персонажем української міфології.

Його описували як потворну істоту з величезними очима, густими бровами, довгими віями та важкими повіками. Сам він був не в силах розплющити очі, тож йому з цим допомагали два силачі. Але коли все ж його повіки піднімались, то погляд ставав убивчим для всього, що опинялося на його шляху: гинули люди, знищувались цілі села та міста.

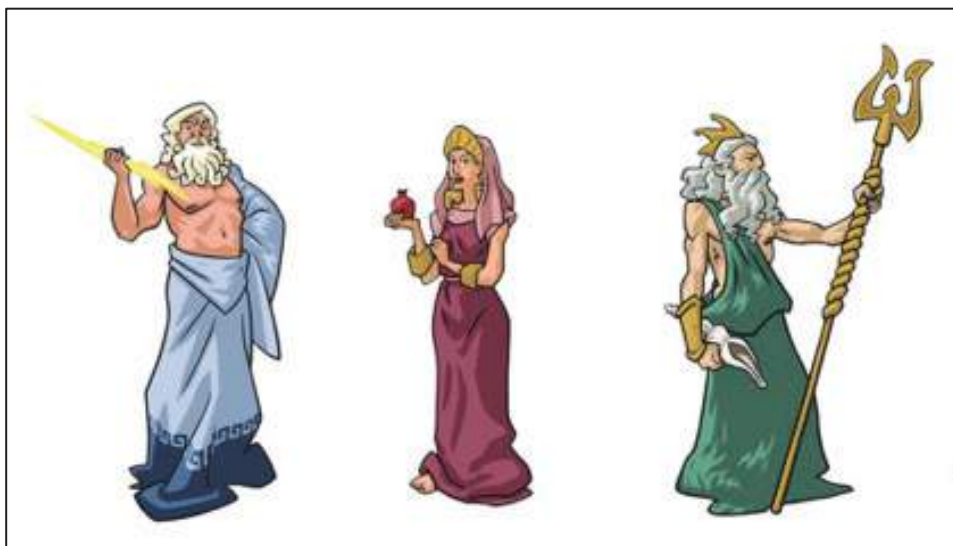

Можна припустити, що така легенда виникла як наслідок вірувань у нищівну силу «зурочення», дії «злого ока», від погляду якого все псується.

Героїв та героїнь міфів є чимало.

Знайди серед них найбільш цікавих для себе. Виконай його / її зображення, намагаючись максимально точно розкрити характер та звички.

Герої міфів можуть слугувати об'єктами наслідування або висміювання, проте інтерес до них у мистецтві залишається незмінним.

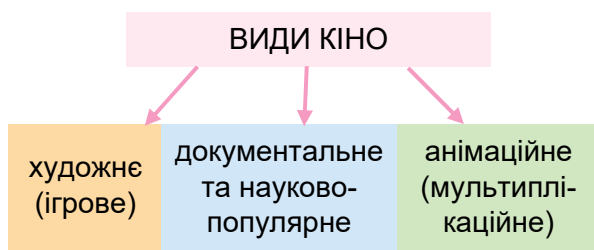
19. Фантастичне та реальне в кіно

На ще одну взаємодію різних видів мистецтва потрібно звернути увагу. Йтиметься про літературу та кіно. **Кіномистецтво** — наймолодший синтетичний вид мистецтва, у творах якого за допомогою спеціальної техніки, рухомого зображення та звуку відтворюють реальні чи інсценізовані події. Вперше люди змогли переглянути цей вид мистецтва 28 грудня 1895 року. Кіно поєднує ознаки театру, літератури, музики, образотворчого мистецтва. Це робить його мову яскравою, зрозумілою та цікавою кожному.

Пригадай, за якими книгами, що ти прочитав, створено кіно чи мультфільми.

Серед різновидів кіномистецтва найтісніше з літературою пов'язані художні фільми, побудовані на грі актора. Саме зі сценарію (літературної основи) починається кожен такий фільм.

Екранізація книг — це завжди зворушливе почуття для читача. Знаючи текст, ти очікуєш від фільму багато вражень. А якщо автори фільму дуже вільно переробили зміст чи зовнішність актора не відповідає тексту, то ти стаєш вимогливим критиком.

Майстрам кіно потрібно докласти багато зусиль, щоб їхній кіноперсонаж відповідав літературному герою. З іншого боку, екранізація — це хороший спосіб дізнатися сюжет відомої книги, якщо часу на читання не вистачає. А буває, що після перегляду тобі хочеться ознайомитись із самим літературним твором.

Першим до літературної основи звернувся режисер Жорж Мельєс. Він у 1902 році переніс на екран події роману Даніеля Дефо «Робінзон Крузо». Завдяки його старанням світ побачив кінострічку «Пригоди Вільгельма

Телля» за мотивами п'єси Фрідріха Шиллера «Вільгельм Телль», першу екранізацію однойменної казки Шарля Перро і багато інших.

Серед робіт Жоржа Мельєса є німа короткометражна комедія «Подорож на Місяць» 1902 року, що пародіює сюжети романів Жуль Верна «Із Землі на Місяць» і Герберта Уеллса «Перші люди на Місяці». Її вважають першим науково-фантастичним фільмом в історії кінематографу.

Жорж Мельєс. Кадр із його кінофільму «Подорож на Місяць»

Переглянь фрагмент фільму.
[Використай QR-код.](#)

«Подорож на Місяць» режисера Жоржа Мельєса. Озвучено музикою з кінофільму «Одіссея капітана Блада», режисер Ерол Флін, композитор Еріх Вольфганг Корнгольд.

Кадр із кольорової версії кіно «Подорож на Місяць»

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Про що розповідає фрагмент фільму?
- ◆ Чи допомагає музика сприймати фільм?
- ◆ Чи відповідає характер музики подіям фільму?

Проминає століття, і світ дивується ще одному американському науково-фантастичному фільму «Аватар» 2009 року сценариста та режисера Джеймса Кемерона. Він говорив, що на цю роботу його надихнула серія романів про Джона Картера Едгара Райса Берроуза. Дія фільму відбувається у 2154 році. Назва кінострічки — це назва

Джеймс Кемерон та Джеймс Хорнер

генетично спроектованих тіл, людиноподібного плем'я на'ві та людей, які використовуються командою дослідників для вивчення планети та взаємодії з жителями Пандори.

Музику до фільму написав Джеймс Хорнер, це була його спільна робота з Кемероном після «Чужих» та «Титаніка». Композитор співпрацював із Вандою Бріант, музикантом-етнографом, щоб створити музичну культуру інопланетної раси.

«Аватар» — найскладніший фільм, над яким я працював, і найбільша робота, за яку я брався», — говорив Хорнер. У 2010 році саундтрек до кінострічки був номінований на премії «Оскар», «Золотий глобус», «Сатурн» в категорії «Краща музика до фільму».

Кадр з фільму «Аватар» 2009 р.

До саундтреку (звукового оформлення фільму) увійшло 20 окремих композицій.

Переглянь фрагмент та прослухай композицію фільму «Аватар» режисера Джеймса Кемерона.

Використай QR-код.

Фрагмент сцени польоту.

Композиція №1 «You Don't Dream in Cryo. ...» («Ви не мрієте в Кріо...»)

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Чи допомагає музика зрозуміти фільм?
- ◆ Чи відповідає характер музики подіям фільму?
- ◆ Порівняй озвучення різних частин твору. Які спільні риси окреслюють композиторський стиль?

Чи може музика до кінофільмів існувати самостійно? Наведи приклади.

Кіномистецтво дає можливість поєднати світ фантастики з реальністю.

19. Фантастичне та реальне в кіно

Кіно як синтетичний вид мистецтва має широкі можливості для відтворення фантастичних та реальних сюжетів і образів. Багатьох глядачів цікавлять фільми, засновані на **реальних подіях**. Вони дають змогу перекоонатися, наскільки дивовижні історії можуть трапитися з людьми, та дізнатися невідомі факти про події та постаті минулого.

Яскравим прикладом такого кіно є стрічка Михайла Іллєнка «Той, що пройшов крізь вогонь» — фільм про українського льотчика, який після Другої світової війни потрапив до Канади й став вождем тамтешнього індіанського племені. В основу сюжету покладена історія гвардії старшого лейтенанта Івана Івановича Даценка з Чернечого Яру Диканського району Полтавщини.

Подивися трейлер до фільму [за QR-кодом](#).

Найбільш захопливими, як правило, є сюжети, в яких яскраво виражене протистояння добра і зла. Тому важливу роль у сюжеті стрічки відіграє **антагоніст** — персонаж, який є ворогом головного героя чи героїв і перемога над яким стає кульмінацією твору. Здебільшого антагоністи є негативними персонажами й уособлюють ті чи інші вади.

Пригадай найбільш яскравих антагоністів у відомих фільмах. Яким чином вони посилюють роль головного героя у фільмі? Чи зможеш ти згадати імена антагоністів у запропонованих фільмах (с. 118).

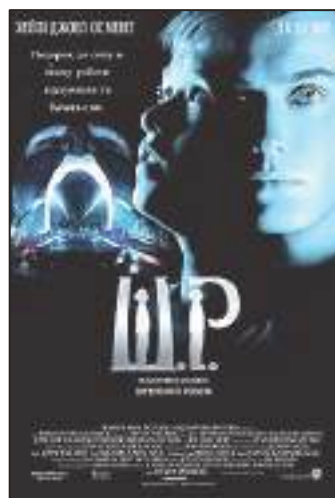
«Тор»

«Гаррі Поттер»

«Володар кілець»

«Зоряні війни»

Окремою категорією кіномистецтва є **кінофантастика**. Образи та події фантастичних фільмів часто навмисно відсторонені від повсякденної реальності з метою досягнення специфічних художніх завдань або просто для розваги глядача. Серед таких фільмів вирізняють певні напрямки або жанри: наукова фантастика, військова, фентезі, фільм жахів, фантасмагорія.

Визнач, до якого з перелічених вище жанрів фантастичного кіно належать представлені афіші.

Розвиток фантастичного кіно став можливий завдяки динамічному розвитку фантастичної літератури. Екранізація літературних творів є надзвичайно важливою, адже дає змогу візуалізувати їх і зробити доступними для широкого кола глядачів. Найдивовижніші сюжети стали можливими для екранізації через появу спецефектів.

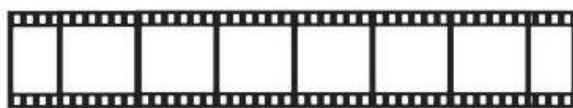
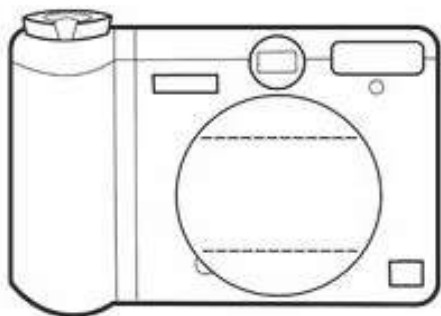
Дізнайся більше [за QR-кодом](#).

Екранізовано чимало творів українських авторів, серед яких «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу» за твором Олександра Гавроша, «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського та «Вій» Миколи Гоголя.

Працюючи в команді, маєте змогу створити власну коротеньку кінострічку. Обговоріть сюжет, визначте кількість кадрів для його розкриття. Спільно плануйте композицію кадрів. У намальованій та вирізаній «камері» проріжте два тонких прорізи для просування «кінострічки».

Вплив кінематографу на уяву глядачів важко переоцінити, саме тому його популярність залишається незмінно високою.

ВНУТРІШНІЙ СВІТ І ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ В МИСТЕЦТВІ

20. Мистецькі портрети

Музичний портрет? Так, це не зовсім зрозуміле поєднання слів. Адже портрет — це жанр образотворчого мистецтва, у якому через зовнішнє зображення передається внутрішній світ героя. У музичному мистецтві теж можна відстежити це явище. Головне завдання музичного портрета — це характеристика героя, його внутрішнього стану та поведінки. Цей жанр можна знайти в операх та балетах.

Пригадай, які музичні жанри розкривають характер героя. Наведи приклади таких портретів-характеристик.

Речитатив

Варіації

Кордибалет

Дует

Хор

Пісня

Арія

Перед тобою постають виразні музичні портрети Мавки та Лукаша з балету Михайла Скорульського «Лісова пісня», тендітної та витонченої Анітри з симфонічної сюїти «Пер Гюнт» Едварда Гріга, комічного Папагено з опери «Чарівна флейта» Вольфганга Амадея Моцарта.

Пригадай, у яких оперних жанрах представлені музичні портрети цариці Ночі з опери Вольфганга Амадея Моцарта та Зими з дитячої опери «Зима і Весна» Миколи Лисенка.

Улюбленим жанром композиторів стало створення музичних портретів своїх колег-музикантів. Так, німецький композитор Роберт Шуман написав цікаву фортепіанну ораторію «Карнавал», або «Маленькі сценки на чотири ноти» у формі циклу. Вона складається з двадцяти коротких п'єс, що зображають постаті учасників карнавалу — святкового дійства напередодні Великого посту.

Роберт Шуман
(1810-1856)

Чи траплялася тобі назва музичного твору «Карнавал»? Про що цей твір, хто його автор?

Шуман у своєму творі дає музичні характеристики собі, своїм друзям та іншим музикантам, а також змальовує образи італійської комедії. Серед музичних портретів є образи геніального італійського скрипаля-віртуоза та композитора Ніколо Паганіні, польського композитора Фредеріка Шопена. Крім того, перед слухачем постає портрет Клари Вік, піаністки та дружини композитора, тільки вона з'являється під виглядом «Кіаріни». Яскраво показана сама атмосфера свята. В ораторії є традиційні герої карнавалу — «Панталоне і Коломбіна», «П'єро», «Арлекін» та оригінальні — «Кокетка» і «Метелики», а також багато інших.

Джованні Доменіко
Феретті
«Арлекін як вдалиий пан»

Прослухай п'єси з ораторії для фортепіано Роберта Шумана «Карнавал». [Використай QR-код.](#)

П'єси № 3 «Арлекін», №11 «Кіаріна», №12 «Шопен».

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Опиши характер кожної п'єси?
- ◆ Опиши засоби виразності, якими створюють музичні портрети.
- ◆ Порівняй музичні портрети. Які з них більше уваги приділяють зовнішності, а які передають внутрішній світ героя?

Розучи пісню. Портрет кого передає текст пісні? Як музичний портрет відповідає літературному? Які засоби музичної виразності використовуєш, щоб образ став яскравим?

ХВОСТИКИ-МЕТЕЛИКИ

Музика та слова Наталії Май

А у нас у кла - сі дів-чин-ка ма - лень - ка, о - чі - на - мис - тин - ки,
но - сик кир - па - тень - кий, на - че по - лу - нич - ки — дві ро - же - ві щіч - ки,
і не - мов дзві - но - чок — сріб - ний го - ло - со - чок. Хвос - ти - ки - ме - те - ли - ки
сми - кать я не бу - ду. Під - не - су порт - фе - ли - ка, бу - ду по - руч всю - ди.
Мар - но на - смі - ха - ють - ся хлоп - ці та дів - ча - та, О - та - ку ма - ле - сень - ку
тре - ба за - хи - ща - ти. О - та - ку ма - ле - сень - ку тре - ба за - хи - ща - ти.

2. Я візьму за руку дівчинку маленьку,
Очі — намистинки, носик кирпатенький,
По стежині в школу підемо ми разом —
І відразу стане сонячно у класі.

Чи можливо лише за музичним портретом зрозуміти людину? Який з портретів, музичний чи живописний, є більш зрозумілим тобі?

Музичний портрет — це коли внутрішня краса та зовнішня особливість героя виражені багатством музичної мови.

20. Мистецькі портрети

Зобразити людину з її багатим внутрішнім світом та складною будовою тіла — завдання не з простих. Але саме тому **портрет** був і є одним із найцікавіших та найпопулярніших жанрів образотворчого мистецтва. Основними видами портретів є автопортрет, парний, груповий, камерний та парадний.

Знайди серед представлених зразків перелічені види портретів.

*Митрополит
Петро Могила*

*Чарльз Перуджіні
«Погляд назад»*

*Фріда Кало «Авто-
портрет з Боніто»*

*Сюзан Райдер
«Родина Лазло»*

*Адольф Хенінг
«Адольф та Ельза Хенінг»*

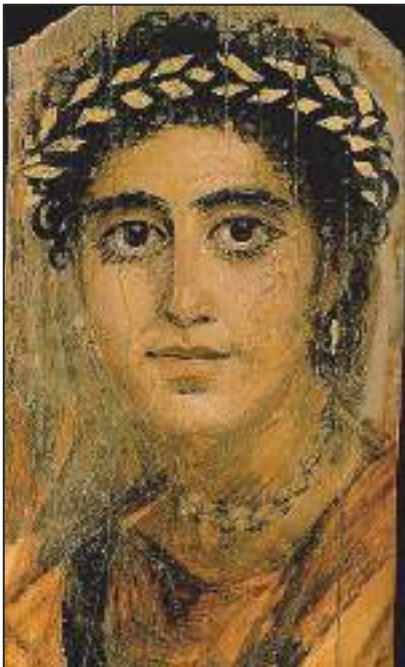

Яким видам портретів відповідають наступні описи?

У ньому використовується поясне, погрудне, оплічне зображення людини. Фігура зазвичай зображується на нейтральному фоні.

Графічне, живописне або скульптурне зображення художника, виконане ним самим.

Портрет може бути графічним, живописним, скульптурним або фотографічним.

У сучасному розумінні портрет виник в Стародавньому Єгипті, де найбільш визначними творами жанру вважають **фаюмські портрети** (за назвою оази, де вони були вперше знайдені). Перші портрети пов'язані з культом мертвих, що існував у державі. Їх виконували на фігурках двійника померлого та клали на дерев'яну труну, що слугувала для збереження мумій. Майстерність виконання, розкриття характерів зробили їх уславленим надбанням світового мистецтва.

Дізнайся більше про фаюмські портрети

за QR-кодом.

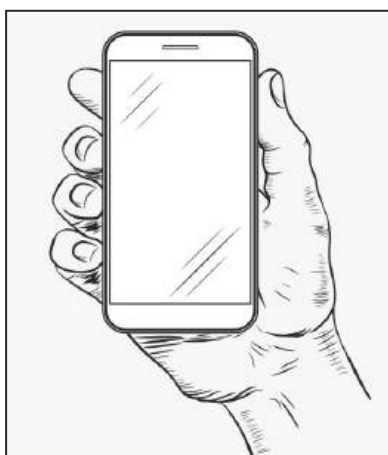

Працюючи в групах, обговоріть запропоновані автопортрети. Оберіть серед них найкращий та найменш вдалий. Аргументуйте свій вибір. Чи відомі вам автори робіт?

Поєднай фотографію з графікою чи живописом і намалюй власне селфі. Обери цікавий ракурс та додай власні ідеї з використанням атрибутів чи виразних жестів.

Усе розмаїття людських характерів, яке стало свідком історичних епох, знайшло своє відображення в портретному жанрі.

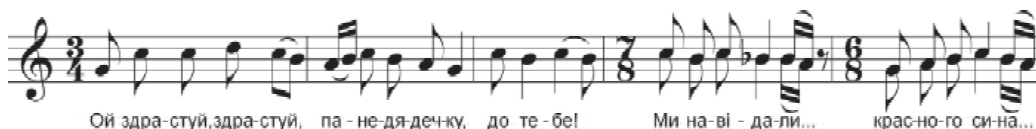
21. Загальне та детальне

Коли композитор створює музичний портрет, то обирає, яким способом викладати свої думки. Музика подібна до тканини і складається з різних компонентів, як-от: мелодія, звуки, що супроводжують її, та інше.

Фактура — спосіб викладу музичної тканини. Її щільність залежить від кількості голосів, які беруть участь у виконанні. Часто слово «фактура» замінюють схожим за значенням словом «склад». Фактура є загальним поняттям, яке охоплює такі елементи: мелодію, гармонію, супровід, акорди, голоси, поліфонію, тембр, регістри тощо. Як засіб музичної виразності вона має свою історію, пов'язану з розвитком музичних жанрів.

Монодія (унісон) (від грецького «моно» — один) — це найдавніша одноголосна фактура, яка представляє собою одноголосну мелодію або проведення мелодії декількома голосами в унісон чи в октавному подвоєнні.

Прослухай твір, який виконується октавним унісоном.

Використай QR-код.

Григоріанський хорал «Глорія».

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Які почуття в тебе викликав цей твір?
- ♦ Який склад хору?
- ♦ Проаналізуй елементи фактури, характерні цьому твору.

Гомофонія (від грецького «гомо» — людина, «фон» — звук, голос), або гомофонно-гармонійна фактура, складається з мелодії і супроводу. Вона є найбільш поширеною фактурою.

Прослухай пісню-романс. [Використай QR-код.](#)

«Ой ти, птичко жовтобока» Григорія Сковороди.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Які почуття в тебе викликав цей твір?
- ◆ Який склад виконавців?
- ◆ Проаналізуй елементи фактури, характерні цьому твору.

Акордово-гармонічна, або хоральна фактура — це акордовий виклад без яскраво вираженої мелодії. Прикладами можуть слугувати церковні піснеспіви-хорали, оркестрова музика.

Пригадай, що таке акорд? Поміркуй, на яких із цих музичних інструментів зручно виконувати акордову фактуру.

1.

2.

3.

Поліфонія (від грец. «полі» — багато і «фон» — звук, голос) — тип багатоголосся, у якому два або більше голосів мають самостійне мелодійне значення («рівність» всіх голосів).

Одним із кращих зразків найпростішої поліфонії є **канон** — музична форма, у якій кожен голос виконує одну мелодію, вступаючи за чергою. Складністю виконання цієї форми є зберігання благозвучності при багатоголосному виконанні.

Прослухай твір, який виконується каноном.

Хор «Луна» Орландо ді Лассо. [Використай QR-код.](#)

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Які почуття в тебе викликав цей твір?
- ♦ Який склад хору?
- ♦ Проаналізуй елементи фактури, характерні цьому твору.

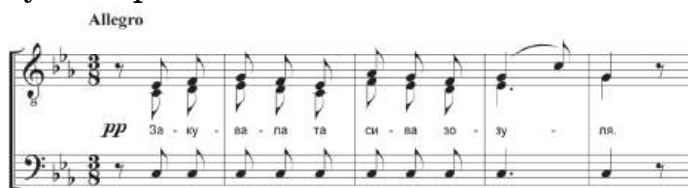
Змішана фактура — виникла внаслідок взаємодії різних за типом фактур.

Перед тобою зразок мішаної фактури. Чи правильне це твердження? Поясни свою думку.

Вибираючи фактуру, композитор обирає жанр музичного твору. Наприклад пісня, опера, балет завжди викладаються у гомофоно-гармонічній фактурі, а прелюдія та fuga — у поліфонічній.

На звучання фактури впливає і спосіб виконання. Фактура буває вокальною, хоровою, інструментальною, органомною, оркестровою тощо.

Пригадай музичні твори. Визнач, якою є фактура за способом виконання.

Оркестрова

Хорова

Вокальна

Інструментальна

Микола Леонтович. «Пряля»

Григорій Сковорода. «Ой ти, птичко жовтобока»

Роберт Шуман. «Карнавал»

Едвард Гріг. «Пер Гюнт»

Уяви себе композитором. Чи потрібні тобі знання про фактуру? Яку б фактуру ти вибрав для власного твору?

Коли ти володієш загальним поняттям про фактуру, тобі легше зрозуміти всі деталі музичної композиції.

21. Загальне та детальне

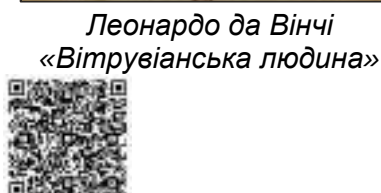
Щоб малюнок був гармонійним та реалістичним, у ньому все має бути чітко продуманим та пропорційним. Тому правильна побудова пропорцій — це одне з основних завдань, яке треба вирішити під час створення малюнка.

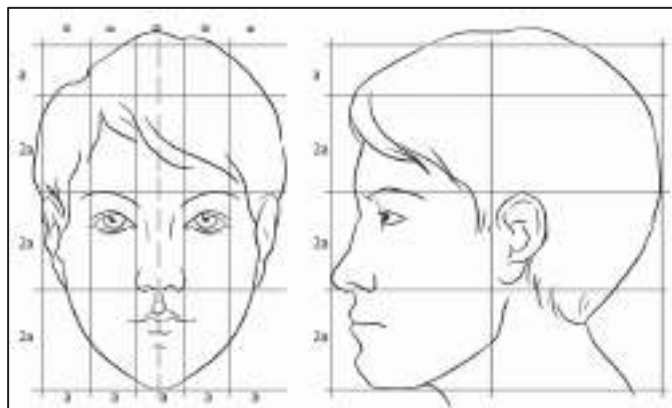
«Вітрувіанська людина» — знаменитий малюнок італійського художника Леонардо да Вінчі, що був створений для визначення пропорцій людського тіла, як воно описане в трактатах античного римського архітектора Вітрувія. На ньому зображена фігура оголеного чоловіка у двох накладених одна на іншу позиціях. Малюнок і пояснення до нього іноді називають канонічними пропорціями.

Прочитай ідеї Вітрувія [за QR-кодом](#) і перевір, чи дійсно він правильно визначив пропорції тіла.

Розпочинаючи роботу над зображенням людини, варто пригадати **пропорції обличчя**.

Пригадай основні пропорції обличчя:

- ✦ лінія очей розміщується посередині обличчя;
- ✦ лінія брів і кінчик носа ділять обличчя на три рівні частини;
- ✦ вуха розташовані приблизно на висоті носа;
- ✦ між очима може поміститися ще одне око.

Не менш цікавими є пропорції тіла людини. Найчастіше за одиницю виміру використовують висоту голови. У середньому довжина тіла — це сім голів, але шість чи вісім теж вважається нормою. У дітей голова займає більшу частину всього тіла. У новонародженого вона взагалі становить приблизно чверть усієї висоти. Проте з віком у дитини ноги стають дедалі довшими, тому згодом голова пропорційно зменшується. Коли людина старіє, її тіло зазнає певних змін.

Ознайомся з послідовністю виконання зображення людини на повний зріст [за QR-кодом](#).

Перевір зазначені пропорції в поданих портретних ескізах:

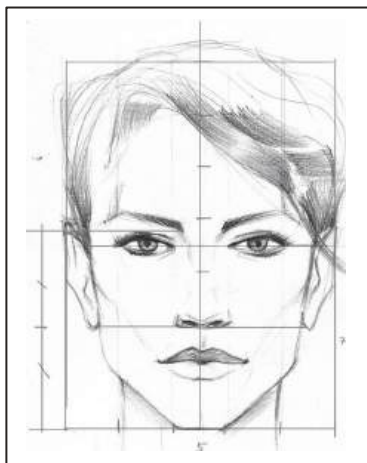
Художник дуже часто стикається з тим, що зображуваний об'єкт значно більший або менший, ніж аркуш паперу. Щоб передати зображення максимально точно, необхідно зменшити чи збільшити вихідний об'єкт, правильно передаючи співвідношення його розмірів.

Робота в студії

Закріпи знання про пропорції на практиці — виконай графічне зображення голови людини або фігури на повний зріст. Починай з побудови основних осей та ліній, поступово деталізуй зображення.

За бажанням розмалюй малюнок фарбами

за QR-кодом.

Уважність, охайність та точний розрахунок у пропорціях зроблять зображення людини значно виразнішим.

22. Відчути душу

З давніх-давен пісню вважають невід'ємною частинкою кожного народу. Вона уособлює спогади про минуле, роздуми про сьогодення та мрії про щасливе майбутнє. Із міфів Давньої Греції та зображень на грецьких вазах до нас дійшли історії про святкові бенкети та змагання мандрівних співців-рапсод. Вони співучо декламували довгі, але дуже захопливі поеми.

Грецький термін «рапсод» означає «той, хто складає пісню». Першим рапсодом був великий Гомер, і, відповідно, глави його безсмертних поем називали рапсодіями, які він, а за ним й інші співаки виконували, акомпануючи собі на кіфарі або лірі.

Антуан Дені Шодє
«Гомер»

Чи була в Україні подібна традиція? Як називали таких людей?

У Давній Греції поняття «рапсодія» належало також віршам, легендам або пісням, які виконували мандрівні декламатори-співаки.

Подумай, як сьогодні називаються рапсоди.

Читці

Співаки

Барди

Композитори

Через тисячі років композитори використали давньогрецький термін, розуміючи його як народну епічну пісню. **Рапсодія** (з грецької *raphsodia* — пісня рапсода) — інструментальний твір, вид музичної фантазії на народні теми. Зазвичай рапсодії будують у довільній формі, тобто це імпровізаційний музичний твір. **Імпровізація** (від латинського *improvisus* — непередбачений) — створення художнього твору в момент його виконання без попередньої підготовки. Музична імпровізація — створення музичного твору раптово (експромт), без нотного запису. Імпровізація характерна для народної музики. Вона була

поширена і в концертній практиці з XVIII століття у вигляді сольних номерів, фантазій, хоральних обробок тощо. Пізніше імпровізація лягла в основу цілого джазового стилю.

Перші сучасні музичні рапсодії з'явилися на початку XIX століття. Це інструментальний твір вільної форми, який складається з кількох контрастних частин. Найчастіше чергуються широкі епічні й моторні танцювальні епізоди, в основі яких лежать різні народні мелодії.

Жанр рапсодії є доволі знайомим. Серед найпопулярніших: «Рапсодії» Йоганнеса Брамса, «Слов'янські рапсодії» Антоніна Дворжака, «Іспанська рапсодія» Моріса Равеля, Друга рапсодія «Думка-Шумка» Миколи Лисенка, «Рапсодія в блюзових тонах» Джорджа Гершвіна та інші.

З цим музичним жанром пов'язане ім'я угорського композитора Ференца Ліста. Його знамениті «Угорські рапсодії» — натхненні музичні розповіді про історію та народ Угорщини. У них можна ніби побачити народні свята з запальними танцями чи почути народного співця, який неквапливо розповідає бувальщину.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Твір є настільки популярним, що часто використовується для озвучення різних фільмів та анімацій.

Прослухай різне виконання твору. *Використай QR-код.*

Друга «Угорська рапсодія» Ференца Ліста та фрагмент озвучення мультфільму «Том і Джеррі» студії Волта Діснея.

Василь Кандинський
«Імпровізація 33»

Ференц Ліст
(1811–1886)

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Які почуття в тебе викликав цей твір? Які почуття переважають при озвученні анімаційного фільму?
- ♦ Яка будова твору? Охарактеризуй музичні образи. Чим відрізняються образи мультфільму?
- ♦ Якими прийомами композитор передає фантазійність та імпровізаційний характер твору? Чи є фантазійність у процесі озвучення анімації?

Розучи пісню. Охарактеризуй образ пісні. Які засоби музичної виразності використаєш, створюючи образ колискової?

КОЛИСКОВА МАЙБУТТЯ

Музика та слова Віри Дроботенко

Стримано

За-чер-пну я у до-ло - ні криш-та - ле - во - ї во - ди.

По тра-ві про-йду бо-со - ніж, за-ли-шу сво-ї спі-ди. Сві-жий ві-тер за-ко-ли - ше

у ко-лис-ці май-бут-тя і ні-ко-ли не за-ли-шить у-про-довж мо-го жит-тя. Візь -

му з со-бо-ю піс-ню по-ля, що ма-ти вчи-ла з ран-ніх літ і на зо-рі шу-ка-ти до-лю

1. пі - ду за мрі - я - ми у світ. Візь - 2. пі - ду за мрі - я - ми у світ.

Білі хмари, мов вітрила, кличуть в зоряний політ.
Виростаєте, руки-крила, і летіть в незнаний світ.
Лиш надія не згасає, що повернемося знов.
Нас усіх оберігає — Віра й Батьківська любов.

Чи є у твоєму житті імпровізація? Наведи приклади.

Імпровізація як найдавніший вид музикування стала основою розвитку багатьох музичних жанрів.

22. Відчути душу

Навіть за умови дотримання всіх пропорцій обличчя та тіла людини найбільш цінним для художника / художниці залишається вміння передати внутрішній стан та характер зображуваної людини.

Оксана Оснач
«Козак Василь
з Берислава»

Оксана Оснач «Історик-
краєзнавець Андрій
Лопушинський»

Роздивися й порівняй настрої та характери портретованих осіб на картинах Оксани Оснач. Про що можуть розповісти тобі ці портрети? У що одягнені герої робіт?

Особливим різновидом портретного жанру є **історичний портрет**, який дає багато цінної інформації про історичні постаті та події, а також історичні обставини певних епох, костюми, зачіски, предмети побуту, меблі тощо. Досить часто історичний портрет має риси парадного, бо має на меті звеличення й уславлення зображеної особи, з підкресленням її соціального стану, багатства і престижу.

Василь Дутка
«Папа Іван Павло II»

Роздивися зразки портретів. Які елементи роблять їх парадними? Яким є ставлення авторів до героїв картин?

Себастьяно дель
Пьомбо
«Невідома з Риму»

Рафаель Санти
«Папа Юлій II»

Пауль Рубенс
«Маркіза Брігіда
Спінола Дорія»

На сучасному етапі в Україні триває процес відновлення історичної пам'яті, художники все активніше долучаються до створення історичних портретів видатних постатей минулого.

Наталя Павлусенко
«Северин Наливайко»

Олег Кіналь
«Соломія»

Микола Кафтан
«Богдан Лепкий»

Схожість у портреті — результат не тільки правильної передачі зовнішнього вигляду зображуваного, але й правдивого розкриття його духовної сутності, певної історичної епохи, національності, соціального середовища. Найповніше це відображено у **соціальному портреті**, який позбавлений прагнення прикрасити портретовану особистість.

Видатним зразком **соціального портрета** є картина польського художника Олександра Геримського. На полотні зображено літню єврейку, торговку фруктами. Жінка одягнена в старий одяг. На голові у неї капот, на плечах шарф. У руках вона тримає кошики, в одному з яких видно апельсини. Вираз обличчя торговки стурбований. Підкреслені вилиці та помітні зморшки посилюють ефект смутку та безпорадності.

Олександр Геримський
«Єврейка з апельсинами»

Проаналізуй, як одяг героїні, фон та композиція картини посилюють соціальний аспект портрета.

Потренуйся у зображенні людини, додаючи роботі історичного колориту. Обери певну епоху, дізнайся детальніше про костюми цієї доби та спробуй виконати зображення людини чи групи людей.

У зображенні людини важливо передати не лише портретну схожість, але й відчуття її душі.

23. У ритмі танцю

Поглянь на ці зображення. Перед тобою петрогліфи — найдавніші наскельні малюнки. Вони свідчать, що перед тим, як людина навчилась малювати, вона вже вміла танцювати.

Наскельні малюнки Тамгали

Пригадай, що таке танець. З якими різновидами танцю ти знайомий / знайома? Серед понять визнач танцювальні види та жанри танців, що їм відповідають.

Народні

Бальні

Контемпорарі

Полька

Класичні

Аркан

Па-де-де

Хіп-хоп

Сучасні

Вальс

Румба

Варіації

Мистецтво танцю у нас асоціюється з поняттям «хореографія» (від грецького *chorea* — танок, хоровод, *grapho* — пишу) — змістовний рух. **Танець** — особливий прояв думок і почуттів засобами умовних рухів (па), жестів і поз, які підпорядковані музичному змістові та втілені у завершену художню форму. Іноді музичну складову танцю може замінити річ чи предмет, який створюватиме перкусійний звук. Наприклад, народний турецький танець «Килич-Калкан», що виконується з мечем та щитом, удари яких замінюють музичний ритм.

Вважають, що танець — це картина, у якій колір, рух і навіть мовчання об'єднані в одне ціле.

Мистецтво танцю виникло зі спроби передати через жести й рухи почуття та ставлення до навколишнього світу. Першими спробами танцю вважають імітацію (упо-

дібнення) праці. Спочатку танець був тісно пов'язаний із словом (піснею), а пізніше набув самостійного значення.

Що таке імпровізація. Вислови свою думку: чи можливо імпровізувати під час танцю?

Танцюва́льна імпровіза́ція — це виконання певних танцювальних елементів безпосередньо в танці без попередньої підготовки.

Найяскравіше танцювальна імпровізація проявляється у вуличних танцях. Людина, танцюючи, намагається передати емоції, почуття, вигадати нові елементи рухів, що пізніше стають звичними.

Так з'явилися сучасні танці хіп-хоп або брейкданс, які просто не можуть обходитися без імпровізації. Що свіжіші рухи в цих танцях, то цікавіше спостерігати за ними.

Казимир Малевич
«Аргентинська полька»

Імпровізація в танці — це здатність рухатися без завчених за порядком рухів та схем, правил та комбінацій. Як цього навчитися?

Твої дії:

- почнімо з підбору музики та технічного засобу її програвання;

- прохось відстань від будинку до школи і навпаки під музику, хай твій крок потрапляє в ритм, зупиняйся

чи повертайся на паузах, підскакуй на синкопах чи акцентах;

- спробуй міняти музику, її стилі та ритми, тоді щоразу твій шлях буде іншим — швидким, повільнішим;

- обери місце, де ніхто не буде заважати, пригадай дорогу додому та протанцюй її на одному місці, додаючи повороти, паузи, хвилі, стрибки, рухи руками під ту музику, яка тобі подобається;

- якщо твої рухи повторюються, намалюй на асфальті квадрати і рухайся по них під музику, постійно змінюючи рухи;

- тобі допоможуть слова пісні, зімітуй їх зміст та передай почуття за допомогою жестів та міміки;

- використай прийоми брейкерів, коли частини тіла рухаються чітко по черзі, спочатку рука, потім голова, потім права нога, знову голова, ліва рука, ліва нога і т. д.

Можливості великі, фантазуй!

Прослухай кілька зразків танцювальної музики. Сімпровізуй рухи. *Використай QR-код.*

Композиція гурту «Нумер 482» «Добрий ранок, Україно» на музику та слова Віталія Кириченка.

Композиція Вови зі Львова та Morphon «Сонце».

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Опиши характер танцю.
- ♦ Які засоби виразності підсилюють танцювальність?
- ♦ Порівняй композиції та визнач, що спільне в танцювальних рухах. Чим вони відрізняються?

На який музичний твір чи стиль ти хотів би створити імпровізацію?

Танець — це життя, яке передає емоції та почуття в русі та пластиці. Йому характерна імпровізація.

23. У ритмі танцю

Серед численних епітетів, що змальовують мистецтво, слова «пластичне» та «динамічне» стосуються перш за все танцю, у якому художні образи створюються засобами пластичних рухів людини. Танець активує тіло, об'єднує, піднімає настрій, тож не дивно, що в різних видах образотворчого мистецтва є стільки чудових творів на тему танцю. Танець відображає темперамент та культурний колорит народів світу. Ознайомся із темою танцю в живописі [за QR-кодом](#).

Шехар Баларі
«Танцююча красуня»

П'єр-Огюст Ренуар
«Танець у Бужівалі»

Кім Сон Мін
«Радість танцю»

Встанови, танці яких народів (країн) зображено на ілюстраціях. Що допомагає тобі зробити відповідні припущення?

Ознакою, яка об'єднує всі представлені зображення, є їх **динамічність**, тобто насиченість рухом. Протилежною ознакою, відповідно, буде **статичність**.

*Пам'ятник балерині,
Лондон*

*Джина Полобриджда,
статуя Есмеральди*

Яка з представлених скульптур може бути охарактеризована як динамічна, а яка статична?

Неповторною атмосферою свята, радості та національного колориту сповнені роботи української мисткині Наталі Папірної.

Наталя Папірна «Танець»

Переглянь інші роботи художниці [за QR-кодом](#).

Пластику людського тіла та магію руху досліджує у своїх роботах сучасний художник Денис Саражин.

Денис Саражин
«Танцюючі чоловіки №4»

Денис Саражин
«Пантоміма №22»

Створи власну динамічну фігуру з фольги. Спочатку можна з дрібніших шматочків фольги сформувати частини тіла, а потім з'єднати смужками фольги. Надійнішою буде фігурка, виконана на каркасі з дроту.

Проаналізуй симетричність та пропорційність виконаної роботи.

Динаміка у творах різних видів мистецтва є одним із головних виражальних засобів.

ІСТОРИЧНІ СЮЖЕТИ В МИСТЕЦТВІ

24. Історичні сюжети

«Наша дума, наша пісня не вмре, не загине...» — так писав про народну пісню визначний український поет Тарас Шевченко.

Про існування пісень на історичну тему йшлося в літописах про билинних співців-боянів часів України-Руси. Пізніше їх прямими спадкоємцями стали кобзарі.

Історичні пісні — це фольклорні твори, присвячені певній історичній події чи відомій історичній постаті. У цих піснях висловлюється ставлення народу до історичних подій або героїв.

Тематика українських історичних пісень різноманітна: турецька неволя, лицарська смерть козака, визволення з неволі та щасливе повернення до рідного краю, стихійні повстання селян, визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького, діяльність Української повстанської армії та інші історичні події.

Подвиг Богдана Хмельницького, його сподвижників: Івана Богуна, полковника Морозенка, Устима Кармелюка та інших народних героїв — оспівано в піснях «Чи не той то Хміль», «Іван Богун», «Ой Морозе, Морозенку», «Не дивуйтеся, добрії люди», «За Сибіром сонце сходить...».

Історична пісня — це особливий жанр, який поєднує ліричну пісню та епічну поезію.

Пригадай ознаки ліричності та епічності. Обери характеристики кожної.

*Пам'ятник співцю Бояну.
Переяслав-Хмельницький*

Наспівна

Протяжна

Велична

Речитативна

Повільна

Схвильована

Задумлива

Потужна

Творцями та виконавцями історичних пісень часто були очевидці чи безпосередні учасники подій. До нас дійшло ім'я полтавської легендарної піснярки Марусі Чурай. Вважають, що її перу належить більше двох десятків нині популярних народних пісень. Народна пам'ять приписує Марусі Чурай авторство пісень: «Засвіт встали козаченьки», «Віють вітри, віють буйні», «Грицю, Грицю, до роботи», «Ой не ходи, Грицю», «Чого ж вода каламутна», «Котилися вози з гори», «Летить галка через балку» та інші.

Пам'ятник Марусі Чурай м. Полтава

Ознайомся з мелодією пісні. Розучи твір за допомогою віртуального інструмента. Охарактеризуй особливості мелодії та руху голосів.

ЗАСВІТ ВСТАЛИ КОЗАЧЕНЬКИ

Українська народна пісня

За - світ вста - ли ко - за - чень - ки в по - хід о - пів - но - чі,

5 за - пла - ка - ла Ма - ру - сень - ка сво - ї ка - рі о - чі,

9 за - пла - ка - ла Ма - ру - сень - ка сво - ї ка - рі о - чі,

Прослухай сучасну обробку пісні. [Використай QR-код.](#)

Українська народна пісня «Засвіт встали козаченьки» у виконанні NAVKA .

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Який настрій викликав у тебе цей твір? Який виконавський склад?
- ♦ Які засоби виразності розкривають музичний образ? Що особливого внесли автори в цей варіант пісні?
- ♦ Чому пісню вважають історичною?

Серед наймолодших історичних пісень окреме місце належить стрілецьким та повстанським пісням. Більшість із них були написані аматорами і дійшли до нас як зразок усної народної творчості. Певний час вони були під забороною, тому багато їх було втрачено. Сьогодні ці пісні відроджуються і стають популярними.

Серед них найбільш знаною є «Ах лента за лентою» — пісня українських повстанців. Автор слів — Микола Сорокаліта (позивний «Лютый»), музику склав Василь Заставний («Шершень»). Слова і музика пісні змінилися в процесі її виконання, оригінальний варіант до нашого часу не зберігся. Пісню було створено в 1946 році після одного з нерівних боїв.

[Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

Прослухай сучасну обробку пісні. [Використай QR-код.](#)

Українська повстанська пісня «Ах лента за лентою» у виконанні Тараса Чубая.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Який настрій викликав у тебе цей твір? Хто його виконує?
- ♦ Які засоби виразності характерні пісні?
- ♦ Чи можна вважати цю пісню історичною?

Чому історичні пісні залишаються популярними? Пригадай, які з них ти слухаєш чи виконуєш?

У народній історичній пісні живе образ нашої славної України, її героїчна і водночас трагічна історія.

24. Історичні сюжети

Багато цінної інформації про минуле дають твори **історичного жанру**, який присвячується зображенню значущих історичних подій, явищ суспільного життя та діяльності історичних осіб. Зображення історичних подій або їх тлумачення посідають значне місце у творчості багатьох художників.

*Радзивіллівський літопис,
Десятинна церква*

У яких видах образотворчого мистецтва, на твою думку, найчастіше зображують історичні постаті та сюжети? Проаналізуй наступні зразки.

Олександр Мурашко «Похорон кошового»

*Володимир та Олексій
Чепелики «Пам'ятник
українським козакам,
які обороняли Відень»*

Тарас Шевченко «Дари в Чигирині»

Дізнайся більше [за QR- кодом.](#)

Картина «Гість із Запоріжжя» Фотія Красицького — один із кращих творів українського історичного живопису на козацьку тему. На полотні зображений пасічник, який літнього дня у саду пригощає гостя — козака. Запорожець сидить з бандюрою біля куреня пасічника і розповідає про свої походи. Перед ними на траві розстелена скатертина з частуванням.

Фотій Красицький «Гість із Запоріжжя»

Як передані емоції героїв на картині? Які предмети побуту зображено? Якою є реакція дітей?

Поеднання історичного та пейзажного жанрів дає змогу фіксувати зниклі або видозмінені ландшафти та розташовані на них архітектурні об'єкти. Багатий етнографічний матеріал знаходимо у творах художника, який працював на перетині історичного та пейзажного жанрів, Петра Левченка.

Петро Левченко «Водяний млин»

Петро Левченко «Ганок»

Близьким до історичного жанру, як тобі вже відомо, є також портретний, який розкриває типажі діячів минулого, їхні костюми, деталі побуту. Прикладом такого поєднання жанрів є груповий портрет родини, знищеної голодомором, української художниці Віри Барінової-Кулеби.

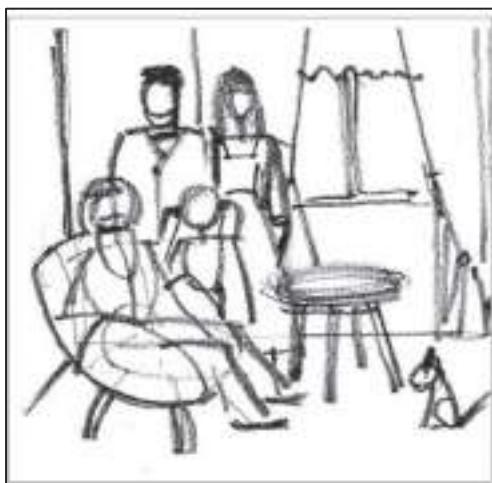
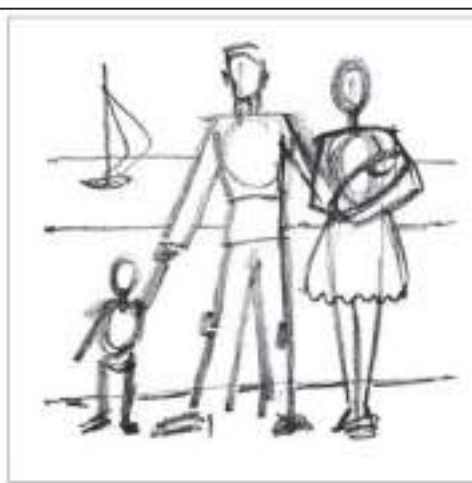
Дізнайся історію цієї картини [за QR-кодом](#).

Віра Барінова-Кулеба «Була родина»

Нехай родина на твоєму груповому портреті буде щасливою! Намагайся зберегти співвідношення у зрості молодших та старших членів сім'ї, дотримати основних пропорцій тіла. Виконай попередній ескіз малюнка і лише потім переходь до більшого формату. Доповни зображення доречними елементами побуту.

Твори історичного жанру допомагають у вивченні подій минулого і збереженні історичної пам'яті.

25. Лицарі звияги

Більшість музичних творів будуються на образах. Але є в музиці жанри, у центрі яких лежать сюжети. Історичні сюжети найчастіше ти зустрінеш у вокально-симфонічних жанрах.

Обери серед запропонованих жанрів ті, які поєднують у собі вокальну та симфонічну складову.

Етюд	Симфонія	Соната	Сюїта
Кантата	П'єса	Опера	Ораторія

Саме в опері ти маєш можливість зустріти героїв певних історичних сюжетів. Багато оперних лібрето створюються на основі конкретних подій, їх персонажі пишуться з реальних людей.

Легендарно-історичний сюжет з'являється в італійській опері **серія** (серіа) (з італійського слова *seria* — серйозна опера). В її музиці переважали речитативи та великі віртуозні арії солістів, які наче змагалися в майстерності.

Пригадай, що таке арія. Пригадай, до складу яких великих вокально-симфонічних жанрів входить арія.

Номер у виконанні кількох героїв опери (дует, тріо, квартет тощо), у якому розвиваються події.

Протяжне проказування в супроводі стриманого акомпанементу, який є зв'язкою.

Сольний закінчений номер, який виконує співак чи співачка в супроводі оркестру, який передає характер та почуття героя чи героїні.

Історичний сюжет ти побачиш і в опері Миколи Лисенка «Тарас Бульба». В основі опери — історико-героїчна драма. Композитор в сюжеті узагальнює визвольну боротьбу козаків Запорізької Січі. Лібрето опери створене за мотивами однойменного твору Миколи Гоголя відомим українським драматургом Михайлом Старицьким. Після редагування опери українськими композиторами Левком Ревуцьким і Борисом Лятошинським у ній

з'явилася увертюра. Її справедливо вважають кращим зразком вітчизняної симфонічної музики. Характер увертюри глибоко драматичний. У першій темі закличного, вольового характеру постає образ лицарів-козаків, їхньої героїчної боротьби за свободу. Друга — широка, пісенна тема — уособлює образ України-Матері. Завершує увертюру третя, героїчна, тема, в основі якої лежить уже відома тобі мелодія народної пісні «Засвіт встали козаченьки». Відповідно до характеру музичних тем зміст увертюри — це заклик, боротьба і перемога.

Прослухай увертюру до опери. [Використай QR-код.](#)

Увертюра до опери «Тарас Бульба» Миколи Лисенка.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Які почуття в тебе викликав цей твір? Визнач початок кожної теми.
- ◆ Які засоби музичної виразності розкривають кожному тему?
- ◆ Як взаємодіють теми між собою? Покажи це схематично.

Одна із героїко-патріотичних кульмінацій опери припадає на аріозо (невелика арія) Тараса «Що у світі найсвятіше». Тут Бульба виступає як розумний політик, досвідчений, відданий своїй Батьківщині полководець. Він закликає військо до вирішальної битви. Середній епізод аріозо — заклик до боротьби — є кульмінацією героїчних рис образу Тараса.

Прослухай твір. [Використай QR-код.](#)

Аріозо Тараса «Що у світі найсвятіше» з п'ятої дії опери «Тарас Бульба» Миколи Лисенка.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Які почуття у тебе викликав цей твір?
- ◆ Із скількох епізодів складається аріозо? Охарактеризуй їх.
- ◆ Яка тема увертюри використана в аріозо Тараса, яке її місце та роль у творі?
- ◆ Які особливості супроводу, інструментальний склад, стиль?

Розучи пісню. Охарактеризуй образ пісні. Які засоби музичної виразності використаєш, створюючи образ джури? Створи ритмічний супровід пісні.

СІМ ШЛЯХІВ

(козацька пісня)

Музика та слова Алли Мігай

Бадьоро *mf*

4 За го - ро-ю дзво-ни дзвонять-дінь-дінь - дінь! Сер-це б'є-ть-ся, сер-це рве-ть-ся в да-ле-чнь. Сон-це ся-де, мі-сяць ся-є у-го - рі, ко-зак ко-ни-ка сід-ла-є на зо-рі. В ньо-го ма-ти-гост-ра шаб-ля на бо - ці, йо-го бать-ко-лук зі стрі-ла-ми в ру-ці, а сест - ри-ця-то зір-ни-ця мо-ло - да, а що ми-ло-ї не-ма-є - не бі-да! *f*Приспів Гей-гей-гей! І - ду вран-ці, вдень, вно-чі з За-по-різь-ко-ї Сі - чі! Гей-гей-гей! Сте-пом-по-лем че-рез гай - о-та-ма-не, про-ща - вай! Гей-гей!

2. За порогом три дороги,
Раз, два, три,
А за рогом ще чотири, чотири.
Сім доріг моєї долі, сім шляхів,
А за ними в дикім полі сім вітрів.
Сім вітрів мене зустрінуть, мов брати,
Порятують від раптової біди,
В чистім небі чорні хмари розженуть
І покажуть козакові вірний путь!

Які героїчні історичні події можна використати для написання сучасних музичних творів? Чому?

Історія наповнюється почуттями та емоціями в музичному мистецтві.

25. Лицарі звитяги

Більшість із прославлених правителів минулого здобули визнання передусім як успішні полководці. Зображенню сцен битв, життя армії та видатних військових діячів присвячений **батальний жанр**, який викликає чи не найбільше захоплення серед поціновувачів мистецтва та історії.

«Військові сцени з наскельного живопису пустелі», Калахарі

Бій при Кадеші

Сцени битви на чорнофігурній амфорі, Стародавня Греція

Барельєф на колоні Траяна

Сцена битви на гребені із Кургану Солоха

Битва поблизу Ангьяре, Втрачена фреска Леонардо да Вінчі

Чому, на твою думку, є так багато творів про війну? Проаналізуй, наскільки важливою для авторів цих творів була портретна схожість?

Надзвичайною динамікою та психологічним напруженням відзначаються картини батального жанру Миколи Самокиша.

Микола Самокиш
«Бій Богуна з Чарнецьким під Монастирищем
в 1653 р.»

Микола Самокиш
«Бій Максима Кривоноса
з Ієремією Вишневецьким»

Дізнайся більше про творчість митця [за QR кодом](#).

Що тобі відомо про боротьбу козаків, їхній побут та традиції? Чи правдиво, на твою думку, відображена козацька звияга у пропованих творах?

Сергій Васильківський «Сторожа
запорозьких вольностей»

Георгій Крушевський
«Тривога»

Твори прогресивних художників-баталістів відзначаються правдивим, неоромантизованим відображенням воєнних подій, прославлянням звияги визвольної боротьби, прагненням позбутися ідеологічних нашарувань та викривлень.

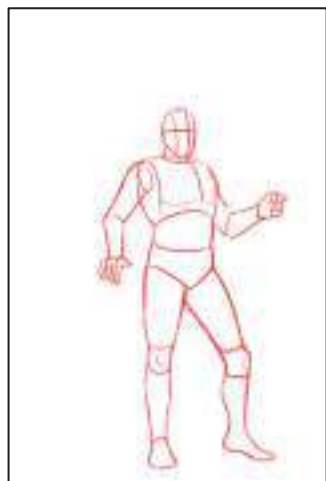
На особливу увагу в батальному жанрі заслуговують сцени морських боїв, у яких на перший план виходить історична точність у відтворенні моделей кораблів та вміння художника передати емоційну насиченість картин природи.

Артур Орльонов «Козаки гетьмана Петра Сагайдачного здобувають Кафу»

Дізнайся про деталі битви у відео [за QR-кодом](#). Завдання під силу впевненим та сміливим — створюємо графічне зображення воїна Давньої Греції. Приділи особливу увагу впевненій поставі та деталям обладунків. Прагни охайності та послідовності у передачі пропорцій тіла.

Батальний жанр — мистецтво для сміливих і про сміливих.

26. Прекрасна мить

Чи цікавило тебе колись питання, а де і як зберігають (музейфікують) музику? Адже вона звучить тут і зараз та є способом передачі емоцій та почуттів.

Що ти знаєш про музеї? Чи можливо зберігати «живу» музику?

Музей — це ідеальний простір і для збереження культурної спадщини, і для творчих експериментів! Що таке музей? Місце, де зберігаються певні речі, предмети для пам'яті, історії тощо. Але музей — це набагато цікавіше, ніж здається на перший погляд. Найдопитливіші тут знаходять відповіді на запитання: де? коли? як? що? яким способом? Музей виконує наукові, освітні та культурні завдання. Це поняття з'явилося ще у Давній Греції і призначалося для поклоніння музам, покровителькам мистецтва, та означало «дім Муз». Щороку 18 травня відзначають Міжнародний день музеїв, у який проводиться Ніч музеїв. Музеї бувають різні: історичні, краєзнавчі, природничі, технічні, літературні, мистецькі. З останніх виокремлюють і музеї музики.

Подумай, що саме з музичного мистецтва можна зберігати в музеї? Обери свої варіанти з представлених та поясни свій вибір.

Ноти	Інструменти	Речі та предмети про життя видатних музикантів
Музичні твори	Записи музичних творів	Зображення музикантів

Які ж бувають музичні музеї? Насамперед це меморіальні музеї, які присвячені видатним музикантам-виконавцям, композиторам. Про музичне мистецтво ти можеш дізнатися і в мистецьких музеях, які представляють виставки речей, предметів певного виду або стилю мистецтва. Серед етнографічних музеїв є такі, що свої експозиції присвячують музичним народним інструментам. Сьогодні все частіше з'являються інтерактивні музеї, де

можна не лише побачити пам'ятки, але й застосувати їх за призначенням, взяти участь у діях. Багато музичних музеїв створюють віртуальний простір та стають доступними для широкого кола шанувальників.

Нашу екскурсію ми почнемо з музею-квартири Миколи Леонтовича в Тульчині Вінницької області. У тульчинському помешканні зберігся скромний інтер'єр, багато особистих речей композитора, його робочий стіл, диригентська паличка, камертон, фортепіано. Тут можна побачити світлини дівчаток-хористок з єпархіального училища, у якому Леонтович викладав музику та організував хор.

Музей-квартира Миколи Леонтовича м. Тульчин

А зараз ми на Тернопільщині, у музеї-садибі Соломії Крушельницької, видатної світової оперної співачки, у селі Біла. Ліна Костенко написала в музейній книзі відгуків: «Це особливий музей, він зберігає живу душу Соломії Крушельницької. Він зустрічає мене живим геніальним голосом». Тут можна побачити побутові дрібнички, багато фотографій красуні Соломії. Її особисті речі допомагають зрозуміти та відчувати душу унікального меццо-сопрано, якому були підвладні як найскладніші оперні арії, так і народні пісні.

Музей-садиба Соломії Крушельницької с. Біла

Одним із унікальних етнографічних музеїв України є Музей гуцульського побуту, етнографії та музичних інструментів імені Романа Кумлика. Цей музей є приватним. Своє існування він розпочав 7 січня 2000 року в родинному будинку Кумликів у селищі Верховина Івано-Фран-

Музей ім. Романа Кумлика с. Верховина

ківської області. Господар збирав матеріали протягом 30-ти років. Особливою гордістю музею є колекція музичних інструментів, серед яких є давні скрипки-довбанки і прямокутна скрипка. Зараз музейну справу продовжує донька Романа Кумлика — Наталя Гузак. Кожна екскурсія — імпровізована, тому, навіть кілька разів відвідавши музей, ти почувеш багато нового й цікавого.

Переглянь відео про музей. [Використай QR-код.](#)

Гуцульські традиції в Музеї музичних інструментів імені Романа Кумлика у Верховині. Гуцулендія.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Поділись своїми враженнями від переглянутого?
- ◆ Які інструменти музею тобі відомі? У чому полягає робота екскурсовода?
- ◆ До якого виду належать інструменти музею? Чому екскурсія є імпровізаційною?

Ще один інтерактивний музей музичних інструментів на Тернопільщині. Його створив музикант Петро Катола. Він зібрав інструменти з усіх континентів. На сьогодні в музеї більше 200 експонатів. Серед них — клавесин, арфа, тампура.

Інтерактивний музей музичних інструментів «Камертон»

Переглянь віртуальну екскурсію. [Використай QR-код.](#)

Інтерактивний музей музичних інструментів «Камертон», Тернопільщина.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Поділись своїми враженнями від переглянутого?
- ◆ Які різновиди інструментів зберігаються у музеї?
- ◆ Чому музей є інтерактивним?

Поміркуй, яким буде музичний музей, створений тобою.

Музей — це місце зустрічі минулого і сучасного та можливість зазирнути в майбутнє.

26. Прекрасна мить

Життя людей усіх епох з усіма його радощами та проблемами лягло в основу **побутового жанру**, що зосереджений на відображенні сцен повсякденного, буденного життя. Твори цього жанру представлені переважно у живописі, скульптурі, графіці, фото.

Стінопис з побутовими сценами, Давній Єгипет

Статуетка гончара, Давній Єгипет

Муза читає сувій, лекіф, Лувр

Задовго до Стародавньої Греції сцени побутового життя відтворювали в Африці і в Стародавньому Єгипті. Майстерні зразки побутових сцен створені митцями Стародавньої Греції у вазописі.

*Пітер Брейгель Старший
«Жнива»*

*Матіас Стомер
«Юнак читає біля свічки»*

Яким було ставлення до життя та роботи в людей, зображених на творах? Про що можуть розповісти тобі ці зображення?

Спостереження за побутом сучасників і сміливість у відтворенні побутових сцен обумовили надзвичайне розмаїття сцен, створених митцями в середньовічній Європі. Надзвичайно сприятливі умови для розвитку склались для побутового жанру в мистецтві Голландії XVII століття.

У XIX ст. побутовий жанр переживає черговий розквіт у різних країнах, де сценки побуту зображені вже підкреслено реалістично та надзвичайно правдиво.

Педер Северін Крейєр «Жінки і рибалки обробляють рибу»

Жан-Франсуа Мілле «Збирачки колосся»

Важливою ознакою творів побутового жанру є наявність сюжету. Сюжет — це те, про що розповідається у творі, це відтворення подій. Сюжетом у побутовому жанрі є зображення повсякденного життя людини — праця і відпочинок, будні і свята.

На картині «Різдвяне ворожіння» Миколи Пимоненка ми бачимо двох дівчат, які зайняті ворожінням. Вони сіли в куточку, щоб їм ніхто не заважав, і запалили свічку, наклали віск у миску з водою, дістали цей шматочок воску і розглядають тінь від воскового злитка на стіні.

Микола Пимоненко «Різдвяні ворожіння»

На відміну від історичних картин, автори творів побутового жанру відображають сюжети того часу, у якому вони живуть. Героями цих картин є люди різних епох, з усіма їхніми емоціями, зустрічами і прощаннями, піклуванням про себе та родину.

Проаналізуй сюжет та емоції героїнь у запропонованих картинах.

Микола Пимоненко
«Київська квіткарка»

Огюст Ренуар
«Дівчата за фортепіано»

Створи силуетне зображення людей, що виконують певну роботу. Запропоновані зразки підкажуть тобі кілька ідей для сюжету. Зроби акцент на виразності контура і охайності вирізування.

Чи природними вийшли пози зображуваних людей? Чи дотримані пропорції тіла? Чи зрозумілим є вид діяльності?

Твори побутового жанру — це прекрасна мить життя, відтворена художником.

27. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше

Історична тема — одна із традиційних, провідних тем в українському мистецтві. Уже пам'ятка давньої літератури «Слово о полку Ігоревім» (XII ст.) відображає події, пов'язані з походом князя Ігоря проти половців. У музичному мистецтві цілий пласт народних пісень отримав назву — історичні. Серед музичних творів найпоширенішим є саме історичний сюжет. І хоча оперні лібрето відрізняються від літературних основ та історичних подій, але загалом їхнє сприймання завжди допомагає краще зрозуміти та пережити все те, що випало на долю нашого народу.

І сцена з опери «Запорожець за Дунаєм»
Семена Гулака-Артемовського

Перевір свої досягнення.

1. Обери правильне твердження:

- **рапсодія** — це вокальний твір імпровізаційного характеру;

- **рапсодія** — інструментальний твір, вид музичної фантазії на народні теми;

- **рапсодія** — це інструментальний твір, вид музичної фантазії на народні теми, написаний у довільній формі.

2. Пригадай, який твір має історичний сюжет.

Жорж Мельє
«Подорож
на Місяць»

Микола Лисенко
«Тарас Бульба»

Клаудіо
Монтеверді
«Орфей»

3. Який з музеїв є етнографічним?

Музей-садиба
Соломії
Крушельницької
в селі Біла

Музей
«Камертон»

Музей
Романа Кумлика

Музей-квартира
Миколи
Леонтовича
в Тульчині

4. Сформуй із перелічених слів назву музею.

Україна, театр, кіно, музика, мистецтво, музей

5. Який із термінів не є різновидом фактури? Обери правильну відповідь.

Монодія

Гомофонія

Співзвуччя

Поліфонія

Змішана

Хоральна

6. Установи відповідність.

Музей

Синтетичний вид мистецтва, у творах якого за допомогою рухомого зображення та звуку відтворюють реальні чи інсценізовані події.

Хореографія

Простір для збереження історичних пам'яток та культурної спадщини.

Кіномистецтво

Особливий прояв думок і почуттів засобами умовних рухів (па), жестів і поз, які підпорядковані музичному змістові та втілені в завершену художню форму.

7. До якого речення можна додати слово «Орфей».

а) це міфологічне божество;

б) це головний персонаж найвдалішої опери Крістофа Віллібальда Глюка;

в) це один із образів «Карнавалу» Фредеріка Шопена;

г) це міфічний співак, що мав унікальний слух та наймелодійніший голос;

д) це головна тема в увертюрі «Тарас Бульба» Миколи Лисенка;

е) це завдяки його образу створено найкращий варіант французького естрадного танцю з особливими па — високим підняттям ніг;

є) свій варіант.

8. Установи відповідність між назвами фактур та музичними фрагментами.

Змішана

Монодія

Поліфонія

1.

2.

3.

9. Обери характеристики, які відповідають поняттю «фактура».

Швидка

Хорова

Змішана

Поліфонічна

Помірна

Голосна

10. Для яких видів мистецтва характерна імпровізація? Поясни свій вибір.

Музика

Кіномистецтво

Хореографія

Архітектура

Театр

11. Увага, оголошується організація музею музики! Об'єднайся з друзями у творчий колектив — організаційну групу. Продумай особливості музею та що саме в ньому буде представлено. Обери назву, намалюйте проєкт однієї експозиції з детальним поясненням. Придумайте та зобразіть емблему вашого музею.

12. Пригадай пісні, які розучували на уроках, зімпровізуй до них танцювальні рухи та перкусійний супровід. Запроси однокласників до спільного музикування.

Завдяки історії, міфології та літературі музичний світ збагачується новими образами.

27. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше

Яскраві сторінки уроків мистецтва принесуть тобі ще більше користі, якщо закріплювати і повторювати вивчений матеріал. Розпочнімо!

1. Як називається додаткова паперова обкладинка, яка одягається на основну обкладинку книги?

2. Якому міфологічному герою бути швидким допомагають летючі сандалії та шолом?

3. Якою є назва оази в Єгипті, де були вперше знайдені подібні портрети?

4. Що об'єднує такі поняття, як: ліногравюра, офорт, лінорит, шовкодрук та ксилографія?

5. Знайди серед прихованих [під QR-кодами](#) портретів зразок групового портрета.

6. У чому полягає відмінність між парадним та соціальним портретами?

7. Встанови відповідність між поданими зображеннями та жанрами образотворчого мистецтва.

Історичний

Батальний

Побутовий

8. Хто з перелічених українських митців працював у батальному та історичному жанрах?

Айвазовський, Шевченко, Якутович, Малаков, Дутка, Оснач, Кафтан, Павлусенко, Кіналь, Саражин, Папірна, Левченко, Красицький, Штернберг, Ткачик, Барінова-Кулеба, Кричевський, Мурашко, Орльонов, Крушевський, Самокиш, Васильківський, Пимоненко.

9. Пригадай пропорції тіла та обличчя людини. Знайди три помилки в наступних твердженнях:

- лінія очей розміщується посередині обличчя;

- лінія брів і кінчик носа ділять обличчя на дві рівні частини;

- вуха розташовані приблизно на висоті лоба;

- між очима може поміститися ще одне око;

- ноги становлять більше половини зросту людини;

- голова складає 1/10 зросту людини.

Якраз є трішки часу, щоб із задоволенням поліпити! Нехай героєм уроку сьогодні стане дракончик, наприклад улюбленець дорослих та дітей Беззубик.

Пригадай образ дракона з [за QR-кодом](#).

Розмаїття жанрів образотворчого мистецтва дає змогу митцям відобразити багатогранність життя.

МИСТЕЦТВО НА ВУЛИЦЯХ МІСТА

28. Місто надихає

Історія людства невід’ємно пов’язана з історією міста. Саме місто стає колискою цивілізації. У ньому зароджуються мистецькі центри.

Наприкінці XIX століття у світ прийшла урбанізація — ріст міського населення. Місто змінює своє обличчя: тепер воно росте не лише в ширину, а й у висоту. З одного боку, це нові технології, можливості розвитку, покращення. А з іншого, це спрощення всього, втрата народних традицій.

Нью-Йорк

Як ти уявляєш собі музику міста? Яким складом слід виконувати цю музику?

На початку XX століття вперше з’являється спроба створити особливу музику міста. Нові експерименти зі звуком італійського композитора Луїджі Руссоло зумовили появу **конкретної музики** — «музики шумів». Її головним завданням було правдиво відобразити реальний світ.

«Справжня різниця між звуком і шумом, — казав Руссоло, — зводиться лише до цього: шум багатший на гармонійні звуки, ніж звук взагалі».

Цьому унікальному музикантові, художнику та інженеру належить ідея створення та застосування генератора акустичного шуму Руссоло. Ця техніка надихнула майбутніх музикантів створювати власний характерний звук.

Луїджі Руссоло.
Автопортрет

«Перетнімо велику сучасну столицю з нашими вухами пильнішими, ніж очима, і ми отримаємо насолоду від розрізнення виру води, повітря та газу в металевих трубах, бурчання шумів, що дихають і пульсують з незаперечною жвавістю, серцебиттям клапанів, рухом поршнів, виттям механічних пилок, стуком трамвая по рейках...», — пише винахідник.

Так виникло інтонаруморі — сімейство музичних інструментів, акустичні генератори шуму, що зображають урбаністичний звук. Композитором було визначено 6 типів звуків:

- гуркоти, грім, вибухи, зіткнення, сплески, гудки;
- свист, шипіння, фиркання;
- шепіт, муркотіння, бурмотіння, гарчання, джурчання;
- скрегіт, скрип, хрускіт, дзижчання, тріск, човгання;
- шуми, що виникають через стукіт по металу, дереву, шкірі, каменях, теракоті.

Жоден із його пристроїв не зберігся, хоч деякі реконструювали та використовують у концертах.

Луїджі Руссоло. «Генератор акустичного шуму»

Прослухай п'єсу для 16 шумових інтонаруморів.
[Використай QR-код.](#)

П'єса «Пробудження міста» Луїджі Руссоло.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Що уявляєш, коли звучить музика?
- ◆ Як розвивається твір?
- ◆ Охарактеризуй засоби виразності інтонарумора, що відрізняє його від звичайних інструментів.

Конкретна музика продовжує свій розвиток і сьогодні. Сучасна українська композиторка Анна Корсун у п'єсі, що стала переможницею на конкурсі Gaudeamus (2014), теж інтерпретує руссолівські «звуки шумів» як «голоси шумів».

Прослухай п'єсу для шумових інтонаруморів, зверни увагу на нотний запис. [Використай QR-код.](#)

П'єса «Чутки» Анни Корсун.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Що уявляєш, коли звучить музика?
- ♦ Які особливості нотного запису ти побачив / побачила?
- ♦ Як взаємодіють різні інструменти між собою, охарактеризуй їхні тембри.

Розучи пісню. Про що розповідає твір? Які засоби музичної виразності використовуєш, щоб образ став яскравим?

БУДИНОК ПІД БЛАКИТНИМ НЕБОМ

Музика Ірини Кириліної, слова В. Орлова (переклад О. Чернявської)

Ні - би дах над го - ло - во - ю — ці бла - кит - ні не - бе - са,
а на - вко - ло нас з то - бо - ю ди - во - виж - на є кра - са.
О - ке - а - ни, па - ро - пла - ви, рі - ки, го - ри і лі - си,
всі на - ро - ди, всі дер - жа - ви, і, зви - чай - но, я і ти. Ли - не
в не - бі го - лу - бім наш ве - ли - кий спіль - ний дім. Під є -
ди - ним не - бом си - нім в ми - рі й зла - го - ді рос - тім.

2. Разом нам оберігати гарне й щедre це житло,
Ми про все повинні дбати, що нам радість принесло.
І пухнастії крижинки, і водичка зі струмка,
І дерева, і травинка, і стрімка гірська ріка.

3. Дім кружляє біля сонця, щоб нести воно могло
В світі кожному віконцю золотистеє тепло.

Щоб усіх минали біди, щоби жили ми завжди,
Як прекрасні сусіди, і як друзі — я і ти!

Яка музика звучить у твоєму місті?

**Урбаністичні образи створили нові музичні інструменти.
Світ отримав «конкретну» музику.**

28. Місто надихає

У кожного міста є власне неповторне обличчя. Основну роль у створенні цієї неповторності відіграють будівлі. **Архітектура** як мистецтво проектування, спорудження та художнього оздоблення будівель є видом образотворчого мистецтва, адже твори архітектури можуть бути не лише місцем для проживання чи перебування, але й вирізнитися цікавим художнім образом.

Атоміум. Брюссель, Бельгія

Будинок-рояль зі скрипкою. Китай

Кривий будиночок. Сопот, Польща

*Публічна бібліотека
в Канзас Сіті. США*

Будинок-банкнота. Каунас, Литва

*Готель Sheraton Moon.
Худжоу, Китай*

Дізнайся про найцікавіші споруди в Україні за [QR-кодом](#).

Так, сучасні архітектори не перестають дивувати світ своєю уявою. Серед усього розмаїття споруд сформувалася система видів архітектури.

Зістав визначення та види архітектури:

Створення нових міст та інших населених пунктів, реставрація старих міських районів

Організація садово-паркового простору: парки, сквери, бульвари тощо

Проектування та будівництво окремих споруд певного призначення

Ландшафтна

Містобудування

Об'ємних споруд

Намалюй панорамне зображення найцікавіших споруд різного призначення твого міста чи населеного пункту. Обирай лінійне фронтальне розташування споруд (як простіший варіант) чи зображення з висоти (як складніший варіант).

У чому, на твою думку, полягає складність у зображенні архітектурних об'єктів? Як ти розумієш вимоги до споруд, сформульовані римським архітектором Вітрувієм: «Міцність, Функціональність. Краса».

Професіоналізм та уява архітекторів допомагають створити неповторне мистецьке обличчя міст.

29. Мистецькі візитівки міста

Кожне місто прагне виділитись серед інших. Так з'являються особливі заходи, які іноді набувають всесвітнього значення. Традиційний **карнавал** відбувається в італійському місті Венеції. Це костюмоване свято з урочистою ходою, виступами і виставами акторів. Обов'язковим для цього дійства є носіння масок і яскравих костюмів.

Венеційський карнавал вважають найбільш елегантним, загадковим та вишуканим у світі. Традиція його проведення має 900-річну історію. Карнавал походить від свят на честь римського бога Сатурна, які відбувалися після збирання врожаю. Ці свята супроводжувалися масовими гуляннями. Раби та господарі сиділи за одним столом. А щоб не псувати веселощі через нерівність, усі учасники приховували свої обличчя за масками.

Назва свята з італійської дослівно означає «прощай, м'ясо» (*carne vale*), або карнавал.

Карнавал — народні гуляння, що відбуваються в католицьких країнах у вівторок за сорок днів до Великодня напередодні початку Великого посту.

Вважається, що саме з Венеції карнавал поширився іншими містами Італії та Європи, а тоді вже й у світі в цілому. З початку XX століття він переживає «другу молодість», ставши візитівкою Венеції для всього туристичного світу.

Карнавал, розпис. Джованні Батіста Тьєполо

Карнавальні персонажі у масках баута і моретта. Фрагмент картини П'єтро Лонгі

Сцена із комедії дель арте невідомого автора

Маска і карнавальний костюм персонажів італійської комедії дель арте (Арлекіно, П'єро, Панталоне, Коломбіна тощо) — основні атрибути дійства.

Пригадай, у якому творі ти зустрічався з цими героями. Хто його автор? Чи можливо використати цей твір для Венеційського карнавалу?

Традиційним початком Венеційського карнавалу є знаменита театралізована маскарадна хода з площі Святого Марка, яка відкриває Свято Марій — легендарних венеційських дівчат, врятованих від піратів.

У дні карнавалу Венеція перетворюється на театральну сцену. Просто на вулицях відбувається вистава в стилі комедії. Акробати, жонглери та інші циркові актори показують свою майстерність. Навколо лунають постріли петард і хлопавок, сиплеться хмарами конфеті. Увечері небо над містом спалахує від феєрверків та продовжуються вогняні шоу на гондолах.

Переглянь відео та вирази своє враження.

Використай QR-код.

Вечірнє вогняне шоу Великого відкриття Венеціанського карнавалу.

З вулиць свято переміщується в численні палаци Венеції, де проходять костюмовані бали-маскаради.

Цікаво, а які види мистецтва поєднує в собі карнавал?

Однією із родзинок Венеційського карнавалу став «політ янгола» — з купола базиліки Святого Марка (заввишки 70 метрів) просто в юрбу на площі ливною спускається «янгол». Найчастіше це дівчина, яка перемогла в конкурсі на кращий костюм на попередньому святі або спеціально запрошений гість. «Політ янгола» — це вшанування стародавніх венеційських акrobatів, які виконували свої трюки, ризикуючи життям.

Переглянь відео. [Використай QR-код.](#)

Політ «янгола» на Венеційському карнавалі.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Які враження викликає ця подія?
- ◆ Яка музика звучить під час польоту? Хто її виконує?
- ◆ Чи відповідає музика атмосфері свята?

Звичайно, багато композиторів любили створювати власні музичні карнавали. Серед них чудовий твір італійського композитора та скрипаля Гаetano Пуньяні «Венеціанський карнавал».

Прослухай п'єсу. [Використай QR-код.](#)

«Венеціанський карнавал»
Гаetano Пуньяні.

Гаetano Пуньяні
(1731–1798)

Обери запитання (завдання) для себе:

- ◆ Який настрій викликає музика? Хто її виконує?
- ◆ Які засоби виразності використовує композитор, щоб створити музичний образ?
- ◆ У якій музичній формі написаний твір. Чому автор використав її? Який образ вона допомагає створити?
- ◆ Який із костюмів краще підійде до твору Пуньяні?

Чи є у твоєму місті / селі мистецька візитівка? Яким ти уявляєш карнавал на твоїй малій батьківщині?

Раз на рік Венеція перетворюється на гігантську сцену з декораціями для одного з найграндіозніших карнавалів світу.

29. Мистецькі візитівки міст

Подорожуючи містами різних країн, люди прагнуть побачити їхні найвідоміші, найбільш упізнавані будівлі. Уся потужність творчої енергії та інженерного генія втілені в цих спорудах, які стали візитівками міст та країн.

*Сіднейський оперний театр,
Австралія*

*Собор Святого Петра, Рим,
Італія*

*Велика китайська стіна Мутяньюй,
Пекін, Китай*

Тадж-Махал, Агра, Індія

Одна з найкрасивіших будівель у світі, символ вічної любові, побудована імператором Шах-Джаханом в пам'ять про дружину, яка загинула під час пологів.

Серце Ватикану і всього католицького світу, де можна оглянути Давній Рим, помилуватися інтер'єром собору і навіть отримати благословення Папи.

Ділянка стіни Мутяньюй з 22 сторожовими вежами — справжній архітектурний шедевр, що є найдовшою повністю реставрованою ділянкою, відкритою для доступу туристів.

Одна з головних визначних пам'яток Австралії. Вітрилоподібний дах робить цю будівлю не схожою ні на одну іншу у світі.

Чи впізнаєш ти ці споруди за описами? Чи доводилося тобі побувати там або дізнаватися цікаві факти про ці об'єкти?

У кожному з міст в Україні теж є такі архітектурні дива, які варто вивчати, досліджувати і зображати. Урочисте, витончене, масштабне, чудернацьке, загадкове, масивне — добирай епітети і формуй звичку аналізувати побачене та перетворювати це в словесні портрети.

Чернівецький університет

Будинок Голованя. Луцьк

Будинок з химерами. Київ

Одеський оперний театр

Добери епітети до поданих зображень, опиши власні емоції.

Проектна діяльність. Працюючи в групах, обери один із запропонованих об'єктів, дослідіть його історію та зобразіть його в техніці на вибір. Складіть власний перелік визначних архітектурних пам'яток України чи свого населеного пункту. Запропонуйте іншим командам власний варіант дослідження та творчої презентації цих об'єктів.

Пізанська вежа, Біг-Бен, Тауер, Альгамбра, Храм Святого Сімейства, міст «Золоті ворота», Сіднейський оперний театр, Храм Артеміді м. Ефес, Петра, Мескіта, Мачу Пікчу.

Побувати в Парижі і не побачити Ейфелеву вежу? Це неможливо! Проте не менш цікавою є історія появи, ідея та концепція цієї родзинки Парижа. Вежа стала найвідвідуванішою і найфотографованішою туристичною пам'яткою світу.

Дізнайся більше
про Ейфелеву вежу
за [QR-кодом](#).

Створи власний опис цієї споруди: яку форму вона має, з яких частин складається, які емоції викликає.

Виконай зображення Ейфелевої вежі у довільній техніці. Намагайся якомога виразніше передати її обриси, пропорції елементів. Розпочни роботу з виконання лінійного рисунка та основної базової лінії — осі симетрії.

Кожна з епох існування людства подарувала нам цікаві зразки архітектури.

30. Мандруємо вулицями міста

Старовинне чи молоде місто живе власними особливими ритмами, звучить своїми незвичайними звуками. Але серед них не лише різкі та дисонансні звуки техніки, а й приємні, мелодійні звуки романсів, пісень, балад.

Пригадай, до якого різновиду належать жанри — пісня, романс, балада. Обери правильні відповіді.

Камерний

Вокально-камерний

Вокально-симфонічний

Усі ці жанри розрізняємо як у музиці, так і в літературі. Їхні образи можна побачити також у живописі.

Пригадай, які літературні твори ти знаєш із відповідною назвою.

Сантьяго Русіньоль «Романс»

Огюст Ренуар «Молода іспанська жінка з гітарою»

Як відрізнити пісню, романс, баладу? Установи відповідність.

Пісня

Невеликий за обсягом музичний твір для сольного співу з інструментальним акомпанементом.

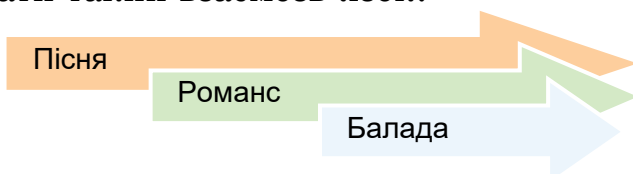
Романс

Різнovid романсу або інструментальної п'єси, який має драматичний зміст з елементами фантастики.

Балада

Словесно-музичний твір, призначений для співу.

Якщо розглядати ці вокально-камерні жанри, то можна прослідкувати такий взаємозв'язок.

Якщо йдеться про класичний романс, який належить до професійної музики, то привертає увагу міський (побутовий) романс. Він був настільки популярним серед містян, що сприймався як фольклор. Вважають, що саме «міський романс» ліг в основу таких поширених в нашій країні пісенних жанрів, як авторська пісня, шансон та інші.

В Україні цей жанр став називатися піснею-романсом. Такий термін уперше вжив Микола Лисенко у музикознавчому творі «Народні музичні інструменти на Україні». Серед відомих пісень — це «Дивлюсь я на небо» (музика Людмили Александрової), «Нащо мені чорні брови» (Дениса Бонковського), «Гуцулка Ксеня» (Романа Савицького).

Близьким до міського романсу є жанровий різновид «жорстокого романсу», побудований за зразком балади на основі сюжету про втрату (найчастіше коханої дівчини).

У репертуарі видатного українського кобзаря Євгена Адамцевича, автора популярного «Запорізького маршу», теж можна знайти романс-баладу. Казково-трагічні солоспіви не залишають байдужими і сучасних виконавців.

Євген
Адамцевич
(1904–1972)

Прослухай міський романс.

Використай QR-код.

«На захід сонце вже схилилось» Степана Карпенка, супровід бандури Євгена Адамцевича.

«Рибалка молоденький» у виконанні Світлани Курченко.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Які почуття в тебе викликали ці твори? Хто їх виконує?
- ♦ Охарактеризуй мелодії. Що в них спільного?
- ♦ Визнач ознаки романсу та балади в цих піснях.

Розучи пісню. Охарактеризуй образ пісні. Які засоби музичної виразності використаєш, створюючи образ міста?

ДИВО-МІСТО

Музика Юрія Шевченка, слова Федора Млинченка

Музична партитура пісні «Диво-місто» у нотному форматі. Партитура складається з двох систем. Перша система починається з динамічного позначення *mp* (mezzo-piano) та містить перші вісім рядків музики. Друга система починається з динамічного позначення *mf* (mezzo-forte) та містить наступні вісім рядків. Під кожним рядком музики наведено українські лірики. Рядки музики пронумеровані зліва: 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28.

Ди-во-міс-то Нав-па-ки зна-ють тіль-ки ма-лю-ки,
міс-то це де все-не так, ко-жен тут я-кийсь ди-вак.
В ди-во-міс-ті Нав-па-ки ку-ку-рі-ка-ють шпа-ки,
ку-ри пла-ва-ють у мо-рі, вдень бли-щать у не-бі
зо-рі. В ди-во-міс-ті Нав-па-ки йдуть на-зад тво-ї ро-ки,
і чим дов-ше ти жи-веш, все мо-лод-шим ти ста-єш.
В ди-во-міс-ті Нав-па-ки та-то й ма-ма—ма-лю-ки.
Та-то й ма-ма—ма-лю-ки в ди-во-міс-ті Нав-па-ки.

2. В диво-місті Навпаки
Не протягнуть вам руки,
А вітаються ногами,
Ходять вниз-бо головами.
В диво-місті Навпаки
Діток слухають батьки.
Хай-но зроблять хибний крок,
Тата й маму — у куток.

Які старовинні романси звучать у твоїй родині?

Мелодії старовинних романсів і зараз дуже популярні.

30. Мандруючи вулицями міста

Уважний подорожній неодмінно зауважить мистецькі родзинки міста, яке відвідує. Серед них варто звернути увагу на інсталяції, мозаїки та барельєфи.

Інсталяція — вид мистецтва, що є просторовою композицією з різноманітних речей, промислових виробів, матеріалів, природних об'єктів, текстової та візуальної інформації, об'єднаних художньою ідеєю.

З появою нових технічних засобів і технологій з'являються відеоінсталяції, комбінування фотографій, слайдів, кіно, комп'ютерних та лазерних установок.

Ознайомся з лазерною інсталяцією в Сідней за [QR-кодом](#).

Міжнародним артпроектом стала інсталяція Redball у вигляді великої червоної надувної кулі Курта Першке. За останні шість років художник втиснув величезну червону кулю в тріщини, прогалини та провулки по всьому світу. Метою є привернути увагу жителів до цікавих місць та підкреслити «затиснутість» окремих частин міського простору.

Реакція глядачів в Англії на інсталяцію за [QR-кодом](#).

Барельєф — скульптурна композиція, виконана на площині, випуклість елементів якої не перевищує половини об'єму. Переважно використовується для декору архітектурних споруд, найчастіше присвячена видатним постатям.

*Меморіальний барельєф Герою України
Ігорю Сердюку*

*Василь Маркуш, барельєф
Симоніві Петлюрі. Київ*

Що тобі відомо про барельєф як вид скульптури? Назви інші види скульптури, наведи приклади творів.

Мозаїка — це візерунок або зображення, виконане на стіні, стелі чи підлозі з частинок кольорового непрозорого скла або смальти, які закріплюються спеціальним клеєм.

Цікаве про мозаїку Софійського собору за покликанням за [QR-кодом](#).

Пластилін допоможе тобі сьогодні створити власну об'ємну інсталяцію або барельєф. Що має зрозуміти її майбутній глядач? Закладай цікаву ідею та сміливо додавай нові матеріали та елементи.

Поцікався, яку ідею побачили у твоїй роботі однокласники.

Нехай все більше міст України та світу дивують нас незвичайними мистецькими родзинками!

31. Вуличне мистецтво

Поділися своїм думками: які танці виконують сьогодні на вулицях міст чи містечок?

Завдяки розвитку сучасного міста з'являється нова масова культура, яку створюють професійні автори на комерційній основі і поширюють через засоби масової інформації. Приклади масової культури — естрадна музика, цирк, кіно, гумористичні передачі та ін. Вони зрозумілі й доступні всім верствам населення незалежно від рівня освіти. Масова культура не така цінна, як елітарна або народна. Але в неї найширша аудиторія. Зразки масової культури, зокрема шлягери, швидко виходять з моди. Масова культура має лише розважальний характер і не вимагає спеціальної підготовки для її сприйняття.

Однією з найвідоміших масових культур нашого часу є хіп-хоп культура. Вона з'явилась у США наприкінці 1970-х серед афроамериканців. Ця культура народила поняття «диджей», «графіті», «реп», «брейкінг», стиль «хіп-хоп». Усі ці складові вийшли з життя вулиць.

Найстаршим та популярним стилем вуличного танцю вважають **брейк-данс**, або **брейкінг** (з англійської *Breaking*). Він виник у Північній Америці (Нью-Йорк) на початку 70-х років.

Початки брейкінгу з'явилися у 1969 році завдяки зірці того часу Джеймсу Брауну та його хіту «Get on the Good Foot» («Встань на здорову ногу»). Під час виконання своїх композицій він танцював своєрідні рухи, які отримали назву «Good Foot». Пізніше танець стає окремим танцювальним стилем. А композиція «Give It Up Or Turn it A Loose» («Відмовся або відпусти») Брауна — своєрідним гімном хіп-хопу. Її вмикали на дискотеці тоді, коли приходив час виступати найкрутішим танцюристам.

Джеймс Браун
(1933–2006)

Прослухай композицію, зверни увагу на відеоряд.
Використай QR-код.

Композиція «Give It Up Or Turn it A Loose»
Джеймса Брауна.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Які рухи танцю тобі запам'яталися? Які почуття викликала музика?
- ♦ Охарактеризуй музику та танець. Хто виконує композицію?
- ♦ Як взаємодіє танець з музикою? Що виходить на перший план? Які танцювальні рухи переважають?

Танець тих часів значно відрізнявся від того, що розуміють під брейк-дансом сьогодні, він був простішим. Зараз брейкінг поділяють на нижній та верхній. До його складу входить більше десяти обов'язкових елементів. Наприклад, *footwork* (футворк) — пробіжка або доріжка, що виконується в сидячому положенні; *suicides* (суїсайди) — раптові падіння на спину, живіт та інші частини тіла; *uprock* (апрок) — це частина, у якій танцівники, не торкаючись один одного, імітують боротьбу.

Особливістю брейк-дансу є традиція батлів — змагань. Переважно глядачі батлу утворюють коло або квадрат, усередині якого по черзі виступають учасники (бібої) як одинаки, так і команди. Це називається виходом. Він триває 30 секунд. У цих змаганнях обов'язково є суддя, який визначає переможців. У випадку, коли перемогу присуджує публіка, це називається «джерем».

У жовтні 2018 року брейк-данс уперше увійшов у програму юнацьких олімпійських ігор, що відбулися в Буенос-Айресі. Для участі в змаганнях було відібрано 12 хлопців та 12 дівчат з усього світу.

Переглянь виступ кращих бібоїв. *Використай QR-код.*

Чемпіонат світу з брейк-дансу 2018 року «Red Bull BC One».

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Поділись своїми враженнями від побаченого? Якими є рухи бібоїв?
- ◆ Які танцювальні рухи повторювалися у всіх виконавців?
- ◆ Як взаємодіє танець з музикою? Чим відрізняється виступ кожного виконавця? Чи є імпровізація в цьому танці?

На американських вулицях з'явилась у 1970-ті і хореографія **хіп-хоп** танцю. Цьому сприяв музичний стиль хіп-хоп. Його особливостями є гостросоціальні тексти пісень, які виконують речитативом, а також культ сили.

З вулиць танець прийшов у студії та на телебачення. З'явилась спеціальна організація «Культура Хіп-хоп», яка займалась розвитком хіп-хопу. Це сприяло популяризації танцю. Найграндіозніші шоу, змагання, фестивалі відбуваються саме з цього стилю, на них з'їжджаються танцівники зі всього світу із величезними командами.

Хіп-хоп-команди влаштовують змагання з фрістайлу (імпровізації), які називають «батлами».

Прослухай композицію хіп-хопу. [Використай QR-код.](#)

Композиція корейської групи BTS «We Are Bulletproof 2» («Ми Куленепробивні 2»).

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Як вплинула на тебе ця композиція?
- ◆ Який характер танцювальних рухів?
- ◆ Як взаємодіють між собою учасники? Які особливості співу?

Проект. Візьми участь у проєкті «**Всесвітньо відомі фестивалі, змагання, шоу із хіп-хопу**». Завдання проєкту: дослідити різноманіття змагань із хіп-хопу у світі та нашій країні. Створити плейлист із кращими відео цих змагань.

Чи танцюють хіп-хоп твої друзі, знайомі? Чи бажаєш ти спробувати себе у фрістайлі?

Хіп-хоп може стати для тебе розвагою, хобі або професією.

31. Вуличне мистецтво

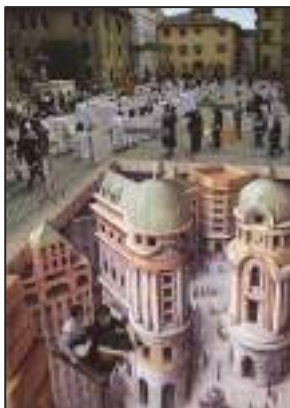
Малюючи на скелі, первісний митець, мабуть, і не здогадувався, що його творіння будуть вважати початком **стріт-арту** або вуличного мистецтва. Його проявами можна також вважати гасла протесту або політичні коментарі на стінах, які писали задовго до того, як з'явилися **графіті** — один з основних видів вуличного мистецтва. Відповідно до використаних матеріалів та технік розрізняють такі види стріт-арту, як: аерозольний, світлодіодний, трафаретний, стікер-арт та інші.

Подивися на процес створення графіті
за [QR-кодом](#).

Найбільш популярними є графіті з оптичними ілюзіями або ті, що змогли перетворити похмурий промисловий об'єкт на витвір мистецтва.

Особливою окрасою міст стали **мурали** — великі картини на стінах будинків, які створюють з дозволу влади міста на спеціально обраних будинках. У багатьох містах України зараз з'являється безліч чудових муралів, присвячених видатним постатям нашої історії та подіям останніх років.

Ознайомся з добіркою найкращих муралів України за [QR-кодом](#).

Яким є твоє ставлення до творів стріт-арту?

Вуличне мистецтво є потужним інструментом привернення уваги до соціальних проблем суспільства та простим нагадуванням про моральні цінності.

Справжніми шедеврами можна вважати стінописи, які гармонійно поєднані з природними об'єктами території.

Стріт-арт є актуальною проблемою. Деякі люди вважають це злочином, інші — мистецтвом. Вуличні художники можуть бути звинувачені у вандалізмі, умисному знищенні майна чи антигромадській поведінці.

Дізнайся, як вирішують цю проблему в Празі за [QR-кодом](#).

Поміркуйте у групах, за яких умов графіті можна вважати легальним та гідним назви «твір мистецтва».

Більшість вуличних художників бачить стіни будинків як неосвоєний простір для власного мистецтва. Зокрема є й ті, хто відкрито висловлює власну позицію у ситуації гострого протистояння, наприклад, всесвітньо відомий Бенксі, який підтвердив авторство нових графіті в Україні.

Очевидно, що вуличне мистецтво покликане покращувати життя у містах. Ти можеш розпочати робити це, створивши ескіз муралу, присвяченого певній історичній особі чи подіям. Обери формат та героя / героїню для зображення. Продумай ідею, яку ти хочеш вкласти у майбутній твір. Робота може бути сповнена символами або деталями, які асоціюються з обраним героєм чи героїнею. Після виконання начерків переходь до роботи фарбами.

Презентуйте ескіз муралу перед іншими групами.

Навіть найменший прояв фантазії та творчості може мати великий вплив на життя суспільства.

МИСТЕЦТВО ЗМІНЮЄ ЛЮДИНУ І ЖИТТЯ

32. Мистецтво пошуку нового

Людина завжди прагне створити щось нове. На початку ХХ століття у світі розпочався швидкий розвиток технологій. Це мало вплив і на музичне мистецтво. Бурхливий розвиток електроніки привів до появи нового стилю музики та типу музичних інструментів.

Електронна музика — це музика, створена з використанням електромузичних інструментів і технологій, частіше за допомогою електронних засобів, як-от: синтезатори, семплери, комп'ютери і драм-машини.

Ти уже ознайомився / ознайомилась із синтезатором, пригадай його особливості. Чи є він серед зображень?

Початком електронної музики стали дослідження інженера Льва Термена. У 1919 році він винайшов «терменвокс» — електромузичний інструмент, на якому звук витягується шляхом переміщення рук виконавця в електромагнітному полі поблизу металевої антени. Терменвокс може звучати як скрипка, віолончель, флейта. Інструмент призначений для виконання будь-яких музичних творів, а також для створення різних звукових ефектів (спів птахів, свист). Застосовують його під час озвучування кінофільмів, у театральних постановках, циркових програмах.

Лев Термен за власним винаходом

Прослухай частину із сюїти, головна партія у виконанні терменвокса. [Використай QR-код.](#)

«Лебідь» із сюїти Каміля Сен-Санса «Карнавал тварин».

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Що нагадує тобі звучання цього інструмента?
- ◆ Які засоби виразності характерні цьому інструменту?
- ◆ Яку роль відіграє темброве звучання у створенні образу лебедя?

Нові засоби звукозапису (магнітофон і плівка) сприяли народженню нової техніки написання музичних творів, яка є різновидом конкретної музики. У ній композитори почали використовувати записаний звук для створення живих музичних композицій.

Пригадай, з якими зразками конкретної музики ти ознайомився / ознайомилася?

Композитори використовували таку техніку, створюючи фонограму із записаних фрагментів природних, побутових та індустріальних звуків. Перші твори конкретної музики були змонтовані французьким звукорежисером та інженером П'єром Шеффером. Прем'єру виконання «Залізничного етюду» П'єра Шеффера в 1948 році в ефірі французького радіо вважають початком електронної музики.

П'єр Шеффер
(1910–1995)

Прослухай композицію. *Використай QR-код.*

«П'ять досліджень шуму». Етюд біля турнікетів
а Шеффера.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Що ти уявляв / уявляла, коли слухав / слухала твір?
- ◆ Які засоби виразності характерні для електронної музики?
- ◆ Порівняй твір з попереднім. Знайди спільні риси.

Серед французьких композиторів «лазерним художником» називають Жана-Мішеля Жарра, який створює музично-лазерні шоу — музику нової ери. Він перетворює звичайні предмети на дивовижне видовище.

Жан-Мішель Жарр
(нар. 1948 р.)

Прослухай композицію. [Використай QR-код.](#)

Лазерна арфа Жана-Мішеля Жарра.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Які почуття викликає музика?
- ◆ Який характер звучання електронної арфи?
- ◆ Як взаємодіє світло з музикою?

Розучи пісню. Який образ створює пісня? Які засоби музичної виразності використаєш, створюючи образ музики землі? Зімпровізуй ритмічний супровід, використавши програму з електронними ударними.

МУЗИКА ЗЕМЛІ

Музика та слова Анатолія Житкевича

По-слу-хай му-зи-ку зем - лі: в ній за-пах трав і сон-ця лас - ка,
 у си-нім не-бі жу-рав - лі, а на до-ли-нах див-на каз - ка,
 Спі-ва-є чисте дже-ре - ло, нав-ко-ло вквіт-ча-не бар - він - ком
 і піс-ня лю-дям на доб - ро лу-на-є ра-діс-но і дзвін - ко.

**2. Послухай музику землі,
 Пізнай навколишню природу!
 В ній ніжність наших матерів,
 В ній сила нашого народу!
 Приспів.**

Які звуки навколишнього середовища ти б записав / записала для власної композиції?

Розвиток технологій сприяє появі нових напрямків та видів музичного мистецтва.

32. Мистецтво пошуку нового

Творча натура людини повсякчас прагне змін і вдосконалення, саме тому постійно відбувається процес пошуку нових творчих рішень в організації простору. Одяг, житло, предмети побуту, шкільне приладдя, природне середовище — усе навколо нас стає красивішим, цікавішим та більш функціональним. Мова про дизайн — мистецтво проектування, яке формує естетичні й функціональні якості предметного середовища.

Проаналізуй зміни в дизайні телефона. Чим, на твою думку, вони зумовлені? У чому можуть бути подальші зміни?

Слово «дизайн» з'явилося в повсякденному побуті людей у XVI столітті спочатку в Італії, а потім і в інших країнах Європи. У ті часи словосполучення *disegno intero* означало перший малюнок майбутнього витвору мистецтва

або оригінальну ідею, що виникла в голові художника. У наші дні дизайнерським об'єктом можна назвати будь-який новий готовий виріб промисловості у всіх сферах діяльності людського суспільства. Дизайнери в процесі розробки проекту не тільки прагнуть створити максимально функціональний виріб, але й беруть до уваги його естетичну цінність.

Дизайн охоплює велику кількість різноманітних видів діяльності, спрямованих на створення того чи іншого продукту. Залежно від сфери застосування розрізняють такі види дизайну:

архітектурний,
інтер'єрний,
транспортний,
ігровий,
книжковий,
ландшафтний,
дизайн меблів,

дизайн одягу,
дизайн міського середовища,
артдизайн,
футуродизайн,
звуковий,
світловий,
вебдизайн.

Визнач, до якого виду дизайну належать пропоновані зразки.

Цікаво про всі види дизайну [за QR кодом](#).

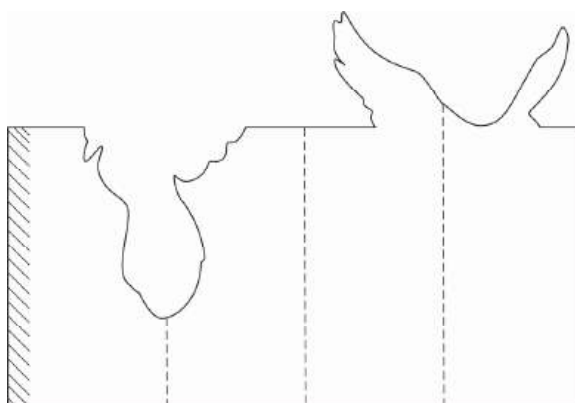

Встанови вид дизайну за визначенням *під QR кодами*.

Невеличкий дизайнерський анімалістичний образ можна створити з аркуша щільного паперу або частини пакування. Важливо, щоб у нього сторони були різного кольору. Розділи аркуш по довжині на 4 рівні частини, додаючи 1 см для з'єднання. Уздовж верхнього краю намалюй та виріж контур певної тварини, пам'ятаючи: 1 і 4 частини будуть попереду, а 2 і 3 дадуть верхню частину контура. Зігни по пунктирних лініях та з'єднай смугу в замкнутий елемент.

Дизайнери беруть активну участь у всіх етапах створення нових продуктів: від розробки оригінальної ідеї до оцінки результатів їхнього продажу.

33. Творче перетворення простору

Коли ти дивишся художній фільм або граєш у комп'ютерну гру, то не тільки бачиш, але й чуєш, що відбувається на екрані. Їде автомобіль, тріпоче листя, падає та розбивається чашка... Уяви, що звуку немає... Дивно? Ми звикли сприймати довкілля в цілому усіма органами чуття. Це допомагає краще сприймати інформацію та глибше переживати відчуття. Шум, шепіт, шурхіт, свист, постукування — це маленька частина всього різноманіття звукової палітри, якою можна прикрасити відеоряд, вдихнувши в нього «звукове» життя.

Поміркуй, скільки різних звуків ти чув, коли переглядав улюблений фільм чи проходив рівень у комп'ютерній грі.

Саунддизайн (звуковий дизайн) — це процес художнього звукового оформлення відеоряду за допомогою музики, звукових ефектів і шумів. Сюди ж належать видозміни звуку за характером (наприклад, стишуючи, поступово роблячи голосніше, прискорюючи, сповільнюючи). Сфера використання саунддизайну дуже широка: кіно та телебачення, театр, звукозапис, живе виконання, комп'ютерні ігри, відеокліпи, реклама та інше.

Звичайно, ці можливості в руках саунддизайнера — звукорежисера / звукорежисерки вузької спеціалізації. Це одна з найбільш затребуваних професій. Спеціаліст / спеціалістка повинен мати дуже тонкий музикальний слух, володіти бездоганним чуттям взаємодії різних звуків, бути творчою особистістю.

Переглянь відео, де з гумором представлено цю професію. [Використай QR-код.](#)

Кумедне відео з канадського скетч-шоу «LOL :-))»

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Які враження у тебе викликало відео?
- ♦ Якими якостями характеру повинен володіти звукорежисер / звукорежисерка?
- ♦ Чи легкою є ця професія?

Завдання саундрежисера — створити неповторну атмосферу звуку. Зазвичай він / вона створює звук, якого немає в природі, але який схожий на реальність. Також може вигадати звукові елементи.

Будь-який природний звук за допомогою комп'ютерної програми саундрежисер може розкласти на велику кількість тонів, а з них створювати щось особливе.

У кіновиробництві дизайнер / дизайнерка звуку працює спільно з композитором над звуковим супроводом кінофільму. Він / вона починає свою роботу на етапі підготовки до зйомок фільму, придумуючи, як озвучити фільм. Далі розробляє технічні прийоми озвучення.

Сучасне бачення озвучування кінофільмів зумовило нове розуміння кінозвуку. Новітні звукові доріжки містять безліч звуко-шумових ефектів, сполучуваних з діалогами та музикою, складаючись нерідко з 4–8 шарів, особливо в кульмінації в кіно-, теле- та відеофільмах, комп'ютерних відеоіграх тощо.

Джерелом звуку за кадром може бути будь-що — від побутових предметів до голосу тварин. Це шумове оформлення — процес озвучення кінострічок, телевізійних або радіопрограм після того, як вони вже записані.

Звук за кадром створюється штучно за допомогою предметів і джерел, які суттєво відрізняються від того, що ми бачимо на екрані. Шумові ефекти часто використовують тому, що на слух вони сприймаються більш реально, ніж справжні звуки.

Так таємничий шурхіт розсувних дверей на борту зоряного корабля «Ентерпрайз» у серіалі «Зоряний шлях» — це звук паперу, який витягують з конверта.

Для більш реалістичного відтворення звуків у фільмі «Парку Юрського періоду» Стівена Спілберга використали мукання і мекання справжніх тварин. Так, відомий рев тиранозавра створено за допомогою сповільненого запису трубного звуку слоненяти, поєднаного з риком тигра та алігатора. *Дізнайся більше за QR-кодом.*

А про появу назгулів (чорних слуг Саурона) у кінострічці «Володарі перснів» Джона Толкіна сповіщає скрипучий звук, який отримали, потерши два пластикові стаканчики. *Дізнайся більше за QR-кодом.*

Коли наступного разу ти почуєш у кіно рев монстра або шум технологій наукової фантастики, то знатимеш, що насправді за цим ховається повітряна кулька, конверт або інший доволі звичайний предмет.

Переглянь відео. *Використай QR-код.*

Озвучування фільму англійським режисером Даніелем Джевелем.

Обери запитання (завдання) для себе:

- ♦ Які враження в тебе викликало відео?
- ♦ Які способи озвучування використовує режисер?
- ♦ Наскільки реалістичним є озвучування?

Вимоги до професійної діяльності дизайнера / дизайнерки звуку постійно зростають. Але традиційні правила кожного озвучування залишились незмінними: у кінофільмі звучати має тільки те, що впливає на виразність і зміст кадру, важливо уникати повторів, щоб не перевантажити фільм.

Чому озвучування є таким важливим для кіновиробництва та телебачення? Пригадай художній чи анімаційний фільм, у якому тебе вразило озвучування?

Музика як універсальна мова допомагає емоційно сприймати навколишній світ та розвивати нашу уяву.

33. Творче перетворення простору

Окремо слід звернути увагу на **ландшафтний дизайн**, оскільки саме він дає змогу нам творчо взаємодіяти з природою. Це комплекс заходів, спрямованих на благоустрій території з урахуванням архітектурних, біологічних та культурних аспектів. У сучасній практиці ландшафтний дизайн поєднує простір між ландшафтною архітектурою та садовим дизайном.

У всі часи сади були популярними і облаштовували їх завжди красиво, функціонально та гармонійно. Цього підходу дотримують і сучасні **ландшафтні дизайнери**. А щоб створювати сади мрії, потрібно бути справжнім фахівцем. Адже ця професія вимагає знань не вузької спрямованості, а з кількох галузей знань — біології, інженерії, історії мистецтва.

Дай власне пояснення, чому ландшафтному дизайнеру потрібні знання з перелічених галузей науки.

Ландшафтним дизайном займаються як ландшафтні дизайнери, так і ландшафтні архітектори. В процесі розробки проєкту беруть до уваги певні професійні прийоми: звивисті доріжки як скелет майбутньої композиції, декоративні садові форми для створення казкової атмосфери, акцент на витонченість у доборі декоративних трав та злаків, гармонійне поєднання кольорів та наявність невеличких водойм чи водоспадів.

Які з перелічених принципів проілюстровані поданими зображеннями?

Справжнім витвором мистецтва вважають палацово-парковий ансамбль «Версаль» у Франції, який є колишньою резиденцією французьких королів та центром туризму світового значення. Ансамбль Версаля, найбільший у Європі, вирізняється унікальною цілісністю задуму та гармонією архітектурних форм і перетвореного природного ландшафту. З кінця XVII століття Версаль служив взірцем для парадних заміських резиденцій європейських монархів та аристократії.

Ознайомся з красою цього комплексу [за QR-кодом](#).

Перлиною українського паркового мистецтва вважають парк «Софіївка» в Умані — національний дендрологічний парк, шедевр світового садово-паркового мистецтва кінця XVII — початку XIX століть. Щорічно його відвідують близько 150 тисяч людей.

Дізнайся про історію та родзинки парку
за QR-кодом.

Які національні парки України тобі відомі? Що ти можеш розповісти про парки і сади власного населеного пункту?

Можливо, саме тобі знадобляться в майбутній роботі уміння зображувати кущі, трави та камені? Визнач ступінь складності завдання для себе — ділянка саду чи окрема група елементів. Скористайся кольоровими олівцями або фломастерами.

Ландшафтний дизайн — це мистецтво, яке дає можливість відчувати себе гармонійною частиною природи.

34. Мистецтво реклами

Розвитку суспільства сприяла торгівля, для якої було винайдено рекламу. Слово «**реклама**» походить від латинського слова, яке означало «виголосити», «кричати». Сучасне поняття реклами має подібну мету: доносити інформацію, розповідати про товар чи послуги. І все це робиться креативно.

Ще в Стародавній Греції глашатаї ходили вулицями з рекламними піснями, призначеними афініям. Одна з них звучала так: «Щоб очі сяяли, щоб червоніли щоки, щоб надовго збереглася дівоча краса, розумна жінка купуватиме косметику за розумними цінами у Ексліптоса». Ці пісні можна вважати ранніми видами музичної реклами.

У ХХ столітті відбувся розквіт реклами. Значна роль у цьому процесі належить Сполученим Штатам Америки. Навіть на початку століття американська реклама була найрозвиненішою. Перша в Америці комерційна радіопередача вийшла на Пітсбурзькій радіостанції в 1920 році. У 1930-ті роки особливу популярність здобули радіо-серіали, так звані «мильні опери». Цю назву романтичні історії, що виходили в ефір щодня, отримали від своїх перших спонсорів — виробників мийних засобів та засобів гігієни.

На початкових етапах становлення комерційної реклами рекламодавці фінансували різні розважальні програми, отримуючи натомість рекламу, читану диктором. Пізніше особливу популярність отримали рекламні пісні (джингли).

Джинглами західні рекламисти називають рекламні пісні-ролики, тобто пісні з рекламним текстом у ролику. Серед відомих виконавців джінглів американських брендів була й наша землячка — Квітка Цісик. Українка народилася і все життя прожила в США. Її голосом захоплювався весь американський шоубізнес. Із нею працювали Майкл Джексон, Вітні Г'юстон та інші світові зірки. Її голос звучав у рекламних

*Квітка Цісик
(1953–1998)*

кампаніях «Кока-Коли», American Airlines, «Макдональдсу». Протягом 16-ти років вона була офіційним голосом «Форд Моторз». Багато американців і досі пам'ятають музичний джінгл «Have you driven a Ford lately» («Ви останнім часом їздили на Ford») у виконанні Кейсі Цісик. Компанія підрахувала, що голос Цісик прослухали понад 22 мільярди разів.

Переглянь рекламу компанії Форд 1984, 1989 років у виконанні Квітки Цісик. [Використай QR-код.](#)

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Вислови власні враження від реклами.
- ◆ Охарактеризуй музику, використану в рекламі. Як вона впливає на слухача?
- ◆ Порівняй джінгли. Що між ними спільного, чим вони відрізняються? Яка роль музики в цій рекламі?

Окремо треба виділити таку форму використання музики, як фірмовий знак. Саме фірмовий знак є розпізнавальним знаком бренду і виділяє його із загальної кількості інших. За час існування бренду музика в рекламі в цілому може змінюватися, але фірмовий знак стає його невід'ємною частиною. Прикладом фірмового знаку може служити мелодія Соса-Кола.

Переглянь рекламу компанії Соса-Кола. [Використай QR-код.](#)

Обери запитання (завдання) для себе.

- ◆ Як впливає ролик на твій настрій?
- ◆ Охарактеризуй музику, яка її роль у представленні бренду.
- ◆ Що спільного у всіх рекламах Соса-Кола? Який характер мелодії використано для реклами?

Музика і звукові ефекти в рекламі покращують сприйняття і запам'ятовування товару. Вони можуть впливати на настрій і поведінку покупця, тим самим стимулюючи зростання продажів.

Мають місце традиції в озвучуванні різних видів реклами. Так у телевізійних роликах музика може використовуватися:

- для підтримки гарного настрою, як фон;
- у якості коментаря до сюжету ролика;
- у формі пісні з рекламним текстом;
- у якості звукового товарного знака фірми;
- як складова ролика для привертання уваги.

Подумай, у яких випадках може використовуватися класична музика? Наведи приклади такого використання. У якій рекламі тобі траплялися відомі класичні твори?

Пропонуємо зразки класичної музики. Поміркуй, яку продукцію чи подію можна прорекламувати цією музикою. Який вид телевізійної реклами можна використати в цьому випадку?

Едвард Гріг. «Ранок» із сюїти
«Пер Гюнт»

Ференц Ліст. Друга угорська
рапсодія

Хор «Алилуя» з ораторії «Месія»
Георга Фрідріха Генделя

«Луна»
Орландо ді Лассо

Серед української реклами багато роликів, які були озвучені українськими піснями. Ти зустрінеш і пісні з рекламним текстом, і для гарного настрою, і як складову ролика. Так використано пісню групи «Океан Ельзи» «Я їду додому» для реклами Roshen. Оригінальна версія пісні «Шо з-под дуба» етногурту «ДахаБраха» озвучила рекламу бренду «House 99 By David Beckham» (Девіда Бекхема).

Переглянь зразки реклам. [Використай QR-код.](#)

Реклама «Roshen».

Реклама бренду House 99 By David Beckham.

Обери запитання (завдання) для себе.

- ♦ Який настрій створює музика?
- ♦ Охарактеризуй музику. Яка її роль у представленні бренду?
- ♦ Який вид реклами в даних зразках. Поясни свій вибір.

Пригадай музичне оформлення реклами, яка тобі найбільше подобається. Виконай її.

Музика — найпотужніший інструмент впливу на людську свідомість, тому її широко використовують у всіх видах реклами.

34. Мистецтво реклами

Актуальною сферою розвитку дизайну є візуальна **реклама**. Сьогодні графічний дизайн у рекламі відіграє найважливішу роль. Споживач отримує інформацію та формує ставлення до продукту за три секунди, поки дивиться на листівку, сайт, банер чи будь-який графічний елемент.

Тому важливо викликати в людини певні емоції, які спонукають її зробити покупку, залишити заявку або виконати будь-яку іншу дію, вигідну для бізнесу.

Який товар або послугу можуть рекламувати представлені постери? Які цікавинки в цій рекламі використав дизайнер?

Загалом вдалі зразки реклами виділяють найбільш значущу якість товару або послуги. Форма представлення цієї якості може бути несподіваною чи з елементами гумору. На перший план виходять уява, креативність та естетичний смак дизайнера, його/її вміння балансувати між повнотою змісту і лаконічністю.

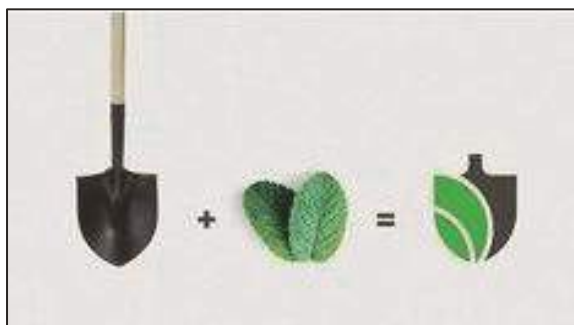

Найбільш поширеним замовленням для графічного дизайнера є створення **логотипів** для великих чи малих компаній та фірм. Логотип стає елементом запам'ятовування, тому повинен бути простим і виразним. Його форма теж має значення, адже викликає стійкі підсвідомі асоціації. Наприклад, кільця асоціюються з єдністю та рішучістю, крива лінія — з гнучкістю, квадрат — зі стабільністю.

Проаналізуй подані зразки. Які ідеї, на твою думку, закладено в ці логотипи?

Якщо, припустимо, є потреба створити логотип для фірми, яка забезпечує товари для садівництва, то логіку створення можна представити схемою, зображеною на малюнку:

Поміркуйте у групах, у якого українського бренду найбільш вдалий логотип. Обґрунтуйте свою позицію.

Поцікавтеся перевагами та недоліками роботи графічного дизайнера [за QR-кодом](#).

Не менш важливим напрямком діяльності графічного дизайнера є створення пакування для різноманітних товарів, адже оригінальність та естетична привабливість пакування безпосередньо впливає на вибір покупця.

Вияви дизайнерський хист у створенні цікавого пакування для подарунка. Визначся з адресатом та його / її уподобаннями, зобрази та виріж з аркуша цупкого паперу форму за зразком. Намалюй на титульному боці зображення уявного подарунка та напиши слова вітання. Обирай матеріали, кольори та шрифти відповідно до задуму.

Графічний дизайн — основний інструмент реклами і спосіб комунікації зі споживачами.

35. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше

Звуковий дизайн на телебаченні сприяє створенню повноцінного багатовимірної образу, що характерно для синтетичних видів мистецтв. Також сьогодні важливо брати до уваги психологічний вплив дизайну звуку на масового глядача. Основне завдання дизайнера / дизайнерки — це створення звукового «образу» телепрограми або всього телеканалу. Він займається оформленням реклам та анонсів, заставок. Звукове оформлення вирішує завдання взаємодії та спілкування з глядачем, бо допомагає йому впізнавати телеканал, його атрибутику та змістове наповнення.

Музика може бути фоном, джінглом або фірмовим знаком. Кожна із цих форм створює образ рекламованого бренду і є невід'ємною частиною звукової реклами.

Елементи дизайну звуку можна знайти на радіо та в радіопостановках. Без музичного дизайну не обходиться жоден відеопроєкт, театральна вистава та інше.

Перевір свої досягнення.

1. Обери правильну відповідь:

Брейкінг виник завдяки творчості...

Майкла Джексона

Джеймса Брауна

П'єра Шеффера

2. Обери правильну відповідь.

У якому італійському місті відбувається найвідоміший щорічний карнавал.

Рим

Мілан

Венеція

3. Обери відповідне зображення.

Інтонаруморі — це...

1.

2.

3.

4. Обери правильні твердження.

Карнавал — це костюмоване свято з урочистою ходою, виступами і виставами акторів.

Карнавал — це народні гуляння, що відбуваються в католицьких країнах у вівторок за сорок днів до Великодня напередодні початку Великого посту.

Карнавал — це народний обряд, що розпочинає Великодні свята.

5. Які поняття відповідають міському романсу? Обери правильні відповіді.

Ліричний

Класичний

Побутовий

Авторська пісня

Шансон

Народний

6. Обери ті типи звуків, які характерні групі інтона-
руморі.

Свист, шипіння, фиркання

Низькі

Високі

Шепіт, муркотіння, бурмотіння, гарчання

Дзвінкий, гучний, сріблястий

Дисканти

7. Обери серед музичних зразків такі, які належить
конкретній музиці.

1.

2.

3.

8. Установи відповідність.

Батл	Імпровізація
Джем	Змагання бібоїв чи команд із обов'язковим суддівством
Фристайл	Змагання бібоїв чи команд, коли перемогу присуджує публіка

9. Пригадай, що таке «джингл»? Назви кращу виконавицю джінглів українського походження. Якими є її досягнення в галузі реклами?

10. Ти є автором / авторкою реклами літнього відпочинку для школярів. У твоїй рекламі музика використана для підтримки гарного настрою як фон. Які запропоновані варіанти ти використаєш? Поясни вибір.

Романс «Рибалка молоденький»	Гаetano Пуньяні «Венеціанський карнавал»	П'єса Анни Корсун«Чутки»
------------------------------------	--	-----------------------------

11. Увага, оголошується збір саундкоманди для озвучування шкільного свята «Здрастуй, літо!». Об'єднайся з друзями у творчий колектив. Продумайте етапи свята, які потребують озвучення, використавши твори, з якими ознайомилися на уроках, та звуки природи, міста. Створи́ть плейлист для кожного етапу.

12. Пригадай пісні, які розучували на уроках, зімпровізу́й до них танцювальні рухи в стилі хіп-хопу, додай супровід віртуальних інструментів. Запроси однокласників до спільного музикування.

Взаємодія музики й телебачення робить його доступним, цікавим, упізнаваним та впливовим.

35. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше

Останній урок мистецтва в навчальному році. Чим не привід перевірити знання і порадіти досягненням?

1. Як називається мистецтво проектування, спорудження та художнього оздоблення будівель?

2. Як називають великі картини на стінах, різновид стрітарту?

3. Назви міста і країни, архітектурні візитівки яких представлені на поданих нижче зображеннях.

4. Встанови відповідності між зображеннями та видами архітектури.

- Житлова
- Промислова
- Громадська
- Культова

5. Назви вид дизайну, який визначає всі нюанси художнього оформлення, друкарського набору та редагування тексту книги.

6. Пройди відеоквест за [QR-кодом](#) і згадай, як називають те, до чого прагне митець у роботі над художнім твором.

7. Серед назв жанрів образотворчого мистецтва знайди такий, який не вивчали в цьому навчальному році.

Іконописний

Історичний

Міфологічний

Натюрморт

Батальний

Портрет

8. Обери одну із запропонованих творчих професій та опиши її переваги і недоліки. Обґрунтуй свою позицію, назви інші творчі професії.

**Ландшафтний
дизайнер**

**Графічний
дизайнер**

**Художник-
ілюстратор**

**Художник-
декоратор**

Позаду насичений та цікавий навчальний рік, попереду — відпочинок та розваги. Перенеси свої приємні очікування у створення креативного коктейлю в техніці паперопластики. Виріж заготовку циліндричної чи трапецевидної форми для стакану, наклеї її на підготовлений аркуш. Домалюй та виріж бажані компоненти «напою».

**Святкуй рік успішного навчання з новими роботами
та хорошим настроєм!**

Навчальне видання

**КІЗІЛОВА Галина Олександрівна
ГРИНИШИНА Лариса Миколаївна**

МИСТЕЦТВО

**Підручник інтегрованого курсу для 6 класу
закладів загальної середньої освіти**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено.**

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

*Головний редактор Іван Білах
Обкладинка
Комп'ютерне верстання Мар'яни Тераз*

*У виданні використано матеріали з інтернет-джерел,
розміщених у вільному доступі*

Формат 70х100 1/16.
Умовно-друк. арк. _____. Обл.-вид. арк. _____. Наклад _____ прим.

ТзОВ «Видавництво Астон» 46006, м. Тернопіль, вул. Гайова, 8
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ТР №28 від 09. 06. 2005 р.
E-mail: tovaston@gmail.com